

Neologismit 2000-luvun suomen ja venäjän yleiskielessä:

Lehtitekstiaineistoon pohjautuva tutkimus

Elina Majuri

Tampereen yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Käännöstiede, venäjä

Pro gradu -tutkielma

Kesäkuu 2008

Tampereen yliopisto
Käännöstiede, venäjä
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

ELINA MAJURI: Neologismit suomen ja venäjän yleiskielessä. Lehtitekstiaineistoon pohjautuva tutkimus.

Pro gradu -tutkielma, 77 sivua + liitteet (29 sivua) (venäjänkielinen tiivistelmä 13 sivua)
Kesäkuu 2008

Kun kielenulkoinen maailma tai yhteisön ilmaisutarpeet muuttuvat, maailmaa luokitellaan uudelleen myös kielen avulla. Nopeimmin havaitaan kielen sanastossa tapahtuneet muutokset. Uusia ilmauksia – yhdyssanoja, lyhenteitä, johdoksia ja lainasanoja, etupäässä anglismeja – syntyy sekä suomen että venäjän kieleen tuhansittain joka vuosi. Niiden tutkiminen antaa tietoa tällä hetkellä aktiivisista sananmuodostuskeinoista. Venäjän ja suomen kielen vertailu havainnollistaa kielten rakenteellisia piirteitä ja kielenkäyttöön heijastuvia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä.

Tutkimuksessa käytetään usein *uudissanaa* laajempaa käsitettä *neologismi*, jolla tarkoitetaan kieleen tai sen osa-alueeseen tietynä ajanjaksona tullutta uudismuodostetta, joka ei ole vielä täysin vakiintunut. Neuvostoliiton hajoamista seuranneet poliittiset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset mullistukset ovat aiheuttaneet venäjän kielen sanastossa poikkeuksellisen intensiivisen muutosprosessin, joka 2000-luvulle tultaessa näyttää jonkin verran laantuneen. Neologismeja tutkivalle tieteelle, neologialle, on näin Venäjällä ollut yhteiskunnallista tarvetta, ja se on tällä hetkellä aktiivisesti kehittyvä venäläisen kielitieteen haara. Tutkimuksen monipuolisuus näkyy venäjän uudissanoja koskevassa teorianmuodostuksessa ja uudismuodosteiden leksikografisessa kuvauksessa.

Tutkimusaineistona pro gradu -tutkielmassa on vuoden 2007 aikana kahdeksasta suomalaisessa ja kahdeksasta venäläisessä lehdessä ilmestyneistä artikkeleista koostuvasta korpuksesta sanastettujen neologismien lista. Uusiin tapahtumiin ja ilmiöihin kantaa ottava lehtikieli oli luonteva valinta aineistoksi, kun tavoitteena oli tutkia kirjoitettuun yleiskieleen hiljattain syntynyttä sanastoa. Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka suuri osa neologismeista oli lainoja, joiden osuus on kansainvälisen vuorovaikutuksen lisääntymisen myötä kasvanut molemmilla kielialueilla. Kielten omista aineksista muodostetut neologismit luokiteltiin sananmuodostuksellisen kategorioihin: yhdyssanoihin, johdoksiin ja kirjainsanoihin. Lisäksi tutkittiin, mihin teemoihin uudet sanat tyypillisesti liittyvät, mikä on niiden referentti ja käyttöyhteyden perusteella määrittävä funktio.

Asiasanat: uudissana, neologismi, kielen muutos, sananmuodostus, johdos, lainautuminen

1. JOHDANTO	1
2. UUSIEN SANOJEN TUTKIMUS	3
2.1 Muuttuva kieli.....	3
2.1.1 Muutos lehdistön kielenkäytössä Venäjällä	4
2.1.2 Muutos Suomessa	6
2.2 Neologismit	8
2.2.1 Neologismin määrittely venäläisessä tutkimusperinteessä.....	9
2. 2. 3 Neologismit N. Z. Kotjolovan historiallis-konkreettisen määritelmän valossa.....	12
2.2.4 Okkasionalismit eli tilapäismuodosteet, tilannesidonnaiset sanat	16
2.2.5 Neografia: venäläisistä uudissanakirjoista	18
2.2.6 Venäläisen neologian suuntauksista.....	20
2.2.5 Suomen kielen neologismien sanastus	21
2.2.8 Neologismien referentti ja funktio	24
3. MITEN UUSIA SANOJA SYNTYY?.....	27
3.1 Johtaminen ja muotti	27
3.1.1. Produktiiviset johdostyyppit	28
3.1.2 Lyhentävä sananmuodostus	30
3.2 Yhdistäminen	32
3.2.1 Yhdyssanan rakenne ja osien välinen merkityssuhde	32
3.2.2 Määriteosan muoto suomessa	33
4. LAINAUTUMINEN SANASTON UUSIUTUMISKEINONA.....	36
4.1 Lainasanojen käytön syitä	37
4.2 Lainasanat ja kielipolitiikka.....	38
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET.....	40
5.1 Aineistokorpus <i>News Russian Finnish</i> ja vertailuaineistot	40
5.2 Neologismilistan luominen <i>News Russian Finnish</i> -korpukselta.....	44
5.3 Luokittelujärjestelmä.....	46
5.4. Tulokset	47
5.4.1 Neologismien sanaluokka ja funktio	47
5.4.1.1 Substantiivit	48
5.4.1.2 Adjektiivit, verbit ja adverbit.....	50
5.4.2 Sananmuodostustyyppien kategoriat, lainat ja semanttiset muutokset...	52
5.4.3 Lainat.....	58
5.4.4 Merkityksen ja käyttökontekstin muutokset.....	60

5.4.5 Referentti	61
5.4.6 Suomenkielisten neologismien teema	62
5.4.7 Käytöstä pois jääneitä Vuoden sanoja.....	65
6. PÄÄTELMÄT JA POHDINTA	67
6.1 Yhtäläisyyksiä ja eroja venäjän ja suomen lehtikielen neologismeissa	67
6.2 Tavoitteet, tulokset ja avoimiksi jäävät kysymykset	69
LÄHTEET	73
LIITTEET	1
Liite 1	1
Vuosien 1982-1985 ja 1992-1995 päiväperhoja.....	1
Liite 2	1
Suomenkieliset neologismit <i>News Russian Finnish</i> -korpuksessa	1
Liite 3	1
Venäjänkieliset neologismit <i>News Russian Finnish</i> -korpuksessa	1
РЕЗЮМЕ	1
Неологизмы в финском и русском языках XXI века (на материале прессы) ..	1
1. Введение.....	1
2. Теоретическая часть работы.....	2
3. Исследовательская часть работы	7
4. Заключение.....	9
Библиография.....	12

1. Johdanto

Tutkielman aiheena on uudissana-aineistossa esiintyvien ja siis tällä hetkellä produktiivisina pidettävien sananmuodostuksellisten keinojen kartoitus sekä uusien lainasanojen ja semanttisten muutosten analyysi ensisijaisesti suomen ja toissijaisesti venäjän yleiskielessä. Aiheen valinta pohjaa proseminaarityöhön, jonka aihe oli venäjän ja suomen kansainvälisen sanaston semanttinen vertailu (Majuri 2005). Pääpaino on suomen kielen yhdyssanojen, johdosten ja lainasanojen esiintymisen ja morfologisten piirteiden tarkastelussa, mutta gradutyö sisältää myös semanttis-temaattisen luokittelun.

Uudismuodosteiden eli neologismien morfologiset piirteet antavat tietoa tällä hetkellä aktiivisista sananmuodostuskeinoista, ja venäjän ja suomen vertailun voi odottaa nostavan esiin ja havainnollistavan sekä kielten välisiä rakenteellisia eroja että kielenkäyttöön heijastuvia yhteiskunnallisia asenteita, joista kääntäjien on hyvä olla selvillä. Uudismuodosteiden morfologisten piirteiden ja tematiikan vertaaminen aikaisemmin koottuihin uudissana-aineistoihin tuo tutkimukseen diakronisen näkökulman.

Ydinkysymyksiä ovat: Millaisia ovat uudet johdokset ja yhdyssanat? Kuinka paljon uusia sanoja lainataan? Mihin teemoihin uudet sanat liittyvät? Millaisia merkityksenmuutoksia esiintyy? Missä tapauksessa sanat jäävät tilapäisiksi ja milloin ne vakiintuvat kieleen?

Tutkimusaineiston muodostavat lehtikielestä poimitut uudismuodosteet, jotka esiintyvät syksyllä 2007 kerätyssä kaksikielisessä lehtitekstikorpuksessa. *News Russian Finnish* -korpus on verkkopalvelimessa osoitteessa <https://mustikka.uta.fi/corpora/login.php>. Siihen viitataan jatkossa ”aineistokorpuksena”. Korpus sisältää Julia Sakurinan kanssa yhteistyönä kerätyt 687 artikkelia, joista suomenkielisiä on 351. Laajalevikkisten valtakunnallisten sanomalehtien lisäksi mukana on artikkeleita aikakauslehdistä ja paikallislehdistä.

Tutkimus on korpuspohjainen: taustaoletuksena on, että on erotettavissa tiettyjä produktiivisia sananmuodostustyyppisiä, joiden mukaan uudissanat on mielekästä luokitella. Toisaalta sitä voidaan pitää myös korpusvetoisena, koska sanojen luokittelu tarkentuu ja saa lopullisen muotonsa aineistolöydösten perusteella. (korpustutkimuksen tyypeistä ks. Eskola 2002: 29.)

Tuloksena saadaan suuntaa-antavia kvantitatiivisia tietoja uusissa sanoissa ilmenevien sananmuodostuskeinojen osuuksista. Uudismuodosteiden semanttis-temaattinen luokittelu ja niiden syntyä ja käytöstä poistumista motivoivien tekijöiden pohdinta tuo tutkimukseen myös kvalitatiivisen ulottuvuuden.

Työn luvussa 2 määritellään tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet *neologismi* ja *okkasionalismi* sekä esitellään aikaisempaa venäläistä ja jonkin verran suomalaista uudissanojen tutkimusta. Luvussa 3 tarkastellaan produktiivisia sananmuodostuskeinoja. Luku 4 on omistettu lainautumiselle. Teoriaosuus kokonaisuudessaan taustoittaa empiirisessä osassa (luku 5) esiteltyä tutkimusta: tutkittavien sanojen valintaa, luokittelujärjestelmän laatimista ja tulosten tulkintaa. Luvussa 6 verrataan lyhyesti suomalaisesta ja venäläisestä aineistosta saatuja tärkeimpiä tuloksia ja arvioidaan tutkimukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista sekä jatko-tutkimuksen tarvetta. Liitteenä ovat aineiston uudissanat selityksineen ja joitakin käytöstä poistuneita uudissanuja 80- ja 90-luvuilta. Venäjänkieliset esimerkit on translitteroitu ja suomennettu.

Jos korpuksesta on poimittu yhtä sanaa laajempi käyttöesimerkki, esimerkin jäljessä on lehden nimen alkukirjaimet ja ilmestymispäivämäärä. Vuotta ei ole ilmoitettu, koska kaikki artikkelit ovat vuodelta 2007. Suomenkielisistä lehdistä käytetään seuraavia lyhenteitä:

Aamulehti = Al
Helsingin sanomat = HS
Kauppalehti Kl
Keskisuomalainen = Ks
Seura = Seu
Sisä-Suomen Lehti = SSL
Suomen Kuvalehti = Sk

Venäjänkieliset lähdelehdet ja niistä käytetyt lyhenteet ovat:

Itogi = I
Komsomolskaja Pravda = KP
Moskovskij Komsomolets = MK
Nezavisimaja Gazeta = NG
Ogonjok = O
Sankt-Peterburgskie Vedomosti = SPV
Vedomosti = Ved
Vetšernyj Novosibirsk = VN

Suomen kielioppitermien tarkistamiseen käytettiin mainittujen kirjallisten lähteiden lisäksi *Ison Suomen Kieliopin* sähköistä termiselityssanakirjaa (verkkolähteet ISK). Silloin, kun esimerkin lähdeä ei mainita, se on tekijän keksimä.

2. Uusien sanojen tutkimus

2.1 Muuttuva kieli

'Todennäköisesti se [kieli – EM] ei loppujen lopuksi muutu paremmaksi eikä huonommaksi kuin oli eilisen tai toissapäivän kieli, mutta se muuttuu sopivammaksi uusiin olosuhteisiin ja uuden venäläissukupolven käytettäväksi.' (Kostomarov 1999: 298)¹

Luonnollinen kieli on dynaaminen ja avoin järjestelmä. Leksikalisatio on jatkuva prosessi: kun kielenulkoiset maailma tai yhteisön ilmaisutarpeet muuttuvat, maailmaa luokitellaan uudelleen myös kielen avulla (Kuiiri 2004: 16). Uusia ilmauksia; yhdyssanoja, lyhenteitä, johdoksia ja lainasanoja erityisesti englannin kielestä syntyy sekä suomen että venäjän kieleen tuhansittain joka vuosi (Kotilainen & Varteva 2006: 7, Zemskaja 2004: 518). Historiallinen muutos ja variaatio kuuluvat luonnollisena osana kielen olemukseen – muutos ei siis ole mikään kielen systeemin tilapäinen häiriö tai epäjärjestyksen tila (Paunonen 2003: 187–188, 242, Määttä 1994: 90–115).

Kieli ei muutu itsestään. Kielenkäyttäjät tekevät populaation tasolla muutoksen ratkaisuilleen. Muutoksen laatuun vaikuttavia osatekijöitä ovat sekä kielenkäyttäjien tekemät spontaanit valinnat että kielenhuoltajien pyrkimykset ohjata muutosta tiettyyn suuntaan. Muutos voidaan nähdä kehityksenä, rikastumisena ja edistykseenä, mutta toisaalta olisi naiivia ajatella, että kaikki muutokset tapahtuisivat parempaan suuntaan tai olisivat rationaalisesti perusteltavissa. (Tommola 2003: 71.)

Luonnollisen kielen kehitystä voidaan verrata metsän halki kulkevaan polkuun (Määttä 1994: 12). Polun tavoin kieli on ihmisten kollektiivisen toiminnan tulos ja ilmentymä, eikä sen muutosta voida palauttaa yksittäisten kielenkäyttäjien intentioihin. Kollektiivisen toiminnan tulokset eivät välttämättä ole kenenkään tietoisesti tarkoittamia tai suunniteltavia eivätkä aina vastaa yksilöiden intentioita, niin kuin polkukaan ei aina ole lyhin tai viisain mahdollinen kulkureitti päämäärään (mts. 103). Ihminen kykenee kuitenkin tiedostamaan kielen muutoksen kaltaisia kollektiivisiä prosesseja ja niihin liittyviä tunteita, asenteita ja tavoitteita. Hän pystyy halutessaan tietoisuutensa avulla (rajoitetussa määrin) ohjaamaan ja kontrolloimaan kielen muutosta. Muutokseen vaikuttavat siis sekä spontaani ja tiedostamaton osatekijä että

¹ Вероятно, в конечном счете он будет не хуже не лучше, чем был вчера или послевчера, но более приспособленным к новым условиям и новому поколению россиян. Oma suomennos. Myös edempänä esimerkkien suomennokset, jotka on merkitty 'puolilainausmerkein', ovat tekijän.

tietoinen, rationaalinen, tavoitteellinen kielenkäytön ohjailu (Määttä 1994: 12–13, 103, Tommola 2003: 71.)

Nopeimmin muutoksia tapahtuu kielen leksikaalisella tasolla (Ayto 1990), mistä syystä juuri sanastolliset muutokset saavat osakseen kielenkäyttäjien suurimman huomion. Uudet sanat syntyvät yksittäisissä vuorovaikutustilanteissa täyttämään jonkin kommunikatiivisen funktion ja leviävät kieliyhteisössä laajemmalle sitä intensiivisemmin, mitä vähemmän normien yhdenmukaistava paine tukahduttaa kielellisiä innovaatioita. Sanomalehti on yksi kanava, jota pitkin uusi ilmaus leviää nopeasti laajalle. (Vaattovaara 2003: 123–124 > Andersen 1973: 765–793, Ayto 2004: 182, Lehikoinen 1990).

Tiedonvälityksen kieli vaikuttaa koko kieliyhteisöön normien ja tyylin kriteerien kehitykseen. Kielellisten valintojen välittämät asenteet ja arvostukset paitsi heijastavat, myös ohjaavat ja muokkaavat lukijayhteisön maailmankuvaa (Mäkinen 1992: 216, 231). Lehtikieltä tiedonvälityksen kielenä ohjaa pyrkimys yksiselitteisyyteen, selkeyteen ja informatiivisuuteen. On kuitenkin syytä huomata, että *lehtikieli* on melko epämääräinen yläkäsite: pääkirjoitusten sanasto poikkeaa taidearvostelujen, pakinoiden, kolumnien ja urheilujuttujen sanavalinnoista. Lehtikieli on synteesi objektiivista ja subjektiivista, neutraalia ja persoonallista kirjoittamista. (Mts. 213–214.)

2.1.1 Muutos lehdistön kielenkäytössä Venäjällä

’Kielten sanastoa luonnehtiva dynaamisuus ja avoimuus ovat kiinnostaneet lingvistejä aikakaudesta riippumatta. Erytisen ajankohtaiseksi kielellisiin innovaatioihin liittyvän tutkimuksen tekevät kuitenkin venäjän kielen uusiutumisprosessin viimeaikainen, raju intensiteetti ja ”vapauden juhla”, niin kuin kielenkäytön muutosta sosialismin jälkeisessä puhelukulttuurissa on kuvattu.’ (Popova ym. 2005: 5)¹

Neuvostoliiton hajoamista seuranneet poliittinen, yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros on aiheuttanut venäjän kielen sanastossa poikkeuksellisen intensiivisen muutosprosessin (Zemskaja 1996, Kostomarov 1994, Dulitšenko 1994, Ferm 1994, Skljarevskaja 1998, Moilanen 2006: 52). Maan avauduttua länteen on syntynyt tarve nimetä uusia käsitteitä ja ilmaista sosialistiseen yhteiskuntaan ja sitä seuranneeseen aikaan liittyviä asenteita (Moilanen 2006: 52).

Neuvosto-aikaan verrattuna huomattavasti suurempi ja yhteiskunnalliselta taustaltaan kirjavampi joukko ihmisiä osallistuu nykyisin julkiseen keskusteluun puhumalla ja kirjoittamalla.

¹ ”Динамизм и открытость – сущностные признаки лексической системы любого языка – всегда интересовали лингвистов, но лавинозированный характер процесса неологизации русского языка на рубеже веков, его значительное влияние на культурно-речевую ситуацию в постсоветском пространстве,

Kielenkäyttö on liberalisoitunut (Kostomarov 1994: 5). Uutta kielenkäyttöä leimaa avoimuus ja estottomuus, pyrkimys yksilöllisyyteen, omaperäisyyteen ja luovuuteen, eri tyylien sekoittuminen, dialogisuus ja henkilökohtaisuus aikaisemman persoonattoman ja kohdistamattoman puheen sijaan (Zemskaja 1996: 12). Raja epävirallisen ja virallisen, julkisen ja yksityisen kielenkäytön välillä on hämärtyntä. Lehdistön kielenkäytössä alatyylisiä, slangista, puhekielestä ja alakulttuurien kielistä omaksutut ilmaukset, ja toisaalta arkaistiset ja kirkolliset, hyvin ylätyyliset sanat ja vierasperäiset, tyylliltään kirjakieliset lainasanat esiintyvät sulassa sovussa samoissa teksteissä (mts. 12). Tyyllisten rajojen rikkominen ja ”kielellinen ilotulitus” voidaan nähdä vastareaktionä Neuvostoliiton ajan standardoidulle ja kielenkäytölle, jota säätelivät tiukat normit ja sensuuri (Moilanen 2006: 50).

Muutokset ovat tuoneet mukanaan huolen venäjän kielen rappeutumisesta, kun kielenkäytön taso näyttää laskeneen neuvostoajasta. Vaikutelma rappiosta syntyy Zemskajan (2004) mukaan siitä, että aikaisemmasta poiketen viestintäkulttuuri sallii nykyään valmistelemattomia esiintymisiä ja spontaanisti tuotettuja tekstejä, joissa tapaa olla myös virheitä ja tyyllisesti epäonnistuneita sanavalintoja. (Mts. 514, 532)

’Ihmiset eivät ole alkaneet puhua huonommin kuin ennen – kyse on siitä, että nyt olemme saaneet kuulla, miten **puhuvat** ne, jotka aikaisemmin lukivat paperista tai olivat vaiti.’(Zemskaja 2004: 514)¹

Vapautuminen Neuvostoliiton ajan kontrolloidun kielenkäytön normeista ja uusien normien muotoutuminen on pitkä, edelleen käynnissä oleva prosessi (Zemskaja 1996: 25). Kielen muutosten luonteeseen kuuluu yleensäkin vähittäisyys – näin kielen järjestelmällä on aikaa sopeutua muutoksiin ja torjua ne uudet vaikutteet, jotka ovat häiritseviä (Paunonen 2003: 236). Vaikka variaatio on luonnollinen osa kieltä, sen ylenmääräisyys on oire kieliyhteisön kriisistä ja merkki siitä, että sosiaalinen kontrolli on heikentynyt (mts. 2003: 242). Useiden tutkijoiden mukaan (Määttä 1994: 89, Nuolijärvi 2006b, Moilanen 2006: 66, Zemskaja 2004: 532) kieli korjaa ajan myötä itse omat häiriötilansa ja ne elementit, jotka eivät kieleen sovi, jäävät pois käytöstä.

G.N. Skljarevskaja, venäläinen leksikografi, kuvaa (1991) viime vuosikymmenen venäjän kielen tilannetta kaaokseksi, jolle on tyypillistä kielellisten alakulttuurien keskinäinen etäännyminen, pysyvinä pidettyjen kielellisten mallien särkyminen, ylikumentunut sananmuodostus

образно определяемую как «праздник свободы», обусловили актуализацию проблем, связанных с анализом языковых инноваций.”

¹ Люди не стали говорить хуже, просто мы услышали, как говорят прежде только читавшие и молчавшие. Lihavointi tekijän.

ja passiivisen sanavaraston aktivoituminen. Ne näyttävät hänen mukaansa ensi näkemältä rapion tai sairauden oireilta. Tarkemmin ajateltuna huolta herättävät ”oireet” ovat kuitenkin verrattavissa terveen elimistön sopeutumis- ja suojautumisreaktioon, kun sitä uhkaa infektio. Kriisiajan yhteiskunnan kielellinen kriisi on syvimmältään osoitus ympäröivää sosiaalista todellisuutta heijastavan systeemin elinvoimasta. (Skljarevskaja 1991: 262–263.) Yhteiskunnan metaforinen rinnastaminen soluista koostuvaan organismiin, joka voi haavoittua ja sairastaa¹ on tyypillinen vuosituhannen vaihteen ajan venäläisessä lehtikielenkäytössä. (Jermakova 1996: 45.)

2.1.2 Muutos Suomessa

Puhekielen piirteet valtaavat useiden tutkijoiden (Hakulinen 2002, Paunonen 2003, Nuolijärvi 2006a, Mäkinen 1992) hitaasti alaa myös Suomen lehdistössä käytetyssä yleiskielessä. Kirjaja yleiskielen asema julkisessa viestinnässä on vähitellen kapenemassa, ja puhekieli saattaa ennen pitkää vaikuttaa paitsi sanastoon, myös kirjakielen kielipillisiin rakenteisiin (Paunonen 2003: 242). Kansainvälistyminen ja sähköisen viestinnän lisääntyminen tulevat vaikuttamaan kieleen, mutta sitä, kuinka syvästi ja kuinka nopeasti ne vaikuttavat, on vielä vaikea arvioida (mts. 242). Auli Hakulisen (2002) mukaan lehtitekstit ovat tulleet lähemmäksi sähköisen median tekstejä: niiden dialogisuus on lisääntynyt. Myös Kirsti Mäkisen (1992) mukaan suomalainen asiatyylä on viime vuosikymmeninä vapautunut ja arkipäiväistynyt sähköisen viestinnän ja etenkin julkisen puheen lisääntymisen myötä. Lehtikielen muovautumiseen tuovat jännitteen ristiriitaiset tyyliympyrätyypit: toisaalta virkakielen byrokraattinen kankeus, toisaalta sähköisen viestinnän tyylin arkipäiväisyys ja rakenteellinen väljyys (mts. 222).

Muutoksen intensiteetti poikkeaa merkittävästi tässä tutkielmassa tarkastelluilla kielialueilla: Venäjällä se on useiden tutkijoiden (Moilanen 2006, Ferm 1994: 139) mukaan poikkeuksellisen voimakas, Suomessa kielenkäytön muutoksia ei ehkä kuitenkaan pidetä erityisen dramaattisina (Nuolijärvi 2006a). Näkemystä, jonka mukaan kieli muuttuisi juuri nykyään erityisen nopeasti, voidaan liioitellakin. Sanomisen ja kirjoittamisen foorumien monipuolistuminen ei sinänsä muuta kieltä kertaheitolla (Nuolijärvi 2006a). Suomessakin kielen variaation todetaan lisääntyneen ja osa tutkijoista (ks. Paunonen 2003: 242) näkee suomen kielen muutoksen nopeutuneen pitkällä aikavälillä tarkasteltuna, mutta yhtenäisen yleiskielen vaarantumisesta ei kuitenkaan puhuta samassa mittakaavassa kuin venäjän kieltä koskevassa keskustelussa.

¹ tai jonka ”myrkyttyminen voidaan ennaltaehkäistä” (Kostomarov 1999: 307)

”Vaikka sanastoa, useimmiten uusia yhdyssanoja, tulee kieleen koko ajan lisää, on sanastossakin hyvin paljon pysyvää. Sellaiset lauseet kuin *Isä avaa koiralle oven* tai *poika ui vedessä* sisältävät pelkkiä vanhoja sanoja.” (Nuolijärvi 2006a.)

Liioitellulta tuntuu venäjänkin kohdalla väite, jonka mukaan äidinkielenvenäläinen olisi lehtiä lukiessaan samassa asemassa kuin vieraan kielen opiskelija lukiessaan lehteä opiskelmallaan kielellä: joukossa on paljon sanoja, joita ei ymmärrä (ks. Moilanen 2006: 52 > Zybatow 1995: 188–189, 218, Novikova 1992: 56). Toisaalta tilanne saattaa olla erilainen kuin Novikovan artikkelin kirjoittamisajankohtana 90-luvun alussa: Moilanen (2006) mainitsee, että joidenkin havaintojen mukaan ”kielellinen ilotulitus” olisi 2000-luvulle tultaessa jo hieman laantunut, vaikka vulgarismien ja lainasanojen paljous on yhä silmiinpistävä. G.N. Skljarevskajan (2006) mukaan sanastolliset muutokset eivät ole niin rajuja kuin 90-luvulla: sanaston kehitys on stabilisoitunut 90-lukuun verrattuna huomattavasti. Lainaaminen vieraista kielistä ja erikoisalojen terminologiasta sekä kielen vulgarisoituminen jatkuvat silti myös Skljarevskajan mukaan edelleen (Skljarevskaja 2006: 5). Lehdistön kielenkäytön tendenssejä tarkasteltaessa on toisaalta muistettava myös venäjän kohdalla arkikielen pysyvyys: tavallisin perussanasto uusiutuu äärimmäisen hitaasti. (Moilanen 2006: 66, vrt. Paunonen 2003: 236.)

Venäjän vuoden 1917 Lokakuun vallankumouksen jälkeisiä sanastonmuutoksia tutkinut Riitta Lehikoinen, nyk. Pyykkö (1990: 239) toteaa väitöskirjassaan *Slovar revoljutsii — revoljutsija v slovare*, että vallankumouksen synnyttämä uusi sanasto ei aiheuttanut vallankumousta leksikaalisessa systeemissä: kieli kehittyi ensisijaisesti omien sisäisten lakiensa mukaan, vaikka ulkoiset yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset siihen vaikuttavatkin. Lokakuun vallankumouksen aikaan venäjän kieleen syntyi uusi, myös nykykielessä hyvin produktiivinen sananmuodostuskeino: lyhenteiden muodostaminen tavallisimmin yhteiskuntaan, valtionhallintoon ja talouteen liittyvien käsitteiden nimistä. Bolševikkivallankumouksen jälkeinen lainasanojen tulva herätti myönteisten reaktioiden lisäksi puristista ärtymistä ja huolta yhteisen yleiskielen pirstaloitumisesta edellä mainittujen perestroikan jälkeisten nykytendenssien tapaan (Lehikoinen 1990, Zemskaia 1996: 120).

”Vaikka lyhenteet muodostivat uuden sanatyypin ja laajensivat siten kielen lekseemien järjestelmää, ne eivät kuitenkaan johtaneet kielen rakenteen kumoukselliseen, jyrkkään muutokseen. Myöskään lainasanojen vyöry ei sinänsä vaikuttanut kielen muoto- ja lauseopilliseen ytimeen. Uusi ja vanha elävät rinnan.” (Lehikoinen 1990)

2.2 Neologismit

Uudissanat ovat hiljattain kieleen tulleita tai tietoisesti luotuja sanoja tai sanaliittoja. Tutkimuksessa käytetään usein laajempaa käsitettä **neologismi** (*neologizm*) jolla tarkoitetaan kieleen tai sen osa-alueeseen tietynä ajanjaksona tullutta uudismuodostetta, joka ei ole vielä täysin vakiintunut (Moilanen 1991). Tässä tutkimuksessa *neologismia* ja *uudissanaa* käytetään synonyymeinä, ja niillä tarkoitetaan 2000-luvulla lehtikieleen syntyneitä sanoja. *Uudismuodostetta* käytetään, kun halutaan korostaa, että kyseessä voi yksittäisen lekseemin lisäksi olla myös sanaliitto. Neologismeja tutkiva tiede on **neologiaa** (*uusi* > kreik. *néos* ja *sana* > kreik. *lógos*). Syntyperäinen kielenpuhuja kykenee yleensä tunnistamaan uudet johdokset ja lainasanat niiden ulkoisen hahmon perusteella (vrt. Eronen 2007: 23). Esimerkkejä ulkoisen hahmon perusteella tunnistettavista uusista sanoista olisivat vaikkapa *hotjooga* ja *googlettaa*. Merkityksenmuutos selviää sanan uudesta käyttöyhteydestä. Aineiston esimerkkejä merkityksenmuutoksista ovat verbi *herjata* viittaamassa 'tietotekniikan virheilmoitukseen' ja *remontoida* abstraktissa merkityksessä¹:

- (1) Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen **remontoisi** oppilaitoksien rahojen jakoperusteet. AI 24.2.

Uudet yhdyssanat ovat muodoltaan useimmiten vanhojen kaltaisia, ja niiden uutuuden havaitseminen edellyttää sanan semantiikan tuntemista; *koirapäiväkoti*, *keikkapappi*, *terassilapsi* (Eronen 2007:22–24, myös esimerkit, Kotjolova 1978: 12–22, Moilanen 1997: 1, Popova ym. 2005: 9.)

Kielenpuhuja erehtyy tosin helposti pitämään uudissanana vakiintunuttakin sanaa, jos se on hänelle subjektiivisesti uusi. Vastaavasti voidaan tottua esim. omaan ammattialaan liittyvään neologismiin keskimääräistä nopeammin, ja tulla sokeaksi sen uutuudelle yleiskielessä. (Popova ym. 2005: 9–10).

Tässä gradutyössä aineisto päätettiin rajata 2000-luvun lehdistön yleiskielessä käyttöön tulleisiin neologismeihin. Neologismien intuitionvaraisen esivalinnan perusteella saatu lista korpuksesta (ks. luku 5.2) sisälsi huomattavan paljon ilmauksia, jotka vaikuttivat aivan tuoreilta, mutta testattaessa näyttivätkin kiistatta esiintyneen lehtikielessä edellisellä vuosikymmenellä, mahdollisesti aikaisemminkin. Sanan tai ilmauksen uutuus on siis kyettävä

¹ Vrt. Газфонд" для соблюдения лимитов по вложениям в акции" Газпрома" решил **реструктурировать** активы за счет вложения в пай" Агапы", считают два топ-менеджера управляющих компаний. Ved 16.10.2007

määrittelemään tarkemmin ja luotettavammin kuin pelkästään yksittäisen kielenpuhujan intuitioon vetoamalla.

2.2.1 Neologismin määrittely venäläisessä tutkimusperinteessä

Uusien sanojen tutkimista ja systemaattista muistiin merkitsemistä on harjoitettu Venäjällä jo 1700-luvulta lähtien. Itsensä Pietari Suuren toimittamana syntyi ensimmäinen venäjänkielinen vierassanakirja *Leksikon vokabulam novym* (Popova ym. 2005: 115). Pietari Suuren aikana maa suuntautui talouden, politiikan ja kulttuurin aloilla aktiivisesti länteen, mikä on tyypillistä myös nykyajan Venäjälle. Vallankumouksen jälkeen kielen merkitys propagandavälineenä tiedostettiin, ja 1920-luvun Neuvostoliitossa tehtiin useita ns. tavallisen kielenkäyttäjän sanavarastoon kohdistuvia tutkimuksia, joiden tulokset osoittivat, että valtaosa neologismeista meni yli työläisten tai talonpoikien ymmärryksen (Lehikoinen 1990).

Venäläinen neologia nykyisenä kielitieteen haarana sai alkunsa 1960-luvun Neuvostoliitossa (Popova ym. 2005: 115). Venäjän kielen viimeaikaisen uudistumisprosessin intensiteetin vuoksi tutkimussuuntausta pidetään Venäjällä erityisen ajankohtaisena ja tärkeänä. Neologian osa-alue **neografia** on uudissanojen leksikografista tutkimusta, uudissanakirjojen laatimista ja selittävien sanakirjojen ajankohtaistamista. (mts. 7.)

Neologismeja on lähestytty venäläisessä tutkimusperinteessä eri näkökulmista ja neologismin käsitteen määrittely heijastaa kunkin teoriasuuntauksen painotuksia. Havaittava uutuus (ощущение новости) kronologisena ja psykolingvistisenä ilmiönä on neologismin käsitteen luonnollinen ydin mm. G.A. Lykovin, E.V. Senkon ja N.Z. Kotjolovan mukaan (Kotjolova 1978: 12, Popova ym. 2005: 9, Moilanen 1999: 10 > Lykov 1976: 99, > E.V. Senko 1994: 22).

1) **Stilistisen neologisminäkemyksen** mukaan ilmauksen uutuus on kielenpuhujan havaitsemaa tunnusmerkkisyyttä; epätavallisuutta ja harvinaisuutta, yllättävyyttä ja tuoreutta (Popova ym. 2005: 9 > Senko 1994: 22). A.V. Kalininin (1966) mukaan uudet sanat liittyvät mm. tekniikkaan, tieteeseen ja kulttuuriin, ja kielenpuhujat huomaavat niiden uutuuden:

'Ei pelkästään uusi, vaan erittäin uusi, uuden uutukainen, aivan vasta ilmaantunut sana, jonka uutuuden ja tuoreuden kielenpuhujat huomaavat.' (Kotjolova 1978: 18 > Kalinin 1966: 116.)¹

¹ "Не просто новое, а очень новое, новенькое, совсем недавно появившееся слово, новизна и свежесть которого ощущается говорящими."

2) **Psykolingvistisen määritelmän** mukaan neologismi on kielen yksikkö, jota yksittäinen kielenpuhija ei ole ennen kuullut tai lukenut. Uutuus määrittyy siten puhtaasti subjektiivisen kielikokemuksen perusteella (Popova ym. 2005: 14 > Togoeva 1999: 88).

Stilistinen ja psykolingvistinen teoria eivät anna teoreettisia eväitä uusien sanojen objektiiviseen tutkimiseen. Miten voidaan osoittaa, että sanan uutuuden huomaavat ”kielenpuhijat”, (joiden joukkoa ei tarkemmin määritellä?) Määritelmät kuvaavat uuden sanan olemusta, mutta niistä tuntuu puuttuvan täsmällisyys ja konkreettisuus. Uutuus, määritelmän ydin, on subjektiivinen havainto. Ratkaisuksi on esitetty uutena havaitsemisen testaamista suurella otoksella kielenpuhujien populaatiosta. Vuosina 1986–1994 tehtyjen vertailevien tutkimusten mukaan sanan subjektiivinen uutena havaitseminen ja sen objektiivinen uutuus, millä tässä tarkoitetaan sanan puuttumista uusimmista selittävästä sanakirjoista, eivät vastaa toisiaan. (Kotjolova 1978: 12, Popova ym. 2005: 9 – 11 > Lykov 1976: 100.)

3) **Leksikografisen suuntauksen** mukaan neologismien määrittelyssä keskeistä on juuri mainittu sanan puuttuminen uusimmista selittävästä sanakirjoista. Yleispätevänä leksikografinen neologismien määritelmä on loogisesti mahdoton, koska sanakirjojen ajankohtaisuus ja laatu eri kielialueilla vaihtelee huomattavasti ja on pelkästään suullisessa muodossa olevia kieliä, joista ei edes ole sanakirjoja. Näiden kielten kaikki sanat olisivat määritelmää soveltaen iästä riippumatta neologismeja. Sanan esiintyminen uusimmissa sanakirjoissa on yksi metodeista, joilla sanan uutuuden tai kieleen vakiintumisen astetta voidaan selvittää, mutta puuttuminen sanakirjasta ei automaattisesti tee sanasta neologismia. (Popova ym. 2005: 14–15.)

4) **Denotatiivisen teorian** mukaan neologismi on uuteen reaaliaan tai käsitteeseen viittaava sana. Sana määritellään siis ulkomaailman viittauskohteen, referentin, uutuuden kautta. Neologismeja syntyy kuitenkin paitsi nimeämään uusia, myös viittaamaan vanhoihin käsitteisiin mm. silloin, kun sanojen konnotatiivinen merkitys lakkaa vastaamasta muuttuneita asenteita, halutaan tilan- tai ajansäästön vuoksi lyhentää ilmausta tai selkeyttää käsitejärjestelmää. (Mts. 15, Niemelä 1989: 12–13, Moilanen 1999: 29–33, Jermakova 1996: 32–33.)

Lisäksi syntyy sanoja, joiden viittauskohteen reaalin olemassaolokin on kiistanalainen, esim. *telekinesia*, *ekstrasensorinen*¹ (Popova ym. 2005: 16). Näyttää kuitenkin siltä, että suurin osa neologismeista syntyy nimeämään muuttuvan kielenulkoisen maailman uusia, yleisesti tunnistettuja ja havaittuja, abstraktiotasoltaan erilaisia käsitteitä (Popova ym. 2005: 15, Moi-

¹ телекинез, экстрасенс

lanen 1999: 2,86, Kotjolova 1978: 6). Tämän tutkimuksen suomenkielisestä aineistosta 72 % nimesi jonkin uuden käsitteen tai alakäsitteen.

Jonkin verran kannattajia on ollut myös 5) **struktuurialistisella näkemyksellä**, jonka mukaan neologismina voidaan pitää ainoastaan valmiista kielenaineksista johtamattomia ja äänneellisestikin motivoitumattomia, ainutlaatuisia sanoja. Uusien perussanojen muodostaminen niiden mitenkään motivoitumatta vanhoista on kuitenkin mm. Kotjolovan (1978) mukaan kielenvastaista: kieli toimii siten, että sanat motivoituvat merkityksellisistä yksiköistä; sanavartaloista ja johtimista, lauseet puolestaan sanoista ja tekstit lauseista (vrt. mts. 9, Koivisto 2004: 171, Vesikansa 1977: 8, Eronen 2007: 27). Pitkän ajan kuluessa alun perin motivoitukin sana voi tosin leksikaalistua, kiteytyä jakamattomaksi siten, ettei sen merkitys enää hahmotu osien summana vaan on nykyihmisen näkökulmasta puhtaasti konventionaalinen (Koivisto 2004: 187–188). Merkitys häviää historian hämärään, tapahtuu семантическое опустошение корня (Popova ym. 2005: 18). (Näennäinen) motivoitumattomuus ei kuitenkaan ole tyypillistä uusille, vaan nimenomaan vanhoille sanoille. (Koivisto 2004: 187–188, Popova ym. 2005: 18.)

Tässä yhteydessä voitaisiin kuitenkin esittää vastalause viittaamalla Harry Potter -romaanien kääntäjän Jaana Kapari-Jatan verbaalisiin keksintöihin, paljon huomiota saaneisiin kiistatta uusiin sanoihin, jotka ainakin ensi näkemältä vaikuttavat motivoitumattomilta: *jästi*, *sulmu*, *huispaus*. Kapari-Jatan mukaan nekään eivät silti synny tyhjästä, vaan yhdistelemällä suomen kielen elementtejä tosin hyvin omintakeisella tavalla johdoksiksi ja lainaamalla ja mukauttamalla englannista: kaljuuna < *galleon*, *sulmu* < *solmu* vastaavasti kuin J.K. Rowlingin englanninkielisessä uudisluomuksessa *knut* < *knot*. *Erised mirror* on J.K. Rowlingin romaanissa esiintyvä englanninkielinen anagrammi (< *desire mirror*). Kapari-Jatan käännöskin on vastaava anagrammi: *Iseeviot-peili* (Eronen 2007: 27, Karppinen 2003: 32). Siihen, ovatko tällaiset sanat neologismeja, perehdytään okkasionalismeja käsittelevässä luvussa.

Edellä esiteltyihin määritelmiin voidaan suhtautua näkökulmina, jotka valaisevat neologismien tärkeimpiä ominaisuuksia: ne tuntuvat kielenkäyttäjistä uusilta, niitä ei välttämättä ole vielä kirjattu sanakirjoihin, ne nimeävät tavallisimmin ulkomaailman uusia käsitteitä. *Neologismi* -sanaa voidaan käyttää myös viittaamaan struktuuriltaan ainutlaatuiseen poikkeukselliseen muodosteeseen; voidaan puhua esim. lapsenkielen tai tietyn kirjailijan neologismeista.

2. 2. 3 Neologismit N. Z. Kotjolovan historiallis-konkreettisen määritelmän valossa

Neologian teorianmuodostus voimistui ja sai uuden suunnan 60-luvun Neuvostoliitossa, ja sen pohjalta aloitettiin leksikografinen työ, neografia, 70-luvulla. Sekä teorianmuodostuksen että neografian uranuurtajana pidetään N.Z. Kotjolovaa, jonka historiallis-konkreettinen neologismin määrittely rakentuu edellisessä luvussa käsiteltyjen määritelmien perustalle: yhdistelee, konkretisoi ja tarkentaa niitä (Popova ym. 2005: 18, Moilanen 1999: 10, Niemelä 1989: 6-7 > Kotjolova 1978: 11–19).

Kotjolovan teoria oli sidoksissa käytännön leksikografiseen työhön:

’On tietysti tarkennettava, mitä sanakirjan materiaalina olevat uudet sanat ovat, selvitettävä, mitä neologismilla, uudella sanalla, tarkoitetaan.’ (Kotjolova 1978: 11) ¹

Kotjolovan työn tuloksena syntyi vuonna 1971 60-luvun kirjallisuus- ja sanomalehtiaineiston pohjalta laadittu neologismisanakirja *Novye slova i znatšeniija. Slovar-spravotšnik po materialam pressy i literatury 60-h godov*. Kotjolova toimitti sen jälkeen 25 vuoden ajan vuosittain ilmestyvää *Novoe v russkoj leksike* -julkaisua ja laati mm. leksikografisen kuvauksen venäjän kieleen ajanjaksona 1955–1985 syntyneistä uusista sanoista (*Slovar novyh slov russkogo jazyka, seredina 50-h — seredina 80-h godov*).

Kielenpuhujan havaitsema sanan uutuus (ощущение новости) toisaalta, ja denotatiivisen teorian mukainen neologismin käsitteen sidoksisuus kielenulkoiseen, ajallis-paikalliseen kontekstiin toisaalta ovat myös Kotjolovan mukaan keskeiset näkökulmat neologismin määrittelyssä. Neologismin käsite ja sanan “uutuus” tulee kuitenkin Kotjolovan mukaan konkretisoida.

Kotjolova pitää sanakirjasta puuttumista epäluotettavana kriteerinä neologismin käsitteen määrittelylle, koska sanakirjoista jää pois sanoja vahingossa tai esim. sensuurisyyistä (Kotjolova 1978: 14–20, Popova ym. 2005: 13). Metodina hän kuitenkin sovelsi sanakirjassa esiintymisen tarkistamista. Vuoden aikana kieleen tulleita sanoja esittelevän *Novoe v russkoj leksike* -sarjan neologismeja sanastettaessa poissulkeva kriteeri oli sanan esiintyminen yleiskielen sanakirjoissa, mutta myös useissa erikoisalojen sanakirjoissa ja *Bolšaja sovetškaja entsiklopedija* -tietosanakirjassa (Kotjolova 1987: 5). Sitä vastoin (hakuteokseksikin tarkoitettuun) kymmenen vuoden ajanjakson käsittävään sanakirjaan *Novye slova i znatšeniija. Slovar*

spravotšnik po materialam 70-godov otettiin mukaan kieleen 70-luvulla tulleet sanat riipumatta siitä, esiintyivätkö ne muissa erikoiskirjoissa tai esim. tietosanakirjoissa vai eivät (Popova ym. 2005: 124, 125).

Kotjolovan (1978: 14) ja N. B. Golovinin (1973: 90) mukaan 1) **neologismi on historiallinen ja suhteellinen käsite**. Neologismeista puhuttaessa on ensinnäkin tehtävä selväksi, minkä konkreettisen ajanjakson ja kieli- ja kielenkäyttöalueen neologismeista on kyse. Puhutaanko nykyhetken venäjän puhekielen neologismeista, joita ei esiintynyt ennen 1990-lukua, vai esim. Ranskan vallankumouksen ajan neologismeista, jotka syntyivät ranskan yleiskieleen 1700-luvun lopussa silloisen yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena?

Uutuus 2) **suhteessa kielenkäytön alueeseen** (языковое пространство) tarkoittaa ensinnäkin lainasanojen uutuuden kielikohtaisuutta (lainanantajakielessä lainansaajakielen neologismi voi olla vanha sana). Toiseksi se merkitsee kielensisäisiä käyttökotekstin muutoksia: siirtymiä esim. puhekielestä tai ammattikielestä yleiskieleen (Kotjolova 1978: 15). Sana, joka on puhekielessä vanha, voidaan katsoa neologismiksi kirjoitetussa yleiskielessä. Jelena Zemskaja² kirjoittaa teoksissaan nyky-Venäjälle tyypillisestä tyylien sekoittumisesta lehdistön kielenkäytössä; puhekielisyyksien, slangisanojen ja arkaismien omaksumisesta osaksi lehtikieltä (Zemskaja 2004: 513–553, 1996: 9–25, Moilanen 2006: 50). Myös suomen lehtikielessä puhekieliset piirteet ovat lisääntyneet (Paunonen 2003: 241, Hakulinen 2002). Lisääntynyt variaatio kielenkäytössä tuottaa siis tyyllillisiä neologismeja sekä venäjän että suomen kieleen.

Kotjolovan mukaan neologismin määrittelyssä on kolmantena tekijänä kiinnitettävä huomio siihen, 3) **mikä sanasta tekee uuden**, uutuuden elementtiin, joka voi ilmetä sanan rakenteessa tai sen merkitysisällössä. Myös uudet idiomit, kiteytyneet sanaliitot katsotaan neologismeiksi.

Suomen kielessä yhdyssanojen muodostaminen on keskeinen sananmuodostuskeino. Yhdys-sanoissa on sekä tilapäisiä että kiteytyneitä yhdistelmiä (Koivisto 2004: 388, Eronen 2007: 31). Neologismeiksi on Kotjolovan teorian valossa katsottava nimenomaan uudet, merkitykseltään kielenkäyttöön vakiintuneet yhdyssanat, ei kontekstisidonnaisia tilapäismuodosteita, (esim. tilannesidonnaisesta yhdyssananmuodostuksesta: Lapsi: ”Nää kalapuikot maistuu ihan bensalta.” Äiti lapsen veljelle: ”Tule sinäkin Ville syömään näitä hyviä *bensakalapuikkoja*.”) Raja vakiintuneen ja tilapäisen välillä on usein sumea; vakiintuneisuuskin on suhteellinen

¹ ”Объект словаря новых слов, естественно, должен быть уточнен на основании понимания неологизма, нового слова.”

² Jelena Zemskaja on Venäjän tiedeakatemian professori ja kansainvälisesti arvostettu filologi. Hänen tutkimuksistaan pääosa käsittelee venäjän sananmuodostusta ja puhekieltä.

käsite ja sen arvio riippuu osin subjektiivisista tekijöistä, esim. tutkijan leksikografisesta kokemuksesta. Objektiiivisesti vakiintuneisuus voidaan periaatteessa määrittää viittaamalla sanan frekvenssiin jossain korpuksessa jonakin ajanjaksona.

Semanttisin perustein uutta on sanan termistyminen ammattikielen tarkasti määritellyksi käsitteeksi tai toisaalta termin yleiskielistyminen (детерминологизация), konnotatiivisen merkityskomponentin muutos, esim. pejoratiivistuminen, ja sanan merkityksen laajeneminen tai supistuminen (Kotjolova 1978: 17, Ferm 1994: 32, Kolehmainen 1994).

Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena venäjän sanastossa tapahtui suuria semanttisia muutoksia, joita on O. P. Jermakovan (1996) lisäksi tutkinut mm. A. D. Kostomatrov (1994). Neuvostoaikaisten reaalioiden merkityksen vanheneminen (деактуализация значений) on tapahtunut esim. *puolue*-sanan kohdalla: sana *partija* 'puolue' on menettänyt merkityksen 'kommunistinen puolue' ja vaatii nykykielessä aina määreen *mikä puolue*. Toinen esimerkki on verbi *davat* 'antaa' monikon kolmannessa persoonassa merkityksessä 'myydä kaupassa, jotain, josta on pulaa': Вчера в нашем магазине мясо давали. (Jermakova 1996: 35.)

Ideologinen neutralisoituminen (деидеологизация лексики) tarkoittaa sanan vapautumista kommunistisen ideologian sille antamista konnotaatioista. Kielteisen sävyn ovat lehtien yleiskielessä kadottaneet esimerkiksi sellaiset kapitalistiseen järjestelmään liittyvät sanat kuin 'kilpailu' *konkurentsija*, 'yksityisomistaja' *tšastnik*, 'omistaja' *sobstvennik*, 'porvaristo' *buržua*, 'miljonääri' *millioner*. 'Toisinajattelijaa' tarkoittavan *dissident* -sanan neuvostoaikainen pejoratiivinen sävy on joidenkin tahojen käytössä muuttunut päinvastaiseksi: myönteisesti arvottavaksi. (mts. 37, Krysin 1996: 148.)

Sananmuodostuksellisesti johdetun neuvostoreaalian muuttuminen tavalliseksi sanaksi merkitsee sitä, että sana kadottaa idiomaattisen leksikaalistuneen merkityksensä ja hahmottuu puhtaana johdoksena kantasana: *vydviženets* tarkoitti Neuvostoliitossa 'eturivin kommunistia', jonka järjestelmä oli palkinnut vastuullisella asemalla. Nykykielessä aktualisoituu merkitys, joka sanalla on puhtaana johdoksena verbistä *vydvigat* 'asettaa', 'valita', 'nimittää'. (Jermakova 1996: 37–38.)

Joidenkin sanojen merkitys on politisoitunut *dialog*, *pljuralizm* ('dialogi', 'pluralismi'). Joidenkin politiikkaan liittyvien käsitteiden merkitys taas on laajentunut ja niitä on alettu käyttää ihmisten arkipäivään liittyvissä konteksteissa: näistä esimerkkejä ovat *glasnost*, *konsensus* ja *privatizatsija* 'yksityistäminen'. (Mts. 1991: 41–42, perestroikan jälkeen tapahtuneista merkityksenmuutoksista ks. Kostomarov 1994: 109–138).

Morfologisin perustein voidaan todeta esimerkiksi johdosten *iskal-ka* (> *iskat* 'etsiä', puhekielinen käännöslaina englannista > *searcher* 'hakukone'), *dollarizatsija* 'dollarisoi-nti', yhdistelmä- eli koostesanojen esim. *afropessimizm* 'afropessimismi' ja lyhentymämuotojen esim. *GAIštšik* 'liikennepoliisi' uutuus (esimerkit Zemskaja 2004: 516, Moilanen 2006: 51).

Kotjolova (1978) mainitsee myös sanan 4) **uuden kieliopillisen funktion** mahdollisena uutuuden kriteerinä. Esimerkkinä on *ja-* ja *tai-*sanojen funktio rinnasteisissa rakenteissa, joissa yhdyssanan määräiteosan paikalla on toiston välttämiseksi elliptisen kohdan paikalla väliviiva: *foto- i kinopromyšlennost* 'valokuva- ja elokuvateollisuus'. Nykyään erilaiset 60-luvulla vielä vähän käytetyt englannin mallin mukaiset analyyttiset yhdyssanatyypit ovat yleistyneet venäjän kielessä: *topmenedšer* 'huippujohtaja', *Internet-uslugi* 'Internet-palvelut' (Moilanen 2006 > Zemskaja 1992: 88, Kotjolova 1978: 18, suomen osalta ks. Koivisto 2004: 420.) Rakenteellisesti uutena suomessa voisi ehkä pitää lyhennettä, jossa lukusanan 2 merkitys on sama kuin allatiivisijan: *B2B, C2B* > *business to business, customer to business* 'yri-tykseltä / asiakkaalta yritykselle'.

(2) Paljon puhutaan B2B: stä ja B2C: stä, mutta nyt on C2B: n aika. Kl 10.7.

Voi tosin kysyä, onko esimerkin 2 rakenne **suomea**, merkityshän määräytyy täysin englannin kielen mukaan, ja suomen kielen kannalta on siten motivoitumaton. Kotjolovan mukaan sanan rakenteellinen uutuus ei kuitenkaan tarkoita motivoitumattomuutta kielessä valmiina olevista aineksista, kuten edellisessä luvussa todettiin. Motivoitumattomuutta uutuuden kriteerinä kannattavat taas vetoavat siihen, että perinteisin keinoin muodostettavat sanat ovat joka hetki potentiaalisina yksikköinä kielessä, eivätkä ne siten voi olla uusia (Popova ym. 2005: 17).

Kotjolova painottaa kielen kehityksen ennustamattomuutta. Potentiaaliset sanat eivät välttämättä realisoidukaan; uusi käsite nimetään tavalla, jota ei pystytä etukäteen arvaamaan eikä kieleen juurrukaan potentiaalinen, produktiivisen mallin mukaan muodostettu sana. Zemskaja erottaa reaaliset sanat potentiaalisista niiden merkityksen luonteen perusteella. Potentiaalisen sanan merkitys muodostuu puhtaasti osien summana. Vaikka myös reaalisen johdoksen ja yhdyssanan merkitys rakentuu osista, sanalla voi olla myös jokin konventionaalinen, leksikaalistunut (sivu)merkitys, jota ei voi suoraan päätellä sen rakenneosista. (Kotjolova 1978: 21, Zemskaja 1973: 218.)

Niinpä vaikkapa *tehosekoittaja* ei reaalisena sanana viittaa ihmiseen, vaikka se potentiaalisena, suomen kielen sääntöjen mukaisena yhdyssanajohdoksena voisi tarkoittaa 'tehokkaasti sekoittavaa ihmistä'. Tuore "suomenkielinen" esimerkki kielen ennustamattomuudesta ja omaehtoisuudesta on *hands free*. Korvaavan termin keksimiseksi julistetun sanakilpailun

voittanut *vapuri* ei ole yleistynyt, vaikka se on suomen kielen mukainen johdos verbistä *vapauttaa*, tässä tapauksessa kädet ajamiseen (Eronen 2007: 19).

Neologismeja ovat siis Kotjolovan määrittelyn mukaisesti reaaliset, todellisessa kielenkäytössä esiintyvät sanat, olivatpa ne sitten produktiivisen tai epäproduktiivisen mallin mukaan muodostettuja. Neologismeja ovat yksittäisten sanojen lisäksi merkityksenmuutokset ja idiomit, silloin kun nämä ilmaukset ovat uusia suhteessa 1) erikseen määriteltyyn ajanjaksoon ja 2) kielenkäyttökontekstiin.

Lisäksi neologismien määrittelyssä otetaan tässä työssä huomioon, onko sana osa yleistä kielenkäyttöä, vai onko se yksittäisen kielenkäyttäjän tilapäiseen tarpeeseen luoma sana, joka ei ole levinnyt kieliyhteisössä laajemmalle. Tällaiset sanat voitaisiin yhtä hyvin sisällyttää uudismuodosteita koskevaan tutkimukseen, mutta useimmat tutkijat erottavat ne kuitenkin omaksi ryhmäkseen, josta venäjän kielen tutkimuksessa käytetään nimitystä *okkasionalismi* (> *occasio*, latina 'satunnainen', 'yksittäinen', 'tilapäinen'). (Popova ym. 2005: 25.) Suomen kielen tutkimuksessa *okkasionalismia* vastaa lähinnä *tilapäismuodoste* (Kotuksen tutkijat 2008).

Sanan merkittävää yleistymistä, aktuaalistumista kielessä, voisi myös pitää järkevänä kriteerinä sen sisällyttämiseen neologismeihin, jopa silloin, kun merkitys ei ole muuttunut. Neologismin käsite voidaan määritellä monella relevantilla tavalla. Tärkeää on, että uusia sanoja tutkittaessa määritellään mahdollisimman konkreettisesti ja selkeästi, mitä sanan uutuus tutkijalle tarkoittaa, ja millä kriteereillä ja millaisesta korpuksesta esiteltävä tai tutkittava uudis-sana-aineisto on muodostettu.

2.2.4 Okkasionalismit eli tilapäismuodosteet, tilannesidonnaiset sanat

Okkasionalismit voitaisiin karkeasti jakaa kahteen ryhmään: kielen normien mukaan muodostettuihin tilapäisiin sanoihin ja epänorminmukaisiin, yksilöllisiin sanainnovaatioihin (Popova ym. 2005: 35). Zemskajan mukaan okkasionalismit eli tilapäismuodosteet ovat kielen **käytön**, eivät sen **systemin** ilmiöitä:

”Окказиональные факты — это факты речи, а не факты языка.” (Zemskaja 1973: 228)

Tilapäisiä sanoja ja yksilöllisiä innovaatioita yhdistää tiukka semanttinen kontekstisidonnaisuus ja se, ettei ilmaus leviä laajemmalle kieliyhteisössä. Edellä mainittu tilapäinen yhdyssana *bensakalapuikko* ja *vapuri* -johdos ovat suomen kielen normien mukaan muodostettuja sanoja, mutta kontekstin ulkopuolella niillä ei ole mielekästä sisältöä. Okkasio-

nalistisuus määrittyy näissä tapauksissa siis semanttisin perustein. Okkasionalismeilla on vain tilanteinen, *okkasionaalinen*, referenssi – niiltä puuttuu *usuaalinen* referenssi, joka sanalla on tarkoitteisiin pysyvästi (Popova ym. 2005: 28, Kuiri 2004: 11).

Suomen kielen sananmuodostusnormien vastaisesti puolestaan on muodostettu käännöslaina *miesjokaieiolemittään* > *Mr Nobody* ja puhekielestä kirjoitettuun soluttautunut *keskellä ei mitään* (huomaa kirjoitusasu):

- (3) Etelä-Euroopan helteet ovat jatkuneet jo pitkään, joten ihan **keskeltä ei-mitään** tämä kuumuusaalto ei ole tullut, Tietäväinen kertoo. Il 27.7.

Joskus norminvastaisesti muodostettu ilmaus voi yleistyä niin, että se luo uuden sananmuodostusnormin (Zemskaja 1973: 240). *Wannabe* voidaan ajatella sääntöjen vastaisesti muodostetun yhdyssanan määriteosaksi tai taipumattomaksi adjektiivimääreeksi. Se voidaan nykyään liittää melkein mihin tahansa suomen kielen sanaan, kun puhuja haluaa mahdollisimman lyhyesti (ja kepeästi) kuvata itseään tai toista henkilöä, joka jäljittelee jotain: yhdysosaksi tai sanaliiton pääsanaksi sopii adjektiivi, erisnimi (*wannabe Tina Turner*) tai substantiivi (*wannabe galleristi*) (esimerkit Helsingin Sanomien arkistosta). *Wannabe*:tä voi käyttää myös yksin:

- (4) Eikä kukaan kysynyt mitä hän teki siellä, nuorten **wannabeiden** joukossa. HS 14.2.2005

Aika näyttää, onko *wannaben* käyttö ohimenevä ilmiö, vai yleistyykö ilmaus entisestään.

John Ayto (1990: 271) mainitsee esimerkkejä *-nomics*-suffiksilla luoduista taloutta kuvaavista englannin kielen okkasionalismeista (*bimbo-nomics*, *Lawso-nomic* > Nigel Lawson, *Dukakonomics* > Michael Dukakis)¹ – vastaavia johdetaan henkilönimistä myös venäjässä: *gaidar-onomika*, *klint-onomika*, *rejga-nomika*. Jelena Zemskaja (1973: 237–240) tuo esille *-landija* ja *grad*-päätteiset muodosteet, joilla voidaan ilmaista, millaiset asiat jotakin todellista tai keksittyä maata tai kaupunkia leimaavat: *sport-landija*, *kino-landija*, *pitse-grad*, *kino-grad*. Nykykielessä on vastaavalla tavalla luotu sanojen *gorožanje* 'kaupunkilaiset' ja *zemljane* 'maan asukkaat' mallin mukaan *setjane* 'Internetin käyttäjät', *set* 'verkko' (Zemskaja 2004: 520). Sekä suomessa että venäjässä yleistyneet *-mania* ja *-fobia* -jälkiosat voivat liittyä mihin tahansa pelkoa tai riippuvuutta herättävään ilmiöön: *Web-manija*, *gomofobija*, *homofobija*, *pelimania*, *tekniikkafobia*. Aineistokorpuksessa esiintyvistä suomenkielisistä okkasionalismeista on esimerkkejä luvussa 5.2.

¹ Huom. Esimerkeissä *Lawso-n-nomics*, *klint-o-n-omika*, *rejga-n-omika* assimiloituvat suffiksien *-nomics/nomika* aloittava konsonantti ja kantasanan päätteäänne.

Päiväperho on metaforinen ilmaus, jolla kuvataan nopeasti unohduksiin joutuvia sanoja. Päiväperho voi olla hetken yleinen ja levitä kieliyhteisössä laajalle, mutta tarkoitteen lakattua olemasta ajankohtainen se vanhenee nopeasti eikä vakiinnu kieleen (Eronen: 2007: 44). Aineistokorpuksen sanoista ainakin Susan Ruususen ja Matti Vanhasen suhteen puintiin kyllästyneiden keksimä *hiljentämisedressi* saattaa sanana jäädä päiväperhoksi – toisaalta ei välttämättä jää, sitä saatetaan alkaa käyttää muissa yhteyksissä ja se voi yleistyä. Sanan kohtaloa on mahdotonta varmuudella tietää etukäteen; läheskään kaikki tämän hetken neologismit eivät jää elämään kielenkäytössä (Gak 1983: 20). Luvussa 5.4.7 selvitetään, mitkä luokitelluista 80- ja 90-lukujen Vuoden sanoista näyttäisivät Google-haun perusteella poistuneen kielenkäytöstä. Päiväperhoja ei laajan levinneisyytensä takia voi pitää okkasionalismeina; pikemminkin ne ovat nopeasti vanhenevia neologismeja.

2.2.5 Neografia: venäläisistä uudissanakirjoista

Venäjänkielisten uudissanakirjojen pohja-aineisto on Venäjän tiedeakatemia alaisen Pietarin lingvistisen tutkimusinstituutin jatkuvasti täydennettävä, 7 miljoonan sanan laajuinen, nykyään sähköinen sana-arkisto *Bolšaja kartoteka Slovarnogo otdela Instituta lingvističeskij issledovanij Rossijskoi Akademii Nauk* (Popova ym. 2005: 120–121).

N.Z. Kotjolovan mukaan uudissana-aineistot voidaan jakaa: 1) vuosittain ilmestyviin uudissanakirjoihin 2) kymmenen vuoden välein ilmestyviin uudissanakirjoihin 3) neologismitietokantaan (Bank russkih neologizmov) 4) useamman vuosikymmenen aikana kieleen tulleet uudet sanat käsittäviin selittäviin neologismisanakirjoihin, jollainen on Kotjolovan johtaman ryhmän 50–80 -lukujen aikana syntyntä sanastoa kuvaava *Slovar novyh slov russkogo jazyka 50–80 godov*.

A. A. Braganin (1997) uudissanakirjojen jaottelu heijastaa neologismien vakiintuneisuutta: tuoreinta sanastokerrosta edustavat vuosittain ilmestyvät *Novoe v russkoi leksike* -sanakirjat. Kymmenen vuoden perspektiivistä katsottuna vakiintunutta sanastoa kuvaavat *Novye slova i znatšeniija* -sanakirjat. Useita vuosikymmeniä käsittävä uudissanakirja sisältää selittävästä sanakirjoista vielä puuttuvat, mutta kielenkäyttöön yli kymmenen vuoden tarkastelu-perspektiivistä vakiintuneet sanat. Kaksi ensimmäistä sanakirjatyyppeä ovat deskriptiivisiä; viimeksi mainittu myös normatiivinen: siihen sisältyvät sanat katsotaan osaksi yhteistä yleis-kieltä. (Popova ym. 2005: 118 > Bragina 1997: 111–115.) Suomen *Uudissanasto 80* edustaa viimeksi mainittua tyyppiä (ks. luku 2.2.5).

Vuosittain julkaistavat uudissanakirjat ovat 3-4 tuhannen sanan laajuisia. Mukana ovat myös okkasionalismit. M.G. Ašukinan (1976) mukaan vuosittain ilmestyvät

uudissanajulkaisut nähtiin tarpeellisiksi, koska muut sanakirjat eivät pysyneet kielen huomattavasti nopeutuneessa muutosvauhdissa mukana (Popova ym. 2005: 131 > Ašukina 1976). Toinen syy oli tarve dokumentoida myös okkasionalismit ja yksilölliset kielelliset innovaatiot, jotka eivät koskaan tulisi yleisempään kielenkäyttöön ja muihin sanakirjoihin (Popova ym. 2005: 132 > Feldman 1957: 73). Vuosisanakirjojen lähteinä ovat olleet viiden laajalevikkisen sanomalehden ja viiden aikakauslehden vuoden aikana ilmestyneet numerot. Sanakirjoja on ilmestynyt vuosien 1977–1988 aineistoista, vuoden 1988 aineistoon perustuva *Novoe v russkoi leksike* on ilmestynyt vuonna 1996. (Popova ym. 2005: 130–131.)

Kymmenen vuoden välein julkaistavien uudissanakirjoista ensimmäinen oli jo edellä mainittu Kotjolovan ryhmän esikoinen *Novye slova i znatšeniija. Slovar-spravotšnik po materialam pressy i literatury 60-h godov*, joka sisältää noin 35000 uutta sanakirjoihin sisällytymätöntä uudismuodostetta. Vuonna 1984 julkaistiin vastaava sanakirja 70-luvun aikana lehdistön ja kirjallisuuden kieleen syntyneistä neologismeista. Tällöin otettiin mukaan myös muissa sanakirjoissa mahdollisesti esiintyvät neologismit. (Popova ym. 2005: 124–125.)

Selittävä neologismisanakirja *Slovar novyh slov russkogo jazyka, seredina 50-h — seredina 80-h godov* ilmestyi vuonna 1995. Se sisältää kolmenkymmenen vuoden ajanjaksolla kieleen vakiintuneita, yleiskieleen hyväksytyjä neologismeja. Lähteenä on käytetty edellä mainittuja kymmenen vuoden välein ja vuosittain julkaistuja neologismisanakirjoja, muita erikois- ja yleissanakirjoja sekä Pietarin lingvistisen tutkimusinstituutin uudissana-arkistoa. Sanakirja on normatiivinen: siihen otettujen sanojen kielellinen hyväksyttävyyden on otettu huomioon. Sanatartikkelit sisältävät myös kieliopillisen luonnehdinnan, merkityksen selityksen ja merkinnän tyylistä. *Slovar novyh slov russkogo jazyka, seredina 50-h — seredina 80-h godov* sisältää noin 10 tuhatta sanaa ja noin 230 fraseologismia.

G. N. Skljarevskajan johtaman ryhmän **kielellisiä muutoksia kuvaavat sanakirjat** kuvaavat niitä sanastollisia muutoksia, joita venäjän kielessä tapahtui yhteiskunnan murrosvuosina 1985–1997 (*Tolkovyj slovar russkogo jazyka kontsa XX veka. Jazykovye izmeneniija*) ja 1997–2005 (*Tolkovyj slovar russkogo jazyka natšala XXI veka. Aktualnaja leksika*). Ensimmäisessä sanakirjassa heijastuvat kielenulkoisen todellisuuden murrosta seurannut ylikuumentunut sananmuodostus, lainasanojen tulva kieleen, lisääntyneet merkityksenmuutokset, slangi-ilmaisu- sujen tulo yleiskieleen ja sosialismin reaaliioihin liittyvän sanaston siirtyminen periferiaan (Skljarevskaja 1998). Toisen sanakirjan alussa Skljarevskaja (2006) toteaa kielellisen muutoksen laantuneen 90-lukuun verrattuna. Lähteenä muutossanakirjoissa on käytetty Pietarin lingvistisen tutkimusinstituutin sana-arkiston ohella aikakaus- ja sanomalehdistä, kauno- kirjallisuudesta ja populaarista tietokirjallisuudesta sanastettua sähköistä arkistoa (Skljarevs-

kaja 1998, 2006). Laajuudeltaan uudempi on 8,5 tuhatta sanaa, ensimmäinen 5,5 tuhatta. Muutossanakirjoihin lukeutuu myös V. I. Maksimovin *Perestroikan sanakirja* (Maksimov 1992).

Uudissanatietokanta (Bank russkih neologizmov) syntyi N. Z. Kotjolovan aloitteesta 80-luvulla. Tavoitteena oli luoda tilastolliset menetelmät ja luokittelun mahdollistava yhtenäinen esitys eri sanakirjoissa ja kokoelmissa esiintyvistä uudissanoista. Julkaistu ”Bank russkih neologizmov” sisältää 15 000 neologismia, jotka on jaettu 1) uusiin sanoihin, 2) merkityksenmuutoksiin ja 3) uusiin sanaliittoihin. (Popova ym. 2005: 146–148.)

Neologian monipuolisuus kielitieteen alana näkyy näin Venäjällä uudismuodosteiden leksikografisessa kuvauksessa. Edellä mainittujen sanakirjatyyppien lisäksi on ilmestynyt kirjailijakohtaisia neologismisanakirjoja, lapsenkielen neologismien sanakirjoja, neologismien käännteissanakirja (*Obratnyj derivatsionnyj slovar russkih novoobrazovaniij*, Kudrjavtseva 1993) ja sananjohdollinen neologismisanakirja. Suomessa julkaistun venäjän neologismeja kuvaavan kaksiosaisen sanakirjan muodostavat Ossi Hiekkasen *Uudissanasto suomi-venäjä* (1996) ja *Uudissanasto venäjä-suomi* (1997), jotka sisältävät yhteensä 20 000 hakusanaa (Hiekkanen 1997).

2.2.6 Venäläisen neologian suuntauksista

Suurin osa venäjän neologiaan liittyvästä tutkimuksesta on uusien sanojen **rakenteen ja semantiikan** tutkimusta (структурно-семантическое направление). Tavoitteena on kuvata uusien kielen yksikköjen muodostusta ja käyttöä. Neologismit luokitellaan ja kartoitetaan niiden vaikutusta ja paikkaa kielen systeemissä. Käytännön tuloksia ovat edellä mainitut uudissanakirjat. (Popova ym. 2005: 21).

Sosiolingvistiksessä uudissanojen tutkimuksessa on selvitetty mm. samansuuntaisten taloudellis-poliittisten muutosten vaikutusta slaavilaisiin kieliin Itä-Euroopassa ja Venäjällä (Popova ym. 2005: 21 > Benkovičová 1998: 43). Voimakkaasti yhteiskunnallisten tekijöiden osuutta sanastonmuutokseen korostaa esim. A.D. Dulitšenko (1994: 2). **Kognitiivisen** suuntauksen mielenkiinnon kohteena on uusi informaatio, joka neologismeissa kielellistyy ja käsitteellistyy. Nuori kognitiivinen suuntaus on lähellä mm. S.I. Togojevan edustamaa **psykolinqvistikistä** suuntausta. Huomion kohteena psykolinqvistiksessä tutkimuksessa on kielen suhde yksilön havaitsemiseen ja ajatteluun, kieli yksilöllisenä psyykkisenä ilmiönä. Neologismi on kielen ilmaus, jota yksilö ei ole ennen lukenut tai kuullut. Tärkeän tutkimusaineiston muodostavat spontaanisti tuotetut tekstit, joissa ihminen valmistelematta muotoilee uusia ajatuksia. (Popova ym. 2005: 25).

Kognitivistit ja psykolingvistit tutkivat kieltä dynaamisena ilmiönä. Näkökulman perusteella neologian tutkimussuuntaukset voidaan sijoittaa staattisuus-dynaamisuus jatkumolle: staattisesta näkökulmasta voidaan kuvata kielen tilaa tietyllä hetkellä: sen yksiköitä ja yksiköiden suhteita, sananmuodostusmalleja. Voidaan myös kuvata kielen muutosta tietyn ajanjakson kuluessa analysoimatta muutoksen aiheuttajia (кинематический аспект, kinemaattinen näkökulma¹). Dynaaminen näkökulma keskittyy voimakkaimmin itse muutokseen: muutoksen syihin ja seurauksiin kuvattuna ajanjaksona (Порова ym. 25 > Togoeva 1999: 81, Žuravljov 1977: 29–30).

2.2.5 Suomen kielen neologismien sanastus

Suomen kielen uusia sanoja kartoitetaan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa. Kotuksessa sanastetaan eli poimitaan tai kerätään uusia sanoja leksikografian ja kielenhuollon tarpeisiin (Eronen 2007: 21). Uusien sanojen saaminen mukaan sanakirjaan on yksi sanakirjan laadun kriteereistä: mitä kattavammin kielen sanavarat ja uusi aines on saatu mukaan, sitä parempi sanakirja (Haarala ym. 1994). Kotuksen *Kielitoimiston sanakirjan* toimituksen resursseista suuri osa kuluukin sanakirjan ja sanakirjatietokannan päivittämiseen. Leksikografiaan liittymätöntä uudissanatutkimusta on tehty vähän. (Eronen 2008.)

Kielitoimiston sanakirja, jonka Internet-versio kuuluu Kielikone Oy:n *MOT*-sanakirjastoon, perustuu Kotuksessa jatkuvasti ylläpidettävään tietokantaan, johon pohjautuivat myös sen edeltäjät *Suomen kielen perussanakirja* (1990–94) ja sähköinen *Perussanakirja* (1997) (Grönroos 2004). Sanakirjojen pohja-aineistona on ollut Kotuksen runsaat viisi miljoonaa arkistokorttia sisältävä sana-arkisto, jota täydennetään ja käsitellään nykyään sähköisillä sanalipuilla ja joka karttuu noin 10 000 poiminnan vuosivauhtia (Haarala ym. 1994).

Sanastus on Riitta Erosen (2008) mukaan osa *Kielitoimiston sanakirjan* toimituksen päivittäistä työtä: tiedotusvälineistä, kaunokirjallisuudesta ja usein myös arki- ja puhekielestä tehdyt sanahavainnot kirjataan käyttöyhteystietoineen sanalipuiksi. Sanahavainnot voidaan epävirallisemmin kirjoittaa myös Kielitoimiston uudissanatauluun, jonka aineisto on kevyempää kuin varsinainen ”virallinen” sanastus. Sanaliput kootaan vuosittain ja niitä käytetään sanakirjaa päivitettäessä. (Eronen 2008.)

Sanakirjan ”odotushuoneeseen” joutuvat sanat, joiden arvioidaan mahdollisesti jäävän tilapäiseksi (Haarala 1997). Odotushuoneessa ovat aikanaan olleet esim. *kettutyttö*, *salarakas* ja *tsunami*. Ne kaikki ovat osoittautuneet yleiskielessä niin tiheästi esiintyviksi, että ovat nykyi-

¹ kinematiikka = mekaniikan osa, joka käsittelee kappaleiden liikkeitä puuttumatta niiden aiheuttajiin. (Kielitoimiston sanakirja).

sin sanakirjassa. Uudet termit, mm. lakikielen muuttuneet termit ja lääketieteen sanat sitä vastoin otetaan sanakirjaan välittömästi, kun ne on otettu käyttöön erikoisalalla ilman vakiintumisen tarkkailua. (Eronen 2008.)

Perussanakirjan edeltäjä *Nykysuomen sanakirja* ilmestyi vuosina 1951–61, ja siihen sisältyvän aineiston systemaattinen keruu lopetettiin jo 1938 (Haarala ym. 1994). Näin kahden sanakirjan väliin jäi noin viidenkymmenen vuoden ajallinen aukko, jota paikkaamaan laadittiin *Uudissanasto 80*, Suomen toistaiseksi ainoa varsinainen uudissanakirja. *Uudissanasto 80* sisältää 50–70-luvuilla syntyneitä sanoja, joita ei ole *Nykysuomen sanakirjassa*, mutta joista valtaosa otettiin myöhemmin mukaan *Suomen kielen perussanakirjaan*. (Kolehmainen 2008, Kolehmainen & Huhtala 1979.)

Perussanakirjan hakusanoista noin 20 % ei esiinny *Nykysuomen sanakirjassa*: tätä noin 20 000 sanan joukkoa¹ systemaattisesti tutkimalla voitaisiin selvittää esimerkiksi erilaisten uudissanatyyppien yleisyyttä (Haarala ym. 1994), tematiikkaa, ja lainasanojen määrää, ja siten kartoittaa suomen kielen sanastollisten muutoksen erityispiirteitä. Tähänastiset tutkimukset ovat Risto Haaralan ja Irma Nissisen (1994) mukaan olleet alustavia tarkasteluja, jotka ovat perustuneet muutaman tuhannen sanan otoksiin. Niiden perusteella *Perussanakirjan* uudissanastossa noin 80 % on yhdyssanoja, vajaa 25 % johdoksia ja noin prosentti yhdistämättömiä ja johtamattomia sanoja, suurin osa näistä vierasperäisiä, loput lyhenne sanoja. Lainasanoja esiintyy myös yhdyssanojen ja johdosten osina: kaikkiaan noin 25 % sanoista sisältää vierasperäisen elementin (Haarala ym. 1994.) Tuloksia voi verrata tämän tutkimuksen aineiston perusteella saatuihin tuloksiin, jotka on kuvattu luvussa 5.4.2.

2.2.5.1 Esimerkkejä neologismin määrittelystä suomalaisissa artikkeleissa

Suomalainen neologismien tutkimus, jota Eronen (2008) mukaan ei ole tehty kovin paljon, lie-nee venäläisen jaottelun mukaan **struktuurallis-semanttista**: tarkastellaan uusien sanojen rakennetta, semantiikkaa ja käyttöä lähinnä leksikografian ja kielenhuollon näkökulmasta. Tarkastelin uudissanat käsitettä joissakin aiheesta kirjoitetussa artikkelissa ja Riitta Eronen kirjassa *Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen* (2007). *Uudissana* näyttää yleisesti ottaen olevan jotain yleiskielen sanan ja tiukasti määritellyn termin väliltä. Artikkelit on julkaistu sanastotyön asiantuntijalehti *Terminfossa* (Grönroos 2002), kielenhuollon tiedotuslehti *Kielikellossa* ja äidinkielen opettajien jäsenliiton *Virke*-lehdessä (Peltokorpi 2002).

¹ kaikki 20 000 sanaa eivät ole uudissanat, joukossa on myös *Nykysuomen sanakirjasta* muista syistä pois jätettyjä sanoja, vrt. Grönroos 2002

Eija-Riitta Grönroosin (2002) artikkelissa keskeiseksi uudissanojen tarkastelun lähtökohdaksi otetaan sanakirjaesiintyminen:

Uusien sanojen kerrostumia voi tarkastella vertailemalla eri aikoina ilmestyneitä sanakirjoja. Nykysuomen sanakirja on ilmestynyt vuosina 1951–1961 eikä sitä ole myöhempiinkään painoksiin uudistettu. Näin ollen sanakirjasta puuttuu kaikki se, mikä kieleen on tullut yli neljäkymmenen vuoden aikana – siis monen keski-ikäisen koko elämän aikana kieleen tulleet sanat. (Grönroos 2002: 8.)

Grönroos toteaa kuitenkin, että osa ”uusista sanoista” ”on tarkoitettu vain tilapäisiksi” ja että ”kaikki kielen uudet sanat eivät ole sanakirjan sanoja” (Grönroos 2002: 8). Okkasionalismit ovat siis *uusia sanoja*, mutta se, ovatko *uudissanoja*, jää tässä epäselväksi. Joka tapauksessa ne rajataan omaksi joukokseen, joka joko on uudissanojen alakategoria tai sitten ei. Myöskään kaikki päivitettyyn sanakirjaan lisätyt sanat ”eivät ole uudissanoja, vaan joukossa on vanhaakin aineistoa, sellaista, mikä vain jostakin syystä on jäänyt aiemmin pois” (Grönroos 2002: 8). Uudissanon määrittely sanakirjaesiintymisen perusteella ei siten ole Grönroosin mukaan ongelmatonta. Lainauksessa esiintyvä ilmaus ”uudissanojen kerrostumia” osoittaa, että käsite on suhteellinen ja historiallinen.

Uudissana voi Grönroosin mukaan olla uusien käsitteiden uusien nimitysten lisäksi 2) aktuaalistunut arkaismi (*leipäjono*) ja 3) käyttökontekstin muutos: erikoiskielen termin siirtyminen yleiskieleen (*keulavisiiri, pintapelastaja*). *Uudissana* voi edelleen olla 4) vanhan käsitteen uusi nimi (*lankapuhelin, äänimaisema, luonnonlumi*). Yleensä uudissanat ovat 5) rakenteeltaan motivoituneita; yhdysanoja, johdoksia tai lyhennesanoja ja suurin osa niistä on lainaa; joko suoranaisia lainasanoja tai käänöslainoja. Grönroos mainitsee myös 6) merkityksenmuutoksen yhtenä uudissanatyypinä ja harvinaisena poikkeuksena 7) uudet johtamattomat sanat. (Mts. 8-10.)

Riitta Eronen (2007: 23) rajaa omassa tarkastelussaan okkasionalismit *uudissanon* käsitteen ulkopuolelle: ”jokainen vastaantuleva uusi sana ei ole varsinainen uudissana. Monet yhdysanoista ja johdoksistakin ovat kertakäyttöisiä, tilapäisiä luomuksia, jotka täyttävät hetken ilmaisutarpeen”. Käsite on samansisältöinen Grönroosin *uudissanon* käsitteen kanssa, silmiinpistävin, ainakin näennäinen ero okkasionalismien eksplisiittinen poissulkeminen. Lisäksi Eronen (2007: 31) mukaan ” ylivoimaisesti tavallisiin tapoihin uuden ilmauksen luomiseksi on muodostaa yhdyssana” ja Grönroosin mukaan ”suurin osa uudissanoista on lainaa; joko ne ovat suoranaisia lainasanoja tai sitten käänöslainoja” (2002: 9). ”Laina” ja ”yhdyssana” ovat kuitenkin usein päällekkäisiä kategorioita: sama sana voidaan tulkita lainaksi ja yhdyssanaksi riippuen siitä, halutaanko painottaa kompositiota vai vieraskielisen elementin mukana oloa. Päällekkäisyys tulee esiin tämänkin tutkimuksen luokittelussa (luku 5.4.2).

Äidinkielen opettajien liiton *Virke*-lehden artikkelissa Pauliina Peltokorpi (2000) katsoo *uudissanoiksi* uusien käsitteiden nimitykset, yleiskielistyneet termit ja merkityksenmuutokset. Uusi on Peltokorven (2000: 38) mukaan ”sellainen sana, joka ei ole aikaisemmin ollut käytössä tai ei ainakaan esiinny suomen kielen sanakirjoissa---.” Muodoltaan uudet sanat ovat Peltokorven mukaan tavallisimmin yhdyssanoja, sanaliittoja, johdoksia ja lainoja. Harvinaisuutena mainitaan uudet johtamattomat perussanat, joista esimerkkeinä ovat *pönöttää*, *hytäk* ja *rätväkkä*. ”Uutuus” on subjektiivista ja intuitiivista:

Lähes kaikki edellä luetellut uudissanat on poimittu kesällä 2000. Välttämättä ne eivät ole aivan ensimmäistä kertaa esiintyneet juuri silloin. Kuitenkin uudehkoja ne varmasti ovat: viisikymmenluvulla niitä ei ollut olemassa – ainakaan samassa merkityksessä kuin nyt. Hyvin harvasta uudesta sanasta voi nykyisin sanoa, kuka sen on keksinyt ja milloin. Se ei olekaan sanastamisessa olennaista. Tärkeää on havainnoida mahdollisimman laajasti, miten kieltä ja varsinkin sen sanoja tällä hetkellä käytetään. (Peltokorpi 2000: 41)

Äidinkielen opetuksen näkökulmasta uudissanan tarkka määrittely tuskin onkaan olennaista; itse asiassa kiinnostavampia varmaankin todella ovat oppilaiden kieltä koskevat havainnot ja sanojen subjektiivinen uutuus. Luotettavan tutkimusaineiston keräämisen kannalta on kuitenkin hyvin ongelmallista, jos ’uutuus’ ja ’uudissana’ ovat kovin epämääräisiä käsitteitä eikä niiden epämääräisyyttä edes pidetä olennaisena seikkana. *Uudissanasto 80:n* toimittajan Taru Kolehmainen (1994) mukaan esim. merkityksenmuutos-uudissanoja määriteltäessä

jo aineiston poiminnassa tuli ongelmaksi, mikä on katsottava uudeksi merkitykseksi, mikä taas vain sanan tarkoitteen ajanmukaistumisesta johtuvaksi muutokseksi.---Onko jonkin oppilaitoksen nimen, vaikkapa kansalaisopiston, merkitys katsottava muuttuneeksi, kun opiston toiminta on uusien tarpeiden takia hieman laajentunut? Rajanveto on vaikeaa.

2.2.8 Neologismien referentti ja funktio

2.2.4.1 Nimeäminen ja referenssi

Uudet sanat näyttävät usein syntyvän täyttämään jonkin kommunikatiivisen tehtävän, funktion. Suurin osa syntyy nimeämään muuttuvan maailman uusia käsitteitä (Zemskaja 2004: 199). Ne voivat olla uusia teknisiä laitteita, vaatekappaleita, kansanliikkeitä, ideologioita, taidesuuntauksia; toisin sanoen abstraktiusasteeltaan erilaisia entiteettejä. Kielen käsitteiden tarkoitteita, ulkomaailman viittauskohteita eli referenttejä ryhmitellään usein niiden abstraktiusasteen mukaan. Myös tämän työn luokittelussa käytetty jako pohjautuu viime kädessä Karl Popperin ontologiaan, jonka mukaisesti maailmassa on aineellisen maailman taso, men-

taallisen ja psykologisen todellisuuden taso ja käsitteiden ja normien todellisuus. (Määttä 1994: 10, Kuiri 2004: 11.)

Ensimmäisen asteen entiteetit ovat fyysisiä tarkoitteita, joilla on materiaallinen muoto. Toisen asteen entiteetit ovat aikasidonnaisia tapahtumia, tiloja ja prosesseja (Kuiri 2004: 11). Kolmannen asteen entiteetit eivät ole sidoksissa aikaan eivätkä paikkaan. Sekä toisen että kolmannen asteen entiteetit ovat tämän työn luokittelussa katsottu ”abstrakteiksi”, ensimmäisen asteen ”konkreettisiksi”.

2.2.5.1 Muita funktioita

Uuden sanan funktio voi nimeämisen ohella olla myös esimerkiksi se, että syntaktinen ympäristö edellyttää sanan esiintymistä määrättyssä muodossa. Suomen *-(U)us-* ja venäjän *-ost* -johtimella muodostetaan usein johdoksia syntaktisista syistä. Niitä käsitellään produktiivisten johdostyyppien yhteydessä luvussa 3.1.1.

Tarve ilmaista kielteinen tai myönteinen asenne synnyttää ekspressiivisiä neologismeja. Varsinkin venäläisessä diskurssissa on useiden tutkijoiden mukaan voimakas tarve ottaa kantaa menneisyyteen ja nykyisyyteen: tämä näkyy lehtikielessä muun muassa vastakkaisuutta ja vastustamista ilmaisevien etuliitteiden lisääntymisenä. Myös näennäisyyttä ilmaisevat ja valheellisuuteen vihjaavat etuliitteet ovat yleistyneet. (ks. luku 3.1.1, Moilanen 2006: 60.)

Sekä venäjän (Moilanen 2006: 61, Zemskaia 2004: 525–526) että suomen (Vesikansa 1977: 19) sananmuodostuksessa on havaittu kielen pyrkimys mahdollisimman suureen ekonomisuu-teen, mikä näkyy lyhenteiden ja lyhentymämuotojen runsautena. Lyhentymistä muodostetuilla johdoksilla on tiiviyn ohella usein kunnioituksen puutetta ilmaiseva sivumerkitys: *kagebešnik* ’KGB:n työntekijä’, *tsebešnye bumazki* ’Keskuspankin paperit’. Viimeksi mainituille neutraalit vastineet olisivat *rabotnik KGB* ja *bumagi TsB* (Moilanen 2006: 61).

Sanalla voidaan katsoa olevan tyylillinen funktio silloin, kun se eroaa (denotatiivisesti) samanmerkityksisestä synonyymistään vain tyylillisesti: esimerkki aineistokorpuksesta on vaikkapa *beibsi* verrattuna *tyttöystävään*. Venäjässä suffiksi *-k(a)* on produktiivinen, tyylillisesti pehmentävä deminutiivijohdin, jonka tuottamat johdokset eivät eroa merkitykseltään *tetrad* = *tetrad-ka* ’vihko’. Suomessa ei ole vastaavaa johdinta – esim. *nen-*deminutiivijohdin ei ole nykykielenkäytössä produktiivinen: *lapsi*, *lapsonen*. Deminutiivijohdin *-ka* on esimerkiksi monifunktioisesta johtimesta: se tuo suomen slangijohdosten tapaan puheeseen epävirallisuutta ja tuttavallisuutta (*konna-ri* ≠ *konduktööri*, *liikk-is* ≠ *liikuttava*, *välttämättä* ≠ *vältt-is*), ja niiden tapaan se on tyylillisen eron lisäksi usein samalla ekonomisempi tapa sanoa sama

asia: *personal-ka*, nykykäytössä mm. 'personal computer'. (Zemskaja 2004: 201–204.) Suomen puhekielen lyhentävä tendenssi näkyy myös mm. yhdyssanan jälkiosan pois jättämisellä: *mikro(aaltouuni)*, *halogeeni(lamppu)*. Kontekstissaan sanat ovat kuitenkin ymmärrettäviä, vaikka jälkiosa jätetään pois.

Funktiot eivät ole jyrkkärajaisia kategorioita vaan päällekkäisiä: sama sana voi toteuttaa yhtä aikaa monia funktioita. Funktiot ovat myös tulkinnanvaraisia: joku voi pitää halventavana ilmausta, joka toisen mielestä on vain puhekielinen tai lyhentävä. Lisäksi funktiot voivat olla keskenään ristiriitaisia, jolloin esim. kielen kommunikatiivinen perustehtävä, ymmärretyksi tuleminen, voi vaarantua liiallisesta pyrkimyksestä ekonomisuuteen. Tässä työssä funktioiden luokittelu toimii välineenä, jonka avulla sanoista voidaan nostaa esiin sanaston muutoksen kannalta kiinnostavia piirteitä. Taustalla on kysymys: Minkä tehtävän neologismi täyttää tässä tekstiyhteydessä? Miksi uusi ilmaus on syntynyt?

3. Miten uusia sanoja syntyy?

Sananmuodostus ja lainautuminen ovat sanaston kaksi yleisintä karttumistapaa. Se, että sana syntyy motivoitumatta olemassa olevista aineksista on hyvin harvinaista. Sanat luodaan vanhoista aineksista 1) **yhdistämällä**, 2) **johtamalla**, 3) **lainaamalla vieraista kielistä** tai 4) **kiellisistä alakulttuureista** ja kierrättämällä vanhoja sanoja 5) **uudessa merkityksessä**. (Eronen 2007: 27, Koivisto 2004: 171, Moilanen 1999: 48, Sajavaara 1989: 64).

Suomen kielen sananmuodostuskeinoina esitetään tavallisesti johtaminen ja yhdyssanojen muodostaminen, *derivaatio* ja *kompositio* (Lepämaa ym. 1996: 12, Koski 1982: 10). Suomen kielessä derivaatio on etupäässä suffiksaalista eli johtimet lisätään sanan loppuun.

Prefiksaatiota, etuliitteen lisäämistä sanan alkuun pidetään suomen kielen derivaation alalajina (Koivisto 2004: 192). Venäjässä prefiksaatio on keskeinen ja produktiivinen sananmuodostuskeino (Zemskaja 1973: 264). Muita sananmuodostustapoja edustavat yhdistelmäsanat ja kirjainsanat, joista jälkimmäisiä esiintyy aineistokorpuksessa runsaasti suomenkielisten yhdyssanojen määräteosina. Lyhentävä sananmuodostus on voimakkaasti lisääntynyt venäjässä viime vuosikymmeninä (Zemskaja 2004: 525 ja 1996: 120).

3.1 Johtaminen ja muotti

Erotukseksi jakamattomista perussanoista johdokset voidaan segmentoida useisiin merkityksellisiin yksiköihin eli morfeemeihin. Uuden sanan muodostuksessa johtamalla sanan morfeemimäärä lisääntyy, kun sanavartaloon liitetään affikseja eli johtimia. Johdoksen (ja yhdysosan) rakenne on sisäisesti motivoitu, mikä tarkoittaa, että merkitys on yleensä johdettavissa rakenneosien merkityksestä. (Koivisto 2004: 170.)

Johtamista ajatellaan suuntaisena ilmiönä: perussanaan liitetään johtimia (→) tai takaperoisjohtamisessa eli retrogradisessa derivaatiossa johdokseksi tulkitusta sanasta poistetaan johdin (←) (Koski 1982: 12, Koivisto 2004: 171). Sananmuodostusta voidaan kuitenkin ajatella myös ei-suuntaisena, analogiaan eli samankaltaisuuden perustuvana sovittamisena kielessä oleviin sanojen rakennemalleihin, sanahahmoihin ja muotteihin (Koivisto 2004: 171, Moilanen 1997: 17).

Ison suomen kieliopin käsitteenä (2004) *muotti* tarkoittaa analogiaan perustuvaa sananmuodostusmallia. Morfologiseen muottiin kuuluu sanavartalon loppu, suffiksi, ja tila vartaloaineekselle. Uuden sanan lähtökohtana voi muottiteorian mukaan olla muukin kuin segmentoitavissa oleva kantasana, johon johdoksella on merkitysyhteys (mts. 172). Harvinaisen mallin

mukaan muodostettu, mutta frekventti sana voi tuottaa analogiaan perustuvia neologismeja (ja okkasionalismeja), esimerkkeinä venäjän *jumoreska* 'humoreski' > *satireska*, *alhimija* 'alke-mia' > *alfizika* (Popova ym. 2005: 102).

Esimerkkinä muotista voisi mainita monikäyttöisen, esimerkiksi henkilöön viittaavan *ri*-johti-men. Siinä kantana voi olla negatiivisesti arvottava adjektiivi tai verbi, jonka tarkoittama asia on luonteenomainen johdoksen referentille: *laisku-ri*, *tyhmy-ri*, *lintsa-ri*, *pettu-ri*, *karku-ri*. Muotin mukaan voi ajatella syntyneen esim. *öykkä-rin*, jossa kanta ei edustu itsenäisenä lek-seeminä ja *fruitta-rin*, jossa kantana on laina, englannin *fruit*¹. Muita esimerkkejä muottiin sovitetuista sanoista ovat *finistellä* (> eng. *finish*), *hifistellä*, *filistellä* (kolme viimeistä esi-merkkiä Kolehmainen 2007). Muottiin voidaan sijoittaa myös deskriptiivinen tai onomato-poeettinen äännejono, esimerkkeinä *haukku-a* ja *surr-ata* tai venäjän kissasta lähteviä ääniä kuvaavat verbit *mjau-k-at* 'maukua', *mur-lykat* 'kehrätä', sekä kummankin kielen kanta-sanattomat sanat, joita yhdistää tarkoitteen kuuluminen samaan ilmiöluokkaan *puolu-kka*, *mansi-kka*, *brusni-ka*, *glubni-ka* 'puolukka', 'mansikka'.

3.1.1. Produktiiviset johdostyyppit

Ison Suomen Kieliopin (2004) mukaan "Produktiivisten johdostyyppien muotin muuttujaosaan eli johdoksen kantasanaksi käy periaatteessa mikä tahansa sana kantasanelle mahdollisesta sanaluokasta." (Mts.186.)

Produktiivisuus ymmärretään tässä työssä diakronisena eli aikaan sidottuna siten, että jokin kielellinen ilmiö voi jonain historiallisena ajanjaksona olla produktiivinen, ja produktiivisuus voi päättyä. Empiirisellä produktiivisuudella erotukseksi systemisestä tarkoitetaan sitä, että produktiivisuutta voidaan mitata tutkimalla kielenkäytössä ilmeneviä reaalisia sanoja, esim. neologismeissa esiintyvien eri johdostyyppien määrää (Zemskaja 1973: 209).

Produktiivisuutta on eriasteista, se on suhteellinen käsite (Bauer 1988: 57, Zemskaja 1973: 210). Hyvin suuri produktiivisuus on ominaistaseuraaville, merkitykseltään lähes vastaaville suomen ja venäjän kielen johdostyypeille (Koivisto 2004: 186, Zemskaja 1973: 209–213, Bauer 1988: 23):

¹ fruit=hedelmä. Tarkoittaa trendikkäästi pukeutuvaa yleensä teini-ikäistä poikaa, pissiksen miespuolinen vastine. Wikipedia / fruiitari.

(5) Produktiivisia johtimia suomessa ja venäjässä

lAinen	-н-, -ов-, -ск-	adjektiivijohdin
(U)Us	-ость	ominaisuudennimen johdin
minen	-ние	teonnimijohdin
ja	-тель	tekijännimijohdin
sti	-о	adverbijohdin

Uudismuodosteissa esiintyy joskus myös ei-produktiivia johdostyyppisiä (Niemelä 1989: 14). Esimerkkinä tästä on aineistokorpuksesta esiintyvä *kohtaanto*. *ntO*-johdin ei ole *Ison Suomen Kieliopin* (2004) mukaan produktiivinen (mts. 247).

- (6) **Kohtaanto**-ongelmaa eli sitä, että avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat ovat eri paikassa, on pitkään pidetty alueellisena ongelmana. Ks 23.10.

Johdostyyppien käytön aktiivisuus vaihtelee aikakausittain (Eronen 2007: 34). Jouko Vesikansan (1978) mukaan (*U*)*Us*-johtimella substantiiveista muodostetut ominaisuudennimet olivat tuolloin tilapäisluonteisia ja melko marginaalinen ilmiö, mutta nykyään tyyppin tuottamat johdokset ovat tavallisia (Eronen 2007: 56). Puhutaan *toiseudesta* ja johdostyyppiä sovelletaan joskus lukusanoihin: voidaan puhua *kolmannuudesta* (mts. 35). Korpuksesta esiintyviä esimerkkejä ovat mm. *kirjanystävyyks, äijyys, supertähteys* ja *kevytpresidenttiys*:

- (7) Tarja Halosen **presidenttiys** näyttää vahvistavan säännön: uuden perustuslain mukainen "**kevytpresidenttiys**" sietää naisviranhoitajaa, mutta olisiko Halosen sallittu nousta pääministeriksi? HS 9.2.2007

Myös venäjän *ost*- ominaisuudennimijohdinten käytössä on havaittu samansuuntaisia muutoksia, joissa perinteisesti adjektiivien johtamiseen sovelletun tyyppin kantasana onkin substantiivi:

- (8) **Бульдозерность** в достижении цели – моя, а склонность сгущать, драматизировать - от отца. (Porova ym. 2005: 97–98)¹

Perinteisesti *ost*-johtimella muodostetaan substantiiveja vain ominaisuutta kuvaavista adjektiiviveista (Zemskaja 1973: 245). Okkasionalismeina esiintyy johdoksia myös verbeistä, esim.

¹ 'Puskutraktorius päämäärään pyrkimisessä on omaani — isältä perittyä on taipumus värittämiseen ja dramatisointiin.'

brodilnost (> *brodit* 'vaeltaa, 'harhailta' > harhailevuus) ja analogian mukaan muodostettu *slyšnost* (> *glasnost*, '(läpi)näkyvyys', *slyšat* 'kuulla' > 'läpikuultavuus'/'kuuluvuus') (Popova ym. 2005: 98, 61).

Prosessijohdin *-aatio* on ollut aikanaan produktiivinen suomen lainasanoissa, mutta sen tuottamia sanoja on suomalaistettu muuttamalla johdin kotoperäisiksi *-ointi-* ja *-minen-*johtimiksi: *komment-aatio* >, *komment-ointi*, *mobilis-aatio* > *mobilis-oi-nti*, *akkumul-aatio* > *akkumul-oitu-minen* (Vesikansa 1977: 19). Venäjässä *izatsija*-prosessijohdin on alkanut esiintyä myös alun perin venäläisiin sanoihin tai sekamuodosteisiin eli kontaminaatioihin liittyneenä: *rublevizatsija*, *tretjemirizatsija* (*tretij mir* 'kolmas maailma') (Moilanen 2006: 51). Lisäksi *izatsija*-johdin voidaan liittää sanoihin, joiden semantiikalla ei ole yhteyttä prosessin käsitteeseen: *fontanizatsija goroda* 'kaupungin suihkulähteistäminen', *tualetizatsija stolitsy* 'pääkaupungin vessaistaminen' (Zemskaja 2004: 528).

Venäjän prefikseistä aikasuhteita, (*post-*, *posle-*), hajottamista, (*de-*, *raz-*) vastustamista (*anti-*, *kontra-*), valheellisuutta ja näennäisyyttä (*psevdo-*, *kvazi-*) ja erittäin suurta intensiteettiä tai määrää (*giper-*, *ultra-*, *sverh-*), vajautta (*nedo-*) tai puuttumista (*bez-*) ilmaisevat prefiksit ovat nykykielenkäytössä useiden tutkijoiden mukaan erittäin produktiivisia (Dulitšenko 1994: 270, Moilanen 1999: 40–42, 2006: 54, Zemskaja 1999: 110, 2004: 526, Popova ym. 2005: 90). Tämän työn aineistossa niistä esiintyi kuitenkin vain muutamia esimerkkejä.

Venäjässä aktuaalisista avainsanoista johdetaan suuria sanapesyeitä (Dulitšenko 1994: 19-84, Zemskaja 1996: 92-98, Popova ym. 2005: 83–90). Yksi edelleen ajankohtainen, Dulitšenkon (1994: 61) mainitsema avainsana on *demokratsija* 'demokratia'. Alla joitakin esimerkkejä sen tuottamista johdoksista:

- (9) antidemokrat 'demokratian vastustaja', lžedemokratsija 'valedemokratia', ultrademokratsija 'äärimuoto demokratiasta', demokratka, demokratessa 'naispuolisia demokraatteja', dermokratsija (> dermo, 'paska' + (demo)kratsija) 'paskakratia', demonokratsija (> demon, demoni + o + (demo)kratsija) 'demonikratia', DemRossija > demokratitšeskaja Rossija 'demokraattinen Venäjä', demrossy > dem(o)+ross 'venäläiset demokraatit'

3.1.2 Lyhentävä sananmuodostus

Lyhentävä sananmuodostus on yleistynyt molemmilla tarkasteltavilla kielialueilla, mutta erityisesti venäjässä (Zemskaja 2004: 526, Kotilainen & Varteva 2006: 67, Lehikoinen 1990). Lyhennesanoja ovat sanat, joista puuttuu lähtösanaan nähden jokin osa tai osia. Kirjainlyhenteet äännetään kirjainyhdistelmän vakiintuneen ääntämistavan mukaan (esim. *usb-liitäntä*)

[uuäsbee]. Lyhennesanoja eivät siten ole ortografiset sanat, lyhenteet, joiden lukuasuna on aina koko sana, esim. *nro*, *cm* ja *k*. *Isossa Suomen Kieliopissa* lyhennesanat jaetaan typistesanoihin, kirjainsanoihin ja kontaminaatioihin, kooste- eli yhdistelmäsanoihin (Koivisto 2004: 189–191, Eronen 2007: 37). Typistesana esiintyy usein yhdyssanan määriteosana, aineistokorpuksessa esiintyi useita mm. *digi-*, *bio-* ja *ekoalkuisia* yhdyssanoja.

Kirjainsanoja ovat sanayhtymän alkukirjaimista muodostetut kirjainjonot (Koivisto 2004: 190). Uusia kirjainsanoja esiintyi teknologiaan ja Internetiin liittyvissä neologismeissa sekä itsenäisinä sanoina että yhdyssanan määriteosina.

Koostesanat ”koostetaan” sanayhtymän osista, osana voi olla kirjain tai tavu.

(10) Koostesanoja suomessa¹

- (a) kataistrofi > Katainen+katastrofi
- (b) kidult > kid, en. =tenava, kakara + en. adult = aikuinen
- (c) bioniikka
- (d) vidiootti

(10) Vastaavia muodosteita ja äännelyhenteitä venäjässä²

- (a) МИФ > Московский инвестиционный фонд, MIF, Moskovskij investitsionij fond (звуковая аббревиатура, äännelyhenne)
- (b) ЯБЛОКО; > блок + Явлинский, Болдырев, Лукин, JABLOKO ’Javlinskin, Boldyrjevin ja Lukinin muodostama liitto’, ”blokki” (koostesanaa vastaava сложносокращенное слово, аббревиатура)
- (c) нардеп, > народный + депутат, nardep, narodnyj deputat ’kansanedustaja’ (усечение, työstäminen)
- (d) госчиновник, > государственный чиновник, gostšinovnik, gosudarstvennyj tšinovnik ’valtion virkamies’ (univerbaatio, ks. alla)

Univerbaatio tapahtuu venäjässä siten, että adjektiivin ja substantiivin muodostamasta lausekkeesta, jota suomessa usein vastaa yhdyssana, esim. *pištševaja promyšlennost* ’elintarviketeollisuus’, otetaan adjektiivin alkuosa ja liitetään siihen johdin, esim. *-ka* > *pištšev-ka* tai *-nik*: *besšumnoe oružije* > *besšum-nik* ’äänetön ase’ (Nikunlassi 2002: 223).

Venäjän lyhentävä sananmuodostus lisääntyi voimakkaasti Lokakuun vallankumouksen jälkeen ja uusi ”lyhennebuumi” on seurannut Neuvostoliiton hajoamista (Lehikoinen 1990). Lyhenteiden päätyypit venäjässä ovat 1) äännelyhenteet (esim. *Institut mirovoj litaratury*,

¹ esimerkit aineistokorpuksesta, kaksi viimeistä Eronen 2007, (liiteosa ”Vuoden sanat”)

² esimerkit Zemskaja 1996: 121–122

Maailmankirjallisuuden instituutti > *IMLI* [iml'i], 2) kirjainlyhenteet, 3) mainittu univerbaatio (kahdesta sanasta koostuva johdos, jossa on osa ensimmäisen vartalosta ja siihen liitetty suffiksi: *mobilnyj telefon* 'matkapuhelin' > *mobil-nik*) ja 4) lyhenteiden muodostus, jossa useamman sanan osia liitetään toisiinsa (сложносокращенный способ словообразования, аббревиация: *sovjet bezopasnosti* 'turvallisuusneuvosto' > *sovbez*) (Nikunlassi 2002: 222–223).

3.2 Yhdistäminen

Kompositio on sekä suomen että venäjän kielessä keskeinen sananmuodostuskeino. Suomessa yhdyssananmuodostus on ylivoimaisesti tavallisin tapa uuden ilmauksen luomiseksi (Eronen 2007: 31, Koivisto 2004: 388, Vesikansa 1989: 213). Myös venäjässä suuri osa neologismeista on yhdyssanoja; erityisesti on lisääntynyt englannista lainatun mallin mukainen analyttinen yhdyssanatyyppe (Moilanen 1999: 65, Zemskaja 2004, Aliaskarova 2006). Tavallisesti yhdyssana koostuu kahdesta tai useammasta itsenäisestä sanasta, mutta varsinkin alkuosa voi sekä suomessa että venäjässä olla myös itsenäisenä lekseiminä edustumaton, tavallisesti klassisista kielistä lainattu prefiksimmäinen aines; *bio-*, *eko-* *super-*. Venäjässä yli kaksi osaiset yhdyssanat ovat harvinaisia.

Yhdysosamuoto voi olla myös sanavartalo tai jonkin lisäaineksen sisältävä muoto, joka ei sellaisenaan kuulu sanan taivutusparadigmaan (*vähäpäästöinen*, *työläiskortteli*, *tohtori-s-mies*, *aateli-s-suku*). Venäjässä yhdysosien väliin tulee usein välivokaali, interfiksi *-o-* tai *-e-*: *gruz-o-otpravitel* 'tavaralan lähettäjä', *šizn-e-ljub-ie* 'elämänmyönteisyys', *suh-o-frukty* 'kuivatut hedelmät' (Zemskaja 1973:270). Yhdyssanoista voidaan edelleen johtaa yhdyssanajohdoksia: *tyylitajuttomuus*, *verkkorikollisuus*, *kestovaippailu*, *arkiliikkua*. (Koivisto 2004: 402, Kotjolova 1978: 17), *šelezn-o-doroš-nik* 'rautatietiläinen', *legk-o-mysl-ie* 'kevytmielisyys' (Zemskaja 1973: 270).

3.2.1 Yhdyssanan rakenne ja osien välinen merkityssuhde

Määrittelyyhdyssanat koostuvat kahdesta yhdysosasta; määriteosasta ja edus- tai perusosasta (Koivisto 2004: 388). Määrittelyyhdyssanoissa osien välinen suhde on semanttisesti hierarkkinen: määriteosa modifioi perusosan merkitystä. Määrittelyyhdyssana kuuluu samaan ilmiöluokkaan kuin perusosa, on sen hyponyymi: *harmaakarhu* on *karhujen* laji (Koivisto 2004: 396). Bahuvriihi-yhdyssana eli bahuvriihi poikkeaa tästä säännöstä: esim. *herkkusuu* tai *mämmikoura* ovat määrittelyyhdyssanoja, joiden tarkoite ei kuulu samaan luokkaan kuin edusosan tarkoite (verkkolähteet ISK). Bahuvriiheja ei aineistossa kuitenkaan esiintynyt. Summa-

yhdyssanoissa osien välinen suhde on semanttisesti symmetrinen, rinnasteinen: *sero-žoltyj*, 'harmaa-keltainen' (Koivisto 2004: 388, Belošapkova 1999: 369). Suurin osa suomen yhdysanoista on semanttisen alistussuhteen sisältäviä määritysyhdyssanoja, rinnasteiset summayhdyssanat edustavat yhdyssanojen vanhinta tyyppiä, esim. *maa-ilma* (Vesikansa (1989: 214).

Tampereen yliopiston suomen kielen oppiaineen järjestämällä Kielipäivillä 22.2.2008 esitel-möinyt Anna Lantee tekee pro gradu -työtä pitkien yhdyssanojen hierarkkisesta rakenteesta. Riippumatta siitä, kuinka monesta osasta määritysyhdyssana koostuu, se voidaan jakaa kahtia määriteosaan ja sille alisteiseen perusosaan. Tarkkaan ottaen keskeisiä ovat jaettujen yhdys-sanojen puoliskojen perusosat, pitkälläkin yhdyssanalla on vain yksi perusosa, mutta puolis-koilla on edelleen omansa.¹:

- (12) kirjastotietokanta → x + xx
kesäkauppakorkeakoulu → x +xxx

Näyttää siltä, että moniosaisten yhdyssanojen perusosat ovat sen semantiikan kannalta keskeisimmät, esim. *tietokonepeli+teollisuus*, *yleisurheilu+maajoukkue*. Ydinainesanalyysi kutsumallaan metodilla Lantee pyrkii selvittämään, mitkä yhdyssanan osat ovat merki-tyksen kannalta olennaisimpia ja mitkä merkitystä tarkentavia. Keskeistä ydinainesanalyyssissa on yhdyssanan leksikaalistumisaste, se, missä määrin sana on osiensa summa ja missä määrin merkitys on konventionaalinen (*ajoneuvo*, *tapaturma*)². (Lantee 2008: tulossa > Vesikansa 1989: 216.)

3.2.2 Määriteosan muoto suomessa

Määriteosa on suomessa tavallisimmin nominatiivissa tai genetiivissä oleva substantiivi. Nominatiivimuotoisella määriteosalla voi olla eri lekseemeissä erityyppisiä semanttisia tehtä-viä: *tyttöpyörä*, (erityisesti tytöille markkinoitu tai ”tyttömäiseksi tuunattu” pyörä), *tyttötut-kimus*, *tyttöystävä*, *tyttöenergikko* (leikillinen okkasionalismi, ’tyttömäisellä tavalla energi-nen’). Tekstiyhteydestä motivoituvien, mutta myös vakiintuneiden yhdyssanojen merkitys on osin tapauskohtainen, avoin ja assosiatiivinen. (Koivisto 2004: 397.)

Neologismit ja tilapäiseen tarpeeseen muodostetut kertaluonteiset yhdyssanat ovat tavallisesti nominatiivialkuisia. Esimerkkeinä aineistokorpuksesta kaksi kertaluonteista yhdyssanaa ja vakiintuneempi uusi yhdyssana:

¹ Esimerkit Lanteen esitelmämonisteesta Kielipäivillä 22.2.2008

² esimerkit Lanteen materiaalista

(13) Suomalaisen aineiston yhdyssanoja

- (a) Mielen hoidon kotikonsteille olisi käyttöä aikana, jolloin masennuksesta on tullut kansallistauti ja moni väsyty- ja **kotistressin** keskellä HS 7.5.
- (b) Vanhaa "**printtiajattelua**" on myös asenne, että tässä on lehti, tätä meillä on, pidät siitä tai et." HS 5.7.
- (c) **Liikuntaseteli** on maksuväline, jolla työnantaja tukee työntekijän liikkumista.

Myös tilapäinen yhdyssana voi silti joskus olla genetiivialkuinen:

- (14) Olemalla hiljaa annamme tilaa toiselle ja kunnioitamme siten toisen **ajattelunrauhaa** ja reviiriä. Al 26.2.

Aarre Huhtalan (1989) mukaan suomen kielessä on yleistynyt sille perinteisesti vieraiden yhdysadjektiivien käyttö. Tämän tutkimuksen tulos tukee näkemystä: aineistossa esiintyneistä 12 uudisadjektiivista 7 oli yhdyssanoja. (Ks. 5.4.1.2)

3.2.3 Venäjän kielen yhdistävät rakenteet

Monia suomen yhdyssanoja vastaa venäjässä pääsanasubstantiivin ja sen kanssa kongruoivan adjektiivin muodostama sanaliitto: 'konsulttiyritys' – *konsaltingovaja firma*, 'riskisijoitusrahasto' – *ventšurnyj fond* (esimerkit Mustonen 2008) tai rakenne, jossa määrite on pääsananjäljessä genetiivimuodossa: 'hinnankorotus' *povyšenie tsen*, 'eläinsuojelu' *zaštšita životnyh*, 'itsenäisyyspäivä' *Den Nezavisimosti*. Varsinaisina yhdyssanoiksi venäjän kieliopissa katsotaan yhteen kirjoitettavat sanat, joilla on yhteinen paino (tavallisesti jälkiosalla) ja joiden määriteosa pysyy sanaa taivutettaessa taipumattomana. Sanojen välissä voi olla interfiksi tai ne voivat yhdistyä toisiinsa ilman välivokaalia. Ilman välivokaalia yhdistetyt osat ovat semanttisesti symmetrisessä suhteessa: *vagon-restoran* 'ravintolavaunu', *divan-krovat* 'vuodesohva'. Välivokaalin avulla yhdistettyjen osien välillä voi olla rinnastussuhde: *krasn-o-sinnij* 'sinipunainen', tai alistussuhde: *vod-o-nepronitsaemyj* 'vedenpitävä'. (Belošapkova 1999: 387.) Välivokaali *-o* esiintyy myös esim. seuraavissa aineiston uusissa yhdyssanoissa: *genn-o-modifitsirovannyj* 'geenimanipuloitu', *vetr-o-elektrostantsija* 'tuulivoimala' (esimerkit Mustonen 2008).

Venäjässä on englannin vaikutuksesta yleistynyt yhdysanatyyppejä, jossa yhdysosat esiintyvät taipumattomina väliviivan erottamina tai ilman sitä *odeždy sekond hend* 'käytyt vaatteet', *klass ljuks* 'luksusluokka'. Aineistokorpuksessa esiintyneistä esimerkkeinä *tšat-programma*, 'Chat-ohjelma', *kompanija-investor* 'investointiyhtiö', *prodakt pleisment* 'tuotesijoittelu', *realiti-šou* 'tosi-tv-ohjelma'. Sanojen yhdistyminen toisiinsa taipumattomassa muodossa

katsotaan yhdeksi venäjän kielen analyttisyyden lisääntymistä osoittavaksi piirteeksi (Zemskaja 2004: 525).

Englannin vaikutus näkyy myös perinteiseen tapaan muodostetuissa yhdysrakenteissa (Moilanen 2006:58): *portativnyj plejer* 'kannettavat stereot', *kliningovaja kompanija* 'siivousfirma'.

4. Lainautuminen sanaston uusiutumiskeinona

Suuret kielialueet syöttävät aineistoa ja suomen kieli taipuu melkein mihin tahansa. Ja kun kieli on taipuisa, voi arvioida, että se on myös elinvoimainen. (Nuolijärvi 2006b)

Kari Mäkilän (1984: 94) mukaan vierasperäinen sana sopeutuu tulokieleen morfologisesti, fonologisesti ja ortografisesti, kun se omaksutaan osaksi kieltä. Sanoja voidaan kuitenkin lainata ja lainataankin paljon myös sellaisenaan (Grönroos 2006). Näiden sitaattilainojen määrä lehtikielessä on lisääntynyt (Eronen 2007: 28).

Aineistossa 70 % lainoista oli mukauttamattomia sitaattilanoja lähinnä englannista. Syynä sitaattilainojen suureen osuuteen on todennäköisesti tutkittavien sanojen uutuus: jos ne vakiintuvat kieleen, on todennäköistä, että niiden ääntäminen ja kirjoitusasu saa suomenmukaisia piirteitä. Yksittäisen sanan kohtaloa on kuitenkin mahdotonta tietää varmasti etukäteen, kuten *hands free* -esimerkin yhteydessä tuli esille. Uuden sanan frekvenssi ja levinneisyys on aluksi pieni (Sippola 2003). Mitä laajemmalle sana leviää kielialueella ja mitä tiheämmin sitä käytetään, sitä helpommin se mukautuu tulokieleen (Sajavaara 1989: 72, Koivisto 2004: 175). On myös sanoja, jotka istuvat sellaisenaankin suomen kieleen, esim. *tennis* ja *pasta* (Eronen 2007: 30, esimerkit Grönroos 2006).

Suomen kielen mukauttamiskeinoista sananloppuinen (epenteettinen) *i* on yleinen ja edelleen produktiivinen: *mobiili*, *bitti*, *netti*, *blogi*. Jotkut englantilaisperäiset lainasanat vierastavat loppu-*i*:tä, mikä on kiinnostavaa, koska suomessa kuitenkin on sekä omia että kauan sitten lainattuja *nki*-loppuisia sanoja: *leni-nki*, *maini-nki*, *meini-nki*, *tälli-nki*, *reeli-nki*. Uudemmat *ing*-loppuiset sanat säilyvät vieraassa asussaan (vrt. **benchmarki-nki* tai **dopi-nki*). *Bodybuildingin* alkuosasta on johdettu *kehonrakennusta* tiiviimpi *bodaus*. Venäjässä englannin *ing*-päätte on lainasanoissa varsin tavallinen (Aliaskarova 2006): *faktoring*, *monitoring*, *rejting*, *autorsing*, *banking*, *rouming*.

Uusia sanoja voidaan muodostaa omista rakenneaineksista vieraskielisen mallin mukaisesti (= käännöslaina) tai omaperäisen sanan merkitys voi muuttua vieraskielisen vastineensa vaikutuksesta (= merkityslaina) (Koivisto 2004: 171). Myös vieraan kielen syntaktisia rakenteita voidaan lainata (Nuutinen 1989: 117).¹ Nuutinen (1989) ottaa esiin *korkean teknologian* (> *high techno-logy*) ja kielitoimiston suosituksen *huipputekniikka* (mts.124). Aineistokorpuksessa esiintyi jonkin verran vastaavia sanaliittoja, esimerkkeinä *älykäs auto* ja *älykäs jäähdytin*. Periaatteessa sanat voisivat yhtä hyvin olla muodossa *älyauto* ja *älyjäähdytin*, vrt.

¹ Voisi kysyä, ovatko adjektiiviattribuutin ja substantiivin muodostamat sanaliitot suomen kielessä yleistyneet englannin vaikutuksesta, mahdollisesti perinteisen yhdyssananmuodostuksen kustannuksella?

älykortti, älypuhelin. Venäjän kielen englannista lainattua analyyttistä yhdyssanatyyppejä käsiteltiin luvussa 3.2.3.

On havaittu, että kun jonkin alan sanastoa on alettu lainata, lainautuminen voimistuu; siitä tulee vakiintunut, pääasiallinen keino nimetä alaan kuuluvia käsitteitä (Djakov 2003). Teknologiaan liittyvä terminologia on sekä suomen että venäjän kielessä rakennettu englannista lainatulle perustalle, ja tietotekniikan sanojen lainaaminen englannista jatkuu alalla edelleen. Kielenkäyttäjät ovat johdannon vertaukseen palataksemme tallanneet polun, helppokulkuisen reitin, totuttautuessaan lainaamaan englannista eikä suuntaa kovin helposti muuteta, vaikka se olisikin periaatteessa mahdollista ja kommunikaatiota edistävää.

Syynä siihen, miksi suomen tekniikan sanastossa esiintyy paljon monien vierastamaa läpinäkymätöntä sanastoa, on myös tarve saada uudet tekniset keksinnöt markkinoille mahdollisimman nopeasti. Termiä on aikaa pohtia vasta sitten, kun käsite on jo laajasti tunnettu ja sen tavallisesti englantilaisperäinen tai arkinen nimitys jo yleistynyt. (Salmi 2003.)

4.1 Lainasanojen käytön syitä

Lisääntynyttä kulttuurien välistä vuorovaikutusta eri elämänaloilla on sekä Suomessa että Venäjällä seurannut lainasanojen yleistymisen (Krysin 1996: 142, Vysotšina 2006: 31, Eronen 2007: 26). Vieraan kielen taito on luonnollisesti edellytys sille, että sanoja lainataan. Lisäksi lainanantajakulttuurin arvostus yhteiskunnassa voimistaa vierasperäisten sanojen omaksumista, mistä selkein esimerkki on englannin kielen ylivalta viihdeteollisuudessa, teknologiassa ja monilla tieteenaloilla, kansainvälistyneessä talouselämässä ja koulutuksessa. (Palmgren 2007: 17–18). Seurauksena tarkastelluilla kielialueilla on ollut anglismien määrän voimakas kasvu. Lainasana omaksutaan nimeämään uusi käsite, jolle lainanantajakielessä on jo nimi (Krysin 1996: 146, Moilanen 2006: 65).

Lainamiselle on myös kielensisäisiä syitä, esim. pyrkimys mahdollisimman suureen ekonomisuuteen, mikä näkyy muun muassa lainaamisena niissä tapauksissa, joissa monisanainen liitto voidaan korvata yhdellä lainasanalla. Lainamiseen johtavat usein myös pyrkimys tyyllilliseen ekspressiivisyyteen ja statussyty; lainasanan suurempi arvostus kotoperäiseen synonymiini verrattuna (Vysotšina 2006: 31, Moilanen 2006: 59, Krysin 1996: 147, Kostomarov 1994: 61).

Anglismien käyttöä suomalaisissa ja saksalaisissa nuortenlehdissä tutkinut Doris Kunzelman (2004) painottaa lainasanojen käytön ryhmän sisäistä koheesiota lisäävää funktiota. Anglismien käytöllä halutaan nuortenlehdissä toisaalta vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja

toisaalta sulkea pois ne, jotka eivät ymmärrä ryhmän käyttämää kielimuotoa. Anglismit luovat tekstiin haluttua tunnelmaa, niiden avulla voidaan sävyttää ja värittää tekstiä. Haastatteluun ne tuovat autenttisuuden tuntua (Majuri 2005: 5 > Kunzelman 2004: 3–7).

Venäjänkieliset lainasanat toimivat lehtikielessä sivistyneenä kirjakielisenä vastapainona lisääntyneille puhekielisyyksille ja vulgarismeille (Moilanen 2006: 50). Joskus lainasanalla voi olla eufemistinen, peittelevä tehtävä (mts. 63, Kostomarov 1999: 136).

4.2 Lainasanat ja kielipolitiikka

Nykyisen yleiskielen säilyminen selkeänä ja toimivana ei ole itsestäänselvyys. Sitä uhkaavat sekä sisäiset että ulkoa tulevat vaikutteet, esimerkiksi virkakielen ja joidenkin erikoisalojen kielenkäytön eriytyminen sekä englannin kielen vaikutus. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielipoliittisesta ohjelmasta)

Kielipolitiikka vaikuttaa siihen, valitseeko kielenkäyttäjät omaperäisen vai lainatun sanan. Toiset kielet ovat avoimempia ja sallivampia vieraille vaikutteille kuin toiset (Vintar ym. 2005: 209).

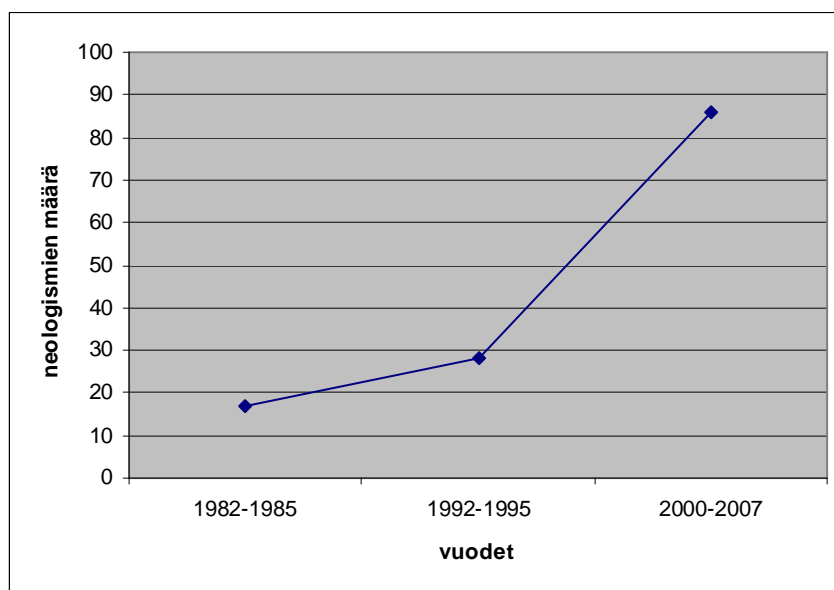
Artikkelissaan *Free rides, false friends or stylistic devices?* Špela Vintar ja Silvia Hansen-Schirra (2005) kertovat tutkimuksestaan, joka koski lainatun, kansainvälisen sanan käyttöä suhteessa omakielisen synonyymien käyttöön. Aineistona oli rinnakkaiskorpus, joka koostui slovenian- ja saksankielisistä teksteistä, käännöksistä ja originaaleista. Tutkimuksessa selvisi, että saksalaisissa sekä käännetyissä että alun perin saksaksi tuotetuissa teksteissä käytettiin huomattavasti useammin kansainvälistä lainasanaa kuin slovenialaisissa. (Majuri 2005: 6←Mts. 216)

Tutkijoiden mukaan torjuva asenne kansainvälisiin sanoihin johtui siitä, että pienenä kieli-alueena slovenialaiset kokivat kansallisen identiteettinsä heikommaksi kuin saksalaiset, ja sitä haluttiin vahvistaa valitsemalla omaperäinen sana aina, kun se oli mahdollista (Vintar ym. 2005: 209). Alueen kielipolitiikka vaikuttaa näin Vintarin ja Hansen-Schirran mukaan muun muassa siihen, miten vierasperäistä sanastoa suodatetaan.

Kääntäjän asema kansainvälisten vaikutteiden välittäjänä ja suodattajana on hyvin keskeinen. Vintarin ja Hansen-Schirran saksankielisessä käännöskorpuksessa esiintyi enemmän vierasperäisiä sanoja kuin saksaksi tuotettujen originaalien aineistossa, mutta sloveniaksi käännetyissä tilanne taas oli päinvastainen: originaaleissa oli enemmän vierasta leksikaalista aines- ta kuin käännöksissä. Jonkinasteinen purismi oli siis tyypillistä nimenomaan pienemmän kielialueen **kääntäjille**. (Vintar ym. 2005: 217–218)

Suomessa normatiivinen kielenohjailu kuuluu Kotimaisten kielten tutkimuskeskukselle. Yleiskielen huollossa Kotus on pyrkinyt eroon tiukasta ohjailusta, mutta selkeyttä ja ymmärrettävyyttä pidetään silti tärkeinä arvoina. Tutkijoiden mukaan anglismit eivät uhkaa niinkään yleiskieltä kuin erikoisalojen sanastoa, erityisesti teknistä viestintää (Palmgren 2007: 22). Seuraava kuvaaja esittää teknologiaan ja Internetiin liittyvien sanojen osuutta aineistokorpuksessa (2000–2007) verrattuna suunnilleen samansuuruisiin otoksiin edellisten vuosikymmenten ”Vuoden sanoja” Riitta Erosen (2007) *Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen* -kirjan liiteosasta (mts. 161–175 ja 122–138).

Kuvaaja 1: Teknologiaan liittyvän sanaston kasvu

Vain suppean lukijakunnan ymmärtämästä läpinäkymättömästä teknisestä sanastosta on runsaasti esimerkkejä tutkimusraportissa. Paljon oli erityisesti englanninkielisestä sanaliitosta muodostettuja kirjainsanoja. Joskus tulee kuitenkin mieleen, kuinka paljon tekniikan sanojen ”vaikeus” liittyy itse käsitteisiin, ei niinkään niitä kuvaaviin sanoihin. Entä, jos purististen, suomen kieltä peräänkuuluttavien äänenpainojen taakse kätkeytyy ärtymystä paitsi käsittämättömistä anglismeista myös siitä, että ollaan yhä riippuvaisempia yli ymmärryksen menevästä teknologiasta?

Juuri tekniikkaan liittyvä sanasto ansaitsee varmastikin kielenkäyttäjien huomion, kun ajatellaan intensiteettiä, jolla teknologia ja Internet synnyttävät nimeämistarvetta ja uutta sanastoa. Tekniikan sanastokeskus on asiantuntijaorganisaatio, joka luo suomenkielistä tekniikan alan sanastoa. Lisäksi tietoista sanastonkehittelyä tekevät esim. Duodecim-seuran lääketieteen sanastolautakunta. Myös Kotuksessa tehdään eri alojen sanastotyötä, luodaan mm. nisäkkäiden ja puutarhakasvien suomenkielistä nimityksiä sekä huolletaan EU- ja virka-kieltä (Eronen 2008).

5. Tutkimuksen toteutus ja tulokset

5.1 Aineistokorpus *News Russian Finnish* ja vertailuaineistot

Tutkimusaineistona on vuoden 2007 aikana kahdeksassa suomalaisessa ja kahdeksassa venäläisessä lehdessä ilmestyneistä artikkeleista koostuvasta, 195 992 sanan korpuksesta sanastetut neologismit. Venäjänkielisen aineiston osuus on 94427 sanaa (48 %), suomenkielisen 101565 sanaa (52 %). Uusiin tapahtumiin ja ilmiöihin kantaa ottava lehtikieli oli luonteva valinta aineistoksi, kun tavoitteena oli tutkia kirjoitettuun yleiskieleen syntynyttä sanastoa. Samalla aineisto rajaa tutkimuksen tulokset koskemaan neologismeja juuri lehdistön kielessä. Korpuksen ”esikuvana” käytettiin korpustutkimuksen klassikkona tunnettua *Brownin korpusta* vuodelta 1964. Mallia otettiin Brownin korpuksen lehtiaineiston otantastrategiasta, jossa esimerkkitekstejä poimitaan systemaattisesti eri aihepiireistä ja eri lehtityypeistä; päivä-, viikko- ja aikakauslehdistä (verkkolähteet Brownin korpus).

News Russian Finnish -korpus sijaitsee Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksen palvelin *Mustikkapaikassa* (osoitteessa <https://mustikka.uta.fi/corpora/>). Aineisto on PostgreSQL -tietokannan muodossa, ja siihen pääsee käyttäjätunnuksella Webin kautta TACT-käyttöliittymässä (Tampere Corpus Tools). TACT on ohjelmoitu PHP-kielillä. (Mihailov 2008.)

Suomenkieliset artikkelit kerättiin korpukseen lehden kaikista osastoista pääkirjoituksista kolumneihin, taidearvosteluihin ja urheilu-uutisiin. Otsikkolistoja selaamalla valittiin lehtien sähköisistä arkistoista ne artikkelit, joiden arvioitiin todennäköisimmin sisältävän uudismuodosteita. Varmimman viitteen tästä antoi otsikossa esiintyvä uudisilmaus tai uuteen ilmiöön liittyvästä sisällöstä informoiva otsikko. Artikkelit valittiin tällä metodeilla siksi, että sananmuodostuksen tutkimisen kannalta tärkeintä oli saada mahdollisimman suuri joukko myös suomalaisia uudissanaesimerkkejä (tästä jäljempänä).

Korpuksen kokoaminen toteutettiin yhteistyönä äidinkieleltään venäläisen opiskelija Julia Sakurinan kanssa, joka kokosi venäjänkieliset artikkelit. Sakurinan proseminarityön aiheena ovat suomen- ja venäjänkielisissä lehtiteksteissä esiintyvät idiomit. Erilainen tutkimustehtävä vaikutti siihen, että artikkelien valinnassa sovellettiin eri metodia: valinta venäläiseen osakorpukseen oli satunnaista. Venäjänkieliseen aineistoon oletettiin joka tapauksessa tulevan runsaammin uudissanaesimerkkejä kuin suomenkieliseen. Oletus perustui kirjallisuudessa esitettyihin sananmuodostuksen poikkeuksellista intensiteettiä muutosajan yhteiskunnassa korostaviin näkemyksiin (ks. esim. Lehikoinen 1990: 241, Moilanen 2006: 52, Paunonen

2003: 239). Ajateltiin, että sananmuodostuksen kannalta vertailukelpoisen suomenkielisen esimerkkiaineiston saamiseksi olisi tietoisesti poimittava ne artikkelit, jotka todennäköisimmin sisältäisivät neologismeja; muuten niitä saataisiin ehkä vain pari- kolmekymmentä. Hypoteesi ei toteutunut vaan venäläinen neologismilista jäi oletettua lyhemmäksi. Koska venäjän- ja suomenkieliset tekstit on valittu eri perustein, uudissanojen **määrää** venäjässä ja suomessa ei voi tämän korpuksen pohjalta verrata. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin esittää joitakin havaintoja siitä, **millaisia** uudet sanat näissä kielissä ovat.

Kauppalehden, Aamulehden ja Iltalehden artikkelit poimittiin *Suomen Media-arkistosta*, *Suomen Kuvalehti* ja *Seura Ylen Lehtihuone* -verkkolehtikokoelmasta, muut lehtien omista arkistoista (ks. verkkolähteet). Venäjänkieliset artikkelit löytyivät Yandex-hakukoneella Internetistä lehtien sähköisistä arkistoista, paitsi *Itogi*-lehden artikkelit, jotka haettiin Integrum-tietokannasta¹.

Mukaan otettavien artikkelien julkaisuajankohta rajattiin vuoden 2007 helmi-touko-heinä- ja lokakuuhun, jotta saataisiin tuore ja mahdollisimman monipuolinen otos uusia sanoja. Mukana on sekä kokonaisia lyhempiä tekstejä että katkaistuja pitkiä artikkeleita kymmenestä temaattisesta ryhmästä. Suomenkielinen aineisto painottuu valtakunnallisiin laajalevikkisiin sanomalehtiin, joita edustavat *Helsingin sanomat*, *Aamulehti* ja *Kauppalehti*. *Helsingin Sanomat* erottuu korpuksen muista lehdistä suhteellisesti laajalevikkisimpänä sanomalehtenä.

Moskovskij Komsomolets on vuodesta 1919 ilmestynyt yhteiskunnallis-poliittinen päivälehti. Levikki kattaa koko Venäjän ja yhden numeron painos on 30 milj. kappaletta. Sisältönä ovat ajankohtaiset yhteiskunnalliset ja poliittiset aiheet, talousuutiset, paikalliset ja kansainväliset uutisaiheet sekä viihdeuutiset. *Komsomolskaja Pravda* on alkujaan nuorisolle suunnattu päivittäinen sanomalehti. Lehden sisältö koostui 1960- ja 1970-luvuilla tieteellispopulaareista ja viihteellisistä artikkeleista. Perestroikan myötä sisältö muuttui poliittisesti kantaaottavammaksi, mikä entisestään lisäsi lehden suosiota. Utisoinnin painopiste siirtyi poliittisista aiheista viihteellisemmäksi 1990- ja 2000-luvulla, jolloin lehdestä tuli yksi suosituimmista ”iltapäivälehdistä”. Poliittinen näkökulma aiheisiin säilytettiin, mutta sille on nykyään jätetty vähemmän tilaa. Päivittäin ilmestyvän *Komsomolskaja Pravdan* painos on 700 000 kappaletta.

Nezavisimaja Gazeta on ilmestynyt vuodesta 1990 asti ja se on yksi Venäjän suurimmista päivälehdistä. Lehdessä julkaistaan päivittäin arvostettujen journalistien, politiikan ja taiteen

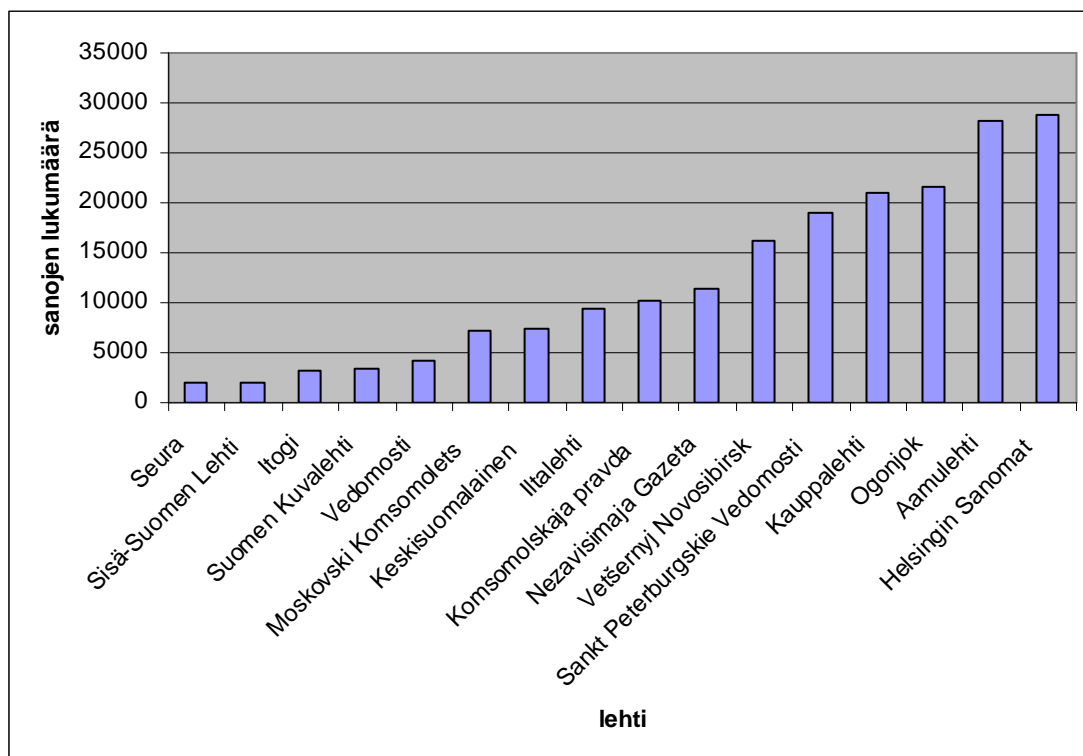
¹ Integrum-firman ylläpitämä tietokanta on 175miljoonan dokumentin ”tietokantojen tietokanta”, johon sisältyy lehtiä, kirjoja, laki- ja asetustekstejä, uutistoimistojen ja valtion virastojen tiedotteita, patenttitietoja, erilaisia hakuteoksia puhelinluetteloita myöten, tilastoja, kirjastojen tietokantoja ja paljon muuta. (Mustajoki 2003)

tutkijoiden, historioitsijoiden ja kriitikoiden artikkeleita. Lehden sisältö keskittyy aiheissaan politiikkaan, yhteiskunnallisiin aiheisiin, taiteisiin ja kulttuuriin. Vuodesta 1999 ilmestynyt *Vedomosti* uutisoi taloudesta, pörssistä, politiikan ja suuryritysten tapahtumista. Vuodesta 1958 asti viidesti viikossa ilmestynyt paikallislehti *Vetšernij Novosibirsk* julkaisee artikkeleita kaupungin tapahtumista, paikallispolitiikan uutisia ja artikkeleita talouden, kulttuurin ja teknologian aloilta. Lehden levikki on 6000–8000 kappaletta. (verkkolähteet SMI)

Ogonjok on viikoittain ilmestynvä aikakauslehti, jossa julkaistaan laajoja yhteiskunnallisesti ajankohtaisia ja kulttuuriaiheita käsitteleviä artikkeleita. Artikkeleissa pyritään lähestymään tuttuja asioita uudesta näkökulmasta ja tarjoamaan aiheista monipuolisia analyysejä. *Ogonjok* -lehden levikki on 69 000 numeroa.

Itogi on viikoittain ilmestynvä poliittisiin ja yhteiskunnallisiin aiheisiin keskittyvä aikakauslehti. Sen levikki on 85 000 kappaletta. Venäläisten lehtien erityispiirteitä selvitti Jenny Mustonen (2008). Muiden kuin *Vetšernij Novosibirsk* -lehteä koskevien tietojen lähteenä Mustonen (2008) käytti venäjänkielistä Wikipediaa.

Kuvaaja 2: Lehtien osuus korpuksessa

Kuvaajasta 2 näkyy, että suomalainen aineisto painottuu vahvasti isoihin valtakunnallisiin lehtiin.

Suomenkielisenä historiallisena vertailuaineistona käytettiin Aarre Huhtalan keräämiä ”Vuoden sanoja” 80- ja 90-luvulta (ks. Eronen 2007: 122–174). Edellisen vuoden aikana käytettyjä uudissanoja ja runsaasti esillä olleita sanoja on julkaistu *Mitä Missä Milloin* -vuosikirjassa vuodesta 1982 lähtien (mts. 2007: 20). ”Vuoden sanojen” julkaisemiseen teki harrastuspohjalta aloitteen Aarre Huhtala, joka toimitti listaa vuodet 1982–98. Hänen jälkeensä (1999–2004) tehtävä siirtyi Kaarina Turtialle. Nykyään listan laatii Riitta Eronen. ”Vuoden sanat” valitaan suurimmaksi osaksi Nykysuomen sana-arkistosta. 80-luvulla *Perussanakirjaa* viimeisteltäessä sanastettiin systemaattisesti mm. kyseisen ajan oppikirjoja, yliopiston opintooppaita ja tietokirjoja. Nykyään neologismeja sanastetaan ja niiden esiintymistä tutkitaan sähköisten korpusten ja Internet-hakukoneiden avulla.

Eronen (2008) mukaan ”Vuoden sanat”, noin satakunta neologismia, valitaan vuoden aikana kerätyistä jopa tuhansista sanalipuista. Lisäksi seurataan TSK:n ym. erikoisalojen termijulkaisuja ja suosituksia, Kielikellon sanasuosituksia ja erikoisalojen termiuutisia ym. Listat laaditaan lukijoiden mielenkiintoa silmälläpitäen. Huomiota kiinnitetään lisäksi otoksen monipuolisuuteen; siihen, että edustettuina olisivat yhdyssanojen lisäksi johdokset, uudet lainasanat ja merkityksenmuutokset ja mahdollisimman monet eri aihepiirit politiikasta nuorisokulttuuriin, ruokaan ja muotiin. Mukaan sanalistoisiin otetaan uudeksi havaitut, sanakirjoissa esiintymättömät sanat, kielenkäytön periferiasta uudelleen merkittävästi aktuaalisuneet vanhemmat sanat ja myös Kielitoimiston uudet suositukset. Vuoden sanojen kokoaminen ei ole Kotuksen työtä: listat ovat laatineet edellä mainitut tutkijat yksityisesti. (Eronen 2008.)

Vuoden sanojen käyttäminen vertailuaineistona oli ongelmallista, koska ”Vuoden sanojen” listat ja tämän työn aineistona oleva neologismilista on laadittu eri kriteerein. Ongelmallisuus tiedostettiin, mutta aineiston keruuhetkellä soveltuvampaa historiallista vertailuaineistoa ei ollut vapaasti saatavilla. Jälkeenpäin ajatellen sellaisena olisi voinut toimia satunnaisotos *Uudissanasto 80* -uudissanakirjasta. Ongelmiin aineistojen vertailukelpoisuudessa palataan jäljempänä.

Uudissanalistat antavat kokonaisuutena käsityksen esimerkiksi 80-luvulla pinnalla olleista virtauksista ja puheenaiheista. ”Vuoden sanat” -listat ovat paitsi kiinnostava kielentutkimuksen kohde, myös kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ajan kuvia.

Venäjänkielisen vertailuaineiston muodosti Kari Moilasan vuoden 1997 venäläisistä lehtiotsikoista kerätty uudissanakorpus, joka on Moilasan gradun (1999) liitteenä. Moilanen testasi sanojen uutuutta sanakirjaesiintymisen perusteella. Mikäli sana esiintyy vuoden 1991 Ožeg-

ovin sanakirjassa, sen katsottiin hänen tutkimuksessaan yleistyneen jo 1980-luvun puolella, eikä sitä näin ollen katsottu 1990-luvun uudissanaksi (Moilanen, 1999). Tässä tutkimuksessa venäjän neologismien uutuuden määrittelemiseksi käytettiin tilastotieteellistä menetelmää. Excelin avulla laskettiin sanojen suhteellinen frekvenssi 90-luvulla ja 2000-luvulla Venäjän kielen kansalliskorpuksen lehtitekstikorpuksissa. Jo esivalintavaihe oli erilainen: tässä tutkimuksessa neologismit poimittiin koko tekstistä, ei pelkästään otsikoista. Poiminnan suoritti syntyperäinen kielenpuhujana. Lisäksi hyödynnettiin aineiston lemmatisoinnin yhteydessä saatua listaa, joka muodostui sanoista, joita morfologinen jäsenin ei tunnistanut venäjän kielen sanoiksi. (Mustonen 2008.)

5.2 Neologismilistan luominen News Russian Finnish -korpuksesta

Tutkittava uudissana-aineisto muotoutui monivaiheisen prosessin tuloksena. Aluksi korpuksesta poimittiin syntyperäisen venäjänpuhujan (Julia Sakurina) ja suomenpuhujan (tekijä) intuition perusteella ne sanat, joiden uutuus ”tuntui selvästi” (ks. Popova 2005: 9–10). Ne merkittiin valittuihin artikkeleihin XML-merkein: <neol>x</neol> (ks. Mihailov 2003: 71). Tekstit syötettiin korpusohjelmaan ASCII-formaatissa (plain text). XML-merkittyjen neologismien haku käy palvelimella automaattisesti. Suomenkielisten neologismien esivalintalistaan tuli tällä menetelmällä 738 sanaa, venäjänkielisten 328. Ero johtuu siitä, että venäjänkielisten artikkelien valinnan suoritti eri henkilö. Toiseksi valinta oli uudissanojen esiintymistodennäköisyyden suhteen satunnaista johtuen Sakurinan (2008) erilaisesta tutkimustehtävästä.

Mihail Mihailov lemmatisoi suomenkielisen aineiston CSC:n palvelimella olevalla Fintwol-ohjelmalla (verkkolähteet Fintwol, lemmatisoinnista yleisesti ks. Mihailov 2003: 95–97). Ohjelman pohjana oleva morfologinen jäsenin ei tunnista muodoltaan uusia tai suomen kielelle vieraita merkkijonoja. Noin 44 % lopulliseen tutkittavaan listaan jääneistä neologismeista esiintyi myös 2594 lemmatisoimatta jääneen sanan listassa, tosin sanoen niissä oli piirteitä, jotka estivät automaattisen morfologisen jäsenityksen. Suurin osa oli lemmatisoimatta jääneiden sanojen listassa oli vieraskielisiä erisnimiä, lyhenteitä ja okkasionalismeja. Venäjänkielinen aineisto lemmatisoitiin Rmorph-ohjelmalla (verkkolähteet Rmorph). Listan seulomiseen niin, että siihen jäisivät vain potentiaaliset uudissanat, saatiin apua käännöstieteen opiskelija Valeria Serayalta.

Uutuutta testattiin tämän jälkeen suomenkielisten artikkelien osalta tarkistamalla systemaattisesti, esiintyikö uudelta tuntunut ilmaus *Helsingin Sanomien* arkistossa ennen vuotta 2000, vuodesta 1990 alkaen. *Helsingin Sanomat* valittiin tarkistusaineistoksi, koska se on laajalevikkisin suomalainen sanomalehti. Lopulliseen listaan jäi tarkistuksen ja tilapäisten yhdyssanojen ja okkasionalismien karsinnan jälkeen 364 sanaa (vrt. intuitiivisen esivalintalistan sanamäärä: 738). Suurin osa karsituista poistettiin siitä syystä, että ne olivat esiintyneet lehtikielessä useammin kuin kerran ennen vuotta 2000, mikä havainnollistaa intuition subjektiivisuutta ja epätarkkuutta ilmauksen ”uutuuden” määrittäjänä.

Venäläisistä lehdistä millään yksittäisellä lehdellä ei voi katsoa olevan yhtä laajaa ja koko maan kattavaa levikkiä kuin *Helsingin Sanomilla* paljon pienemmällä kielialueella Suomessa (Mustonen 2008). Venäjänkielisistä neologismeista proseminaariryötä tekevä Jenny Mustonen tarkisti 1) Julia Sakurinan intuitiivisen esivalintalistan ja 2) morfologisen jäsentimen avulla automaattisesti saadun listan neologismien uutuuden Venäjän kielen kansalliskorpuksen avulla. Jos uudelta vaikuttanut sana esiintyi Kansalliskorpuksen lehtitekstiaineistossa 1990-luvulla alle 500 kertaa ja sen yleisyys oli nelinkertaistunut 2000-luvulla, se otettiin mukaan tutkittavien sanojen listaan (Mustonen 2008). Lopulliseen listaan jäi 166 neologismia, joista 81 esiintyi Sakurinan intuitiivisessa esivalintalistassa (esivalintalistan sanamäärä oli 328), loput saatiin morfologisen jäsentimen avulla. Listan tarkisti käännöstiede venäjän lehtori Mihail Mihailov.

Suomenkielisestä esivalintalistasta poistettiin okkasionalismit, jotka 1) eivät esiintyneet *Helsingin Sanomien* arkistossa lainkaan ja 2) joista ei Google-haulla löytynyt Internetistä samassa merkityksessä kuin korpuksessa enempää kuin yksi esiintymä. Poikkeuksia tästä säännöstä tehtiin niissä tapauksissa, joissa okkasionaalisen yhdyssanan määriteosa oli uusi ja yleinen.

(15) Esimerkkejä pois jätetyistä okkasionalismeista

media brief II 9.10 bulkkitohtori Al 12.5. cocakolonialisaatio Al 31.7. disneysaatio Al 31.7. ekonymia Ks 2.10. heterofleksiibeli Ks 2.10. lasvegasoituminen Al 31.7. mackirkko Al 31.7. macyliopisto Al 31.7. made-in-china-tilpehööri Al 14.7. pomoseksuaali Ks 2.10. miesjokaeiolemitään Ssl 8.2. kevytpresidenttiys Hs 9.2. ”likikasvissyönti” Kl 27.10 huviperäinen Al 28.10 minä yksin -arkiajattelu Al 10.2. pätkäympäristöministeri Hs 10.10 sarasteroitua Hs 27.5. Jukka-Pekka Sarasteesta, shankarillinen HS 27.5. Anu Shankarista, kevyt-Tšehov Hs 26.10 tähtiluokittaa Kl 12.2.

Venäjänkielistä ja suomenkielistä neologismilistaa vertailtaessa on syytä ottaa huomioon se, että venäjänkielinen lista jäi odotettua lyhemmäksi: siihen sisältyy 166 neologismia, kun suomenkielisiä on 364. Kuten luvussa edellä jo todettiin, ero johtuu luultavasti suurimmaksi

osaksi suomenkielisten artikkelien tarkoitushakuisesta ja venäläisten satunnaisesta valinnasta, ja siihen vaikuttaa myös subjektiivinen tekijä: eri henkilön suorittama neologismien poiminta. Jonkin verran vaikutusta voi tosin olla myös venäjän uudissanamuodostuksen intensiteetin laantumisella 2000-luvulle tultaessa (Moilanen 2006: 52, Skljarevskaja 2006).

5.3 Luokittelujärjestelmä

Tutkimuksessa käytetty luokittelujärjestelmä pohjautuu Kari Moilasan (1999: 51) gradussaan käyttämän luokittelujärjestelmän malliin, jota muokattiin myös suomenkielisen aineiston luokitteluun soveltuvaksi. Moilasan (1999) tutkimuksen kohteena olivat Neuvostoliiton hajojamisen jälkeen syntyneet venäjän kielen neologismit. Venäjänkielisiä sanoja luokitteli kyseisellä järjestelmällä Jenny Mustonen (Mustonen 2008).

Luokittelua varten neologismilista siirrettiin Access-tietokantaan. Tietokantaan luotiin kuuden valikon järjestelmä. Ensiksi määriteltiin neologismin sanaluokka. Mukaan otettiin kaikki luvussa 2 määritellyt kriteerit täyttävät neologismit kaikista sanaluokista. Seuraava valikko sisälsi luokitteluprosessin kuluessa vähitellen hahmottuneet semanttiset teemat.

Neologismityyppi (laina, yhdyssana, johdos, lyhentymä, lyhenne, sanaliitto, käännöslaina, koostesana ja vaihtoehto ”muu” niille neologismeille, joita ei voitu sisällyttää yllämainittuihin kategorioihin) määriteltiin kahdessa seuraavassa valikossa. Yhdyssanat luokiteltiin lyhennealkuisiin, lyhenneloppuisiin ja vierasperäisen määriteosan sisältäviin. Viimeksi mainittu kategoria ratkaisi laina-alkuisten yhdyssanojen ongelman.

”Johdos” oli mahdollista valita sekä kolmannessa että neljännessä valikossa. Näin ratkaistiin lainasanoista ja lyhenteistä muodostettujen johdosten ongelma. Siten, jos kyseessä oli lainatusta kannasta johdettu neologismi, valittiin kolmannesta valikosta ”laina” ja neljännessä ”johdos”.

Viidennessä valikossa määritettiin neologismin pääasiallinen funktio: nimeääkö se uuden käsitteen vai onko sillä kontekstissaan lyhentävä, syntaktinen, arvottava, kuvaava vai tyyllillinen tehtävä. Neologismin funktioksi voitiin valita myös ”epäselvä”.

Viimeisenä valittiin neologismin referentti kymmenestä laajasti ymmärretystä kategoriasta. Abstrakti-konkreetti-dikotomia ilmaisee onko kyseessä aineellisen maailman (konkreetti) vai mentaalisen tai käsitemaailman (abstrakti) entiteetti (ks. luku 2.2.4.1). Ominaisuus on luokittelussa ominaisuudennimien ja adjektiivien referentti, lisäksi erottiin aine, tapa, toiminta, tapahtuma, organisaatio, paikka ja henkilö.

Tietokantaan sisällytettiin myös neologismin denotatiivisen merkityksen selitys ja semanttisten muutosten uusi merkitys aineistokorpuksen tekstiyhteydessä.

5.4. Tulokset

5.4.1 Neologismien sanaluokka ja funktio

Koska saman sanaluokan sanoilla on merkityksen ja syntaktisen käyttäytymisen yhtäläisyyttä (Koivisto 2004: 426), oli mielekästä tarkastella neologismien funktiota sanaluokittain. Kuten luvussa 2.2.4 todettiin, funktion määrittelyssä lähdettiin kysymyksestä: Miksi, millaiseen ilmaisutarpeeseen tämä uusi sana tai ilmaus on syntynyt? Mihin liittyy uuden elementin funktio?

Esim. *magea*-sanan funktio on adjektiivina sekä kuvaava että arvottava, mutta uutta siinä on slangia jäljittelevä kirjoitustapa ja funktioksi määriteltiin näin ollen ”tyylillinen”. Myös *makea* on aikanaan ollut arvottava neologismi – makuominaisuutta tarkoittavan sanan uusi merkitys. Verbin *googlettaa* funktio määriteltiin lyhentäväksi. Se katsotaan tyyllisesti puhekieleksi, mutta on yleistynyt mahdollisesti siksi, että on vaikea keksiä lyhempää tapaa ilmaista verbin tarkoittamaa toimintaa.

Taulukko 1: Sanaluokka ja funktio

Tyyppi	Substantiivi (%)	Adjektiivi (%)	Verbi (%)	Adverbi (%)
Nimeävä	72			
Arvottava	8			
Lyhentävä	5		1	
Tyylillinen	3	1	1	
Syntaktinen	1		1	
Epäselvä	1		1	
Kuvaava		3	1	1
Yhteensä	90	4	5	1

5.4.1.1 Substantiivit

Noin 90 % aineiston neologismeista oli substantiiveja ja suurimmassa osassa (72 %) substantiivi-neologismi näyttää syntyneen **nimeämään** uuden käsitteen tai alakäsitteen. Myös venäjän neologismeista suurin osa (noin 81 %) oli käsitteen nimeäviä substantiiveja.

Sanaliittojen sanaluokka määriteltiin liiton pääsanana mukaan. ”Nimeävän” funktion voi usein varsinkin jäljempänä käsiteltävien yhdyssanojen ja sanaliittojen kohdalla ajatella olevan pikemminkin ”tarkentava”: rajataan suuremmasta ilmiöluokasta pienempi, tarkkarajaisempi käsitejoukko, usein yhdyssanan määriteosan avulla. Esimerkkejä nimeävistä eri abstraktio-
tasojen suomen neologismi-substantiiveista:

(16) ayurgood-keskus, blogi, cosplay-kisa, flash-tiedosto, hiljainen sivistys, huomiotalous, älykäs jäädytin, avoimen koodin ohjelmisto

(17) Esimerkkejä venäläisen aineiston nimeävistä neologismi-substantiiveista

отель эконом-класса (oteli ekonom klassa ’edullinen hotelli’), видеомедиа (videomedia), инсайдер (insaideri ’sisäpiirin jäsen’), акциз (aksiz ’aksiisi’, ’valmistevero’), хаттабка, (hattabka ’omatekoinen kранаatti’)¹

Arvottaviksi katsottiin substantiivit, joiden käyttöön liittyy ironinen, positiivinen tai negatiivinen konnotaatio. Voisi puhua myös ekspressiivisestä, ilmaisevasta funktiosta: uusi sana täyttää ekspressiivisen tehtävän ilmaistessaan kirjoittajan asenteen puheen kohteeseen. Arvovarauksen tulkinta riippuu lukijasta, mutta voidaan esittää, että seuraavat esimerkki-neologismit **eivät ainakaan ole neutraaleja** kontekstissaan, ja että niiden käytön funktio saattaa liittyä tarpeeseen ilmaista arvotus. Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä kreikkalaiset kirjaimet alfa, beta ja omega luovat selkeän arvoasteikon, muissa esimerkeissä arvottava funktio on astetta tulkinnanvaraisempi.

(18) Arvottavia (?) neologismeja

- (a) On olemassa vain kiihkeästi sykkivä koemarkkina ja kaikki mitä kulutamme on **betaa**, testiversiota. Al 20.5.
- (b) **Omegauros** viittaa luuserimiehiin, kun taas **alfauros tai -naaras** on menestyvä johtajatyyppejä. Ks 2.10
- (c) Toimittaja Olavi Koistinen ihmettelee, mikä **naamakirjaan** vetää. Kl 4.10.
- (d) Yritysjohto tuli **digiuskoon** (otsikko) Kl 4.10.
- (e) Liekö se ollut vallanhimo puolueissa, kun piti saada enemmän kannattajia kuin mitä aatteella oli vai menikö aatteista **parasta ennen -päiväys** vanhaksi, eivätkä vanhentuneet aatteet enää menneet kaupaksi.
- (f) ”Ehkä aikamme **extreme-elämä** lietsoo maniaa”, Saaristo miettii. Hs 7.5.

¹ Näiden ja muiden aineiston venäjänkielisten neologismien merkityksen on selvittänyt Jenny Mustonen.

- (g) Aamulehden mukaan työmarkkinoiden **hullut päivät** ovat alkaneet: palvelualojen PAM ja sairaanhoitajien Tehy eivät ole ainoita, joiden lakkoherkkyys on nousussa. Hs 5.10
- (g) **Kidult** on adultin vastapaino ja kertoo epätoivoisesta yrityksestä palata nuoruuteen ja lapsuuteen. HS 23.2.
- (h) **Wannaberikkaat** olisivat onnellisia, jos olisivat syntyneet suomenruotsalaisen perheen esikoisiksi suvun jugend-lukaaliin Helsingin Eiraan.--- Kullaväriset hanat ja laattalistat ovat **Wannaberikkaiden** suosiossa. --Wannaberikkaiden kauhistuksia ovat **Paskasepot**, joista lisää ensi viikolla. Al 14.7.

Vastareaktiona uusrikkaiden elämän ihannoimiselle venäjän *glamur* -lainasanalle ('glamour') on syntynyt vastakohta *antiglamur*. Myös *jappi* 'juppi', on kielteisesti väritynyt. Kohdetta positiivisesti arvottavista, venäjässä nykyään hyvin yleisistä VIP-alkuisista muodosteista aineistossa esiintyvät *vip-sektor* 'VIP-alue', *vip-kottedž* 'VIP-talo', *vip-nomer* 'VIP-huone'. Arvottavista lyhennejohdoksista esiintyi *esery* > *SR* [eser] > *Spravedlivaja Rossija* 'Oikeudenmukainen Venäjä -puolueen kannattajat'.

Lyhentäväksi katsottiin paitsi selkeiden lyhenteiden, esim. *HK-kehittäjä*, *iptv*, *MROT* > *minimalnyj oplata trudy* 'minimipalkka', *EGE* > *jedinyj gosudarstvennyj ekzamen* 'maanlaajuinen loppukoe', *MDMA*=*metilendioksimetamfetamin* 'eskasi', myös seuraavien englannista tai puhekielestä suomen lehtikieleen omaksuttujen substantiivien funktio. Niiden (ensimmäisenä mieleen tuleva) kirjakielinen synonyymi olisi huomattavasti pidempi:

- (19) nettideitti II (Internet-treffit) tekstari-festariliput KI (tekstiviesti-festivaali-liput) feissari (vapaaehtoinen kannattajahankkija) läppäri (kannettava tietokone), cleantech (ympäristöystävällinen teollisuus) instant-juttu (laji, jota voi harrastaa vähillä välineillä melkein missä vain) hype (ylenmääräinen innostus)

Venäjän kielessä lyhenteiden ja koostesanojen muodostus on hyvin yleistä (ks. luku. 3.1.2). Venäjän neologismeista 17 % funktio katsottiin lyhentäväksi (vrt. suomen: 6 %).

- (20) Venäjänkielisiä lyhentäviä substantiiveja

допэмиссия (dopemissija, dopolnitelnaja emissija aksii 'ylimääräinen osakeanti')
 единороссы (jedinorossy, storonniki Edinoj Rossii 'Yhtenäinen Venäjä -puolueen kannattajat') ипотека (ipoteka, ipotetšnyj kredit 'hypoteekkilaina') юрилицо (jurlitso, juriditšeskoje litso 'oikeushenkilö') эпидсезон (epidsezon, epidemitšeskii sezon 'epidemia-aalto')

Pyrkimys lyhyteen näkyy myös seuraavissa suomenkielisen aineiston otsikoissa, joissa elliptisillä ilmauksilla pyritään tiiviyn lisäksi mahdollisesti myös mielenkiinnon herättämiseen:

- (21) Jokaisen katsottava **jalanjälkeään** > (ekologinen) *jalanjälki* KI 8.5. **Meta** metasta, leffa leffasta > *meta*(elokuva) KI 12.5. Asenne ratkaisee **ekossa** > *eko*(loginen asuminen) HS 11.7.

Syntaktinen funktio katsottiin luokittelussa olevan uusilla deverbaalijohdoksilla ja ominaisuudennimillä, joiden voi ajatella syntyneen siksi, että syntaktinen ympäristö on motivoinut tarvitun kieliopillisen muodon luomiseen:

- (22) Riippuen siitä kuinka paljon kestovaippoja käyttää, ja ostaako osan tarvikkeista käytettynä, voi **kestovaippailulla** säästää jopa 1 000 euroa. Ks 6.10.
- (23) Joutava **palaverointi** lapsiperheen kannalta kriittisinä aikoina — aikaisin aamulla tai myöhään iltapäivällä pitää hyvässä firmassa kitkeä pois. Kl 3.10.
- (24) Etusivujen **tähteydellä** on hintansa. Al 17.10.
- (25) Nikulan ja Hynysen **äijyys** määrittyy vahvasti työn kautta. Ks 13.5.
- (26) Например, не до конца отработана "религиозная" версия, а также версия криминального мщения или давления: девушки могли не подчиниться тем, кто "**крышевал**" этот бизнес. (*kryševat*, verbi, johdos substantiivista *kryša* = katto, joka tarkoittaa rikollisten harjoittamaa suojelutoimintaa, *kryševat* > eng. *to roof*)

Tyylilliset neologismit olivat semanttisia tai käyttökontekstin muutoksia, Moilasen (1999: 48) sanoin ”sisäisiä lainoja puhekielestä” tai sitaatti-vieraslainoja. Substantiiviesimerkkejä tyyllillisistä, kepeän ja leikillisen sävyisistä neologismeista sisältävät seuraavat sitaatit:

- (27) ”Haluaisin nähdä ajan, jolloin mielenterveydenkin **bodaaminen** on trendikästä!” HS 7.5.
- (28) ”Sitten on kiva ajella rantsussa ja katsella **beibsejä**.” HS 12.5.
- (29) А возможно, ему хотелось, чтобы девушки вздыхали: «Какой интересный мужчина!», а не «Вот бы этого **папика** на миллиард развести!» rapik, ”isukki”sanasta *papa*, isä, tässä ’papparainen’ O 23–29.7. 2007
- (30) Возможно, небритый **братела** не очень канал в той среде, где есть графство Сассекс, поместье Файнинг-Хилл и игра в поло, участники которой гоняют мяч верхом на лошадках с подвязанными хвостами. O 23–29.7. 2007 *bratela*, > ital. *bratello*, rikollisten toisistaan käyttämä puhuttelunimi

Epäselväksi jäi seuraavien, kontekstissaan auki selitettyjen lainasanojen käytön syy. Mahdollisesti se liittyy lainasanan korkeampaan statukseen. Kirjoittaja on käyttänyt niitä siitäkin huolimatta, että hänen on pitänyt lisätä selitys lukijan ymmärtämisen varmistamiseksi. Esimerkissä 29 voi olla kyse myös yksinkertaisesti haastateltavan puheen uskollisesta siteeraamisesta.

- (31) Nämä niinikutsutun **digital nativen** edustajat ovat lapsesta asti tottuneet käyttämään erilaisia digitaalisia välineitä. Kl 10.7.
- (32) Tämä toimi tällaisena **teaserina** (uteliaisuutta herättävä), tempauksena ensi vuotta varten, Mahonen kertoi. Al 31.7.

5.4.1.2 Adjektiivit, verbit ja adverbit

Adjektiivien funktio on tavallisimmin referentin ominaisuutta **kuvaava**. Neologismi-adjektiiveille oli tyypillistä ”tarkentava” kuvaaminen, mikä on mahdollisesti ollut syynä yhdysadjektiivin muodostamiseen. Aineiston kahdestatoista adjektiivista seitsemän oli yhdysadjektiiveja:

- (33) bmx-runkoinen, homoystävällinen, ihmisperäinen, omenalihava, sademetsäystävällinen, usb-liitäntäinen, wannaberikas

Seuraavissa tapauksissa funktion voisi ajatella myös positiivisesti arvottavaksi tai tyyllilliseksi:

- (34) Siksi pyörän piti olla **magean** näköinen, parempi kuin naapurien mopojen. HS 12.5.
(35) Green Dayn reilun **rohea**, mutta melodinen punkrock ja -pop kaikuu ilmoille vetävästi; yleisö syö laulaja ja kitaristi Billie Joe Armstrongin kädestä heti alusta alkaen. AI 26.10

Venäjäkielisessä aineistossa esiintyi suhteessa enemmän adjektiiveja: 7 % aineistosta, suomenkielisen 4 %. Venäjäkieliset adjektiivit olivat vierasperäisiä, joista muutama esimerkki:

антиретровирусный (antiretrovirusnyj 'antiretrovirus-', антицеллюлитный (antitselljulistnyj 'selluliittia vähentävä', генно-модифицированный (genno-modifitsirovannyj 'geenimanipuloitu'), пролонгированный (prolongirovannyj 'pitkitetty'), эргономичный (ergonomitšnyj 'ergonominen')

Kuvaavaksi luokiteltiin myös adjektiivimaisten verbin partisiippimuotojen funktio: *pääomaturvattu*, *FSC-sertifioitu*, *tuotemerkitty* sekä adverbit *proaktiivisesti* ja *on demand-periaatteella*.

Tyyllillisestä (tai ironisesta) syystä sen sijaan johtunee laina-adverbin käyttö:

- (36) Olisipa kiva, jos ihmiset innostuisivat tapaamaan myös oikeasti, siis ihan **face-to-face**. KI 4.10.
(37) YLE: n kanavat tarjoavat ilmastonmuutosasiaa perinteisempiin kuoriin käärittynä ja SubTV jatkaa profiilinsa mukaisesti **höpöhöpölinjoilla**. Ks 27.10.

Toinen esimerkki paitsi kuvaa, myös arvottaa SubTV: n toimintatapaa. Epäselväksi jää nykyään yleistyneen *päntiönään*-adverbin käytön syy.

Luokittelujärjestelmä soveltuu paremmin nominien kuin verbien kuvaamiseen. Verbejä oli noin 4 % aineistosta. Syntaktisista syistä johtuvaksi katsottiin substantiiveista motivoituvien *roolittaa*- ja *arkiliikkua*-verbien käyttö. Internet-palvelujen nimistä johdetuttujen verbien *irkata*, *mesettää* ja *googlata* funktio katsottiin lyhentäväksi, koska ne ovat ekonomisin tapa kuvata palvelimiin liittyvää toimintaa.

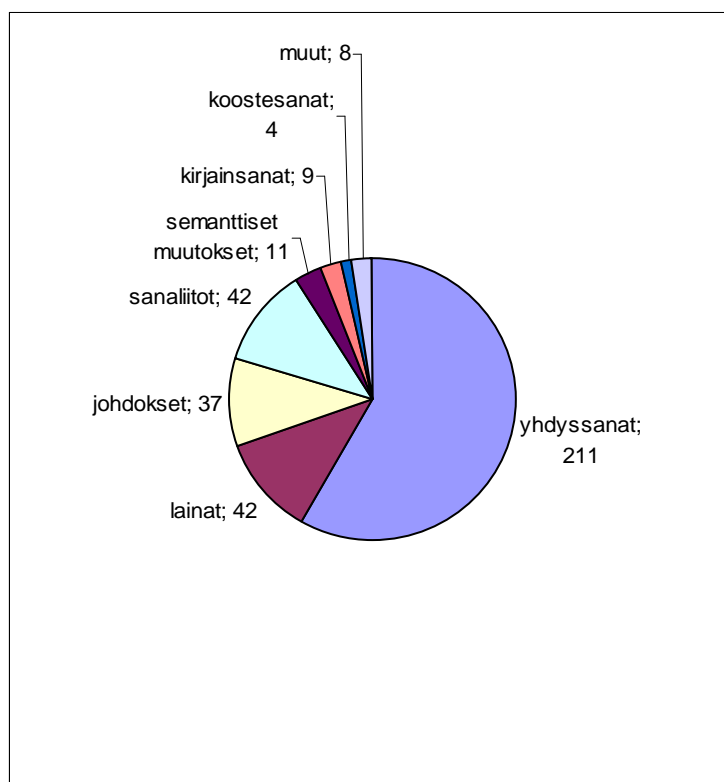
5.4.2 Sananmuodostustyyppien kategoriat, lainat ja semanttiset muutokset

Taulukko 2: Osuudet verrattavissa aineistoissa

Tyyppi	News Russian Finnish (%)	Vuoden sanat 1992- 1995 (%)	Vuoden sanat 1982- 1985 (%)
yhdyssanat	47	77	73
lainat ja laina-alkuiset yhdyssanat	23	12	12
johdokset ja typistesanat	10	4	5
sanaliitot	12	2	5
semanttiset muutokset	3	3	2
kirjainsanat	2		1
koostesanat	1	1	1
muut	2	1	

Taulukossa 2 on eri sananmuodostuskategorioiden, lainasanojen, sanaliittojen ja merkityksenmuutosten osuudet aineistokorpuksessa ja ”Vuoden sanoissa” vuosilta 1982–1985 ja 1992–1995. Seuraavalla sivulla oleva Kuvaaja 3 havainnollistaa aineistokorpuksen yhdyssanojen suurta osuutta neologismien kokonaismäärästä; taulukossa 2 laina-alkuiset yhdyssanat on laskettu lainoihin, kuvaajassa 3 yhdyssanoihin.

Kuvaaja 3: Aineistokorpus News Russian Finnish, laina-alkuiset yhdyssanat mukana yhdyssanojen osuudessa

5.4.2.1 Yhdyssanat ja sanaliitot

Suurimmassa osassa (58 %) aineistokorpuksen suomenkielisistä neologismeista uusi ilmaus on syntynyt komposition keinoin, kun mukaan lasketaan vierasalkuiset yhdyssanat. Venäjän neologismeista yhdyssanojen osuus oli noin 30 %. Suuri osa venäjän uusista yhdyssanoista oli englannista lainattuja, rakenteeltaan analyttisiä yhdyssanoja:

- (38) пиар-кампания (piar-kampanija 'PR-kampanja'), сноуборд-парк (snoubord-park 'lumilautapuisto'), бизнес-план, (bisnes-plan 'liiketoimintasuunnitelma') блог-роман (blog-roman 'blogimateriaalista tehty kirja'), интернет-голосование (internet-golosovanije 'verkkoäänestys'), продакт-плейсмент (prodakt-pleisment 'tuotesijoittelu')

Aineistokorpuksesta kerätyssä listassa yhdyssanojen osuus on hieman pienempi kuin 80- ja 90-lukujen Vuoden sanojen listoissa, kun taas lainasanojen osuus on siinä huomattavasti suurempi. Suppean ja osin eri kriteerein (ks. 5.1 "Vuoden sanojen" valintaperusteista) poimitun aineiston vertailusta ei voida tehdä päätelmää lainasanojen yleistymisestä. Vertailun perusteella voidaan kuitenkin esittää kysymys: voisiko lainasanojen määrä lehtikielessä todella olla lisääntymässä, ja mahdollisesti yhdyssananmuodostuksen kustannuksella?

Kysymyksen selvittäminen edellyttäisi samoin kriteerein sanastetuissa laajoissa aineistoissa esiintyvien lainojen ja yhdyssanojen suhteellisten osuuksien diakronista vertailua.

Lopulliseen tutkittavaan aineistoon pyrittiin jättämään vain suhteellisen vakiintuneet yhdys-sanat, ei siis tilapäiseen tarpeeseen muodostettuja (ks. luvut 2.2.2 ja 2.2.3). Yhdyssanat olivat poikkeuksetta määritysyhdyssanoja, joissa alun määriteosa; usein prefiksimäinen aines, lainasana tai sanayhtymän alkukirjaimista koostuva lyhenne tarkoittaa perusosan merkitystä. Lyhenne tai prefiksimäinen aines oli määriteosana 20 %:ssa yhdyssanoista.

Teknologiaan liittyviä *it-*, *digi-*, *netti*, ja *mobiili*alkuisia yhdyssanoja esiintyi runsaasti, esimerkkeinä niistä

- (39) it-puisto, it-infrastruktuuripalvelu, digikummi, digisovitin, nettiadressi, nettipedofiili, mobiili-tv-puhelin, mobiililaajakaista

Bio- ja *eko-*prefiksit esiintyivät luonnonsuojeluun liittyvissä yhdyssanoissa:

- (40) Konkurssit ja omistusten siirtyminen ulkomaille ovat olleet karua todellisuutta 1990-luvun **biohuuman** jälkeen. Kl 3.10.
(41) Hienonen ennakoii, että tulossa on uusi yhteiskunnan vaihe, jota leimaavat **ekoluksus** ja eettinen toiminta. Kl 27.10
(42) По словам экологов, нападению на лагерь предшествовали угрозы, а некоторое время назад в **эколагерь** поступила информация о готовившемся нападении.(ekolager 'ekoleiri') VN 24.7.

Tavallisia suomen yhdyssanojen määriteosia olivat myös englanninkielisen sanayhtymän alkukirjaimista muodostetut kirjainsanat:

- (43) bmx-runkoinen (> bicycle mortocross) DVB-H-standardi (> digital video broadcasting handhelds) gprs-tekologia (> general packet radio services) GPS-laite (> global positioning system) ip-televisio (> Internet protocol) RF-modulaattori (> radio frequency) usb-liitäntäinen (> universal serial bus), voip-liittymä (> voice over Internet protocol) WGS84-järjestelmä (> the world geodetic system 1984) wlan-verkko > wireless local area network

Lainasana-alkuisten suomen yhdyssanojen kirjoitusasu näytti riippuvan vierasperäisen määriteosan mukautumisasteesta. Sitaattilainat, joihin lukeutui suurin osa vierasperäisistä määriteosista, erotettiin tavallisesti väliviivalla ja mukautettuja, esimerkeissä epenteettisen *i*: n sisältäviä laina-määritteitä ei:

(44) Väliiviiva ja loppu-*i* laina-alkuisissa yhdyssanoissa

lifestyle-ohjelma	akordijärjestelmä > ett ackord, ruotsi
instant-juttu	blogipalvelu > blog en.
babyleaf-salaatti	bottiverkko > en. bot, lyhenne sanasta robot
cosplay-kisa	mentoripankki > mentor, en.
gay-kaupunkiopas	mobiililaajakaista > mobile, en.

Myös *e*-vokaaliin päättyvät *wannabe* ja *latte* kirjoitettiin pääsanan kanssa yhteen ilman väliiviivaa: *wannaberikas* ja *lattekahvila*. Yhdyssanan määräiteosana esiintyi myös vierasperäisiä sanaliittoja:

- (45) cut and paste -tekniikka, day spa -hoitola, win-win -tilanne, slow food -ideologia, born global -tuote

Kreikkalaisperäisillä *mega-*, *meta-*, *agro-*, *alfa-*, *omega-*, ja *psyko-*prefikseillä ja latinalaisperäisillä *ego-* ja *super-*prefikseillä alkavat yhdyssanat kirjoitetaan yhteen (Turtia 2001):

- (46) megalaji, metaelokuva, agrobiotekniikka, alfanaaras ja alfauros, omegauros, egomaanikko, superministeriö, superhelle

Venäjänkielisissä yhdyssanojen alussa esiintyvät *nano-*, *giper-* (*hyper*), *giga* ja *mega*.

- (47) наночастица (nanotšastitsa 'nanohiukkanen') наномода (nanomoda "nanomuoti")
мегарегулятор (megaregukjator 'rahoitusalan valvontaviranomainen') гигабайт
(gigabait 'gigabitti') гипермаркет (gipermarket 'hypermarket')

Teknologiaan liittyvien yhdyssanojen ohella hyvinvointiin, terveyteen ja liikuntaan liittyviä sanoja esiintyi suomalaisessa aineistossa runsaasti. Eniten oli *fitness-*, *wellness-* ja *hyvinvointialkuisia* yhdyssanoja, esim.:

- (48) fitness -ruoka, fitness -park, fitness -tuote, hyvinvointiala, hyvinvointineuvola, hyvinvointiseteli, wellness -konsepti, wellness -linja

Yhdyssanoista on lisää esimerkkejä neologismien referenttiä ja teemaa käsittelevistä luvuissa.

5.4.2.2.1 Sanaliitot

Sanaliitto oli suomessa tavallisimmin adjektiiviattribuutin ja substantiivin muodostama käännöslaina tai suora (osittain mukautunut) laina englannista: *älykäs suunnittelu* > *intelligent design*, *älykäs auto* > *smart car*, *älykäs alkoholukko* > *smart alcolock*, *eettinen tuote* > *ethical product*, *digitaalinen brändi* > *digital brand*, *sähköinen paperi* > *electronic paper*.

Käännöslaina todennäköisimmin venäjältä on *ohjattu demokratia* > *upravljajemaja demokratisija*. Kari Mäkilän (1996) mukaan Venäjältä itsenäisyyden aikana lainatut sanat edustavat enimmäkseen entisen Neuvostoliiton tai Venäjän valtiolliseen elämään liittyviä käsitteitä (myös Eronen 2007: 78).

(49) Venäjän adjektiiviattribuutin ja substantiivin muodostamia sanaliittoja:

консалтинговая компания (konsaltingovaja kompanija 'konsulttiyritys'), медицинский аэродром (meditsinskij aerodrom 'sairaalan lentokenttä'), венчурный фонд (ventšurnyj fond 'riskisijoitusrahasto' > venture fund, птичье грипп (ptitšje gripp 'lintuinfluenssa')

Sekä suomen että venäjän uusissa sanaliitoissa esiintyi adjektiiviattribuutin ohella genetiivimuotoinen etumäärite: (*mielenterveyden ensiaputaidot, Prader Willin oireyhtymä, tekstitaidon ylioppilaskoe, tosielämän laboratoriot* > *living lab*) ja verbin partisiippimuodot: (*tuotteistettu elämys, eheytetty koulupäivä, strukturoitu tuote*).

(50) Venäjänkielisiä pääsanan ja genetiivimääritteen liittoja

серия буллитов (serija bullitov, 'rangaistuslaukauskisa') диверсификация экономики (diversifikatsija ekonomiki, 'talouden monipuolistaminen') отель эконом-класса (otel ekonom-klassa 'edullinen hotelli') система доменов (sistema domenov, 'käyttäjätunnusjärjestelmä')

5.4.2.2 Johdokset

5.4.2.2.1 Verbikantaiset substantiivijohdokset

Substantiivijohdoksissa esiintyi teonnimiä, jotka on esitetty johdinten mukaan ryhmiteltyinä:

(51) Suomen teonnimijohdoksia

(a) *-minen*

seniorisoituminen, hedonisoituminen, eläköityminen, ylipsykologisoituminen, mesettäminen

(b) *-nti*

virtualisointi, palaverointi

(c) *-aatio*

disneysaatio, mcdonaldisaatio

(d) *-IU*

äijäily, häröily, kestovaippailu, retroilu

Produktiiviset omaperäiset *nti-* ja *minen-*johdokset olivat tyypillisempiä kuin vierasperäinen *-aatio-*johdostyyppi (*aatio-*johtimen korvaamisesta kotoperäisellä ks. Vesikansa 1977: 19). *Ylipsykologisoitumisen* kohdalla merkityksen muodostavat yhdessä prefiksi *yli* ja *-minen-*

suffiksi. Verbi *ylipsykologisoida* on tosin luultavasti tavallisempi, ja vanhempi, kuin vastaava *-minen* johdos. *U*-päätteisten teonnimien kantana on *-ele* -frekventatiivijohdos, jolla viestitään esimerkkisanoissa leikillisyyden ja huolettomuuden sävyjä (Koivisto 2004: 351)

Venäjän neologismien muodostuksessa *aatio* -johdinta vastaava *atsija*- on produktiivinen, ja sen tuottamia johdoksia esiintyi myös aineistossa, esim. *bakalavrizatsija* 'uusi kandidaatin-tutkinto') *diversifikatsija ekonomiki* 'talouden monipuolistaminen'. Myös englannin *-ing* johtimen sisältäviä lainsanoja esiintyi: *tjuning* 'tuunaus', *piling* 'kuorinta'.

Tekijänimissä esiintyi enimmäkseen johdos *jA*:- *skypettäjä*, *hifistelijä*, *tuunaaja*, *viisuilija*, ja *naamailija*. Verbistä *viisuilla* löytyy käyttöesimerkkejä, mutta ne ovat huomattavasti harvinaisempia kuin samakantaiset tekijänimet.

(52) Hanna Marsh **viisuilee** ja soittaa uutta levyä, otsikko V2-lehden sivuilla 14.1.2008¹

5.4.2.2.2 Verbijohdokset

Aineistossa esiintyvät verbijohdokset *irkata* ja *googlata* kuuluvat produktiiviseen uudisverbien taivutustyyppiin: supistumaverbeihin (Koivisto 2004: 319). Niiden vokaalivartalo on AA-päätteinen: *googlaa*, *irkkaa*. Myös *-ttA*-johdostyyppi on karttuva, aineiston esimerkeistä siihen kuuluivat *kotouttaa*, *mesettää*, *fanittaa* ja *roolittaa* sekä okkasionalismi *tähtiluokitaa*. Esimerkkinä (*Oi*)*tU*-johtimen sisältävistä olotilan muutosta kuvaavista verbeistä esiintyi *eläköityä*. (Koivisto 2004: 319,326,336.) Aineiston venäjänkieliset uudisverbit on muodostettu *-ova-* ja *-jeva-*suffiksien avulla: *kryš-eva-t* 'harjoittaa laitonta suojelua', *optimizir-ova-t* 'optimoida', *restrukturir-ova-t* 'uudelleenjärjestellä'.

5.4.2.2.3 Substantiivikantaiset ominaisuudennimet

Substantiivikantaisten *Us*-johdosten kantasanasubstantiivi oli ihmistarkoitteinen: *tapayrittäjä*, *äijyys*, *rumpalius*, *tähteys*.

5.4.2.2.4 Typistesanat ja kirjansanat

Typistesanoista *eko*, *meta* ja *retro* esiintyivät paitsi yhdyssanojen määriteosina, myös itsenäisinä sanoina:

(53) ---mutta **retro** on retroa ja usein vapauttavaa ja helpottavaa historian käsittelyä. HS 28.2.

¹ <http://www.v2.fi/uutiset/viihde/1917/Hanna-Marsh-viisuilee-ja-soittaa-uutta-levya/>

Yksin esiintyvät myös kirjainsanat *iptv* (*Internet-protocol television*), *hsdpa* (*high-speed downlink packet access*), *gsm* (*global system for mobile communications*), ja *vdsl* (*very high speed digital subscriber line 2*).

(54) Mobiililaajakaistasta nousee esiin 3G-verkkojen **hsdpa**: n lisäksi wimax. Kl 9.2.

Seuraavassa esimerkissä on sulussa annettu englanninkielinen sanaliitto, josta lyhenne on muodostettu:

(55) Valokuitu tai ainakin nopea **vdsl2** (*very high speed digital subscriber line 2*) olisi hyvä saada lähes joka kotitalouteen. Kl 7.5.

5.4.2.2.5 Muut johdokset

Muut johdokset olivat ihmistarkoitteisia: *kko-*: *homofobikko* (ja okkasionismi *tyttöenergikko*, vrt. *älykkö*, *tosikko*¹), ja slangijohdos *lestis* (*kämppis*, *bestis*²) *Ari* -johdoksia edusti slangijohdokseksi *tekstari-festarilippu* ja tekijännimijohdokseksi *feissari*.

Puhekielisiä *ka*-suffiksilla muodostettuja johdoksia venäläisessä aineistossa olivat *komarilka* 'hyttyskarkotin', *nezamerzaika* 'pakkasneste', *hattabka* 'omatekoinen pommi', Umar ibn al-Khattab -nimestä, ja *fleška* 'flash-muisti(tikku)'.

5.4.3 Lainat

Lainojen yhteydessä tarkastellaan myös laina-alkuisia yhdyssanoja, jotka muodostivat 19 % osuuden yhdyssanoista. Substantiiveja lainoista oli 88 % ja enimmäkseen niiden pääfunktio näytti olevan uuden käsitteen nimeäminen. Semanttisesti uudet lainat liittyivät pääosin vapaa-aikaan, terveyteen, teknologiaan ja talouteen.

Sitaattilainat olivat anglismeja. Poikkeuksen muodostivat muinaiseen intialaiseen terveydenhoitojärjestelmään *ayurvedaan* liittyvät sanskritinkieliset käsitteet *dosha*, *kapha*, *vata* ja *pitta*, sekä japanista lainattu *manga*. On huomattava, että näiden ja muidenkin erikoistermien esiintymiseen vaikuttaa suppeassa aineistossa luonnollisesti jo yksikin aiheita käsitellyt artikkeli.

Lainasanat liittyivät useimmiten vapaa-aikaan, terveyteen, teknologiaan, talouteen ja seksuaalisuuteen:

- Vapaa-aika: blogi, cosplay-kisa, lowrider, lattekahvila, eurodance-tähti
- Talous: portfolioryittäjä, branded entertainment, win-win-tilanne

¹ esimerkit Koivisto 2004: 217

² Koivisto 2004: 229

- Teknologia: phishing,, bottiverkko, hand over, mobiili
- Treys: slow food -ideologies, wellness -tuote, day spa -hoitola
- Seksuaalisuus: transgender, gay-kaupunkiopas, fag hag, metroseksuaali

70 % lainoista oli mukauttamattomia sitaattilainoja. Mukautuneista useimmissa oli myös vanhemmille lainasanoille tyypillinen, edelleen produktiivinen epenteettinen *i* (Koivisto 2004: 176): *chopperi, cruiseri, nettideitti, beibsi, läppäri, blogi. Portfolioyrittäjä ja lattekahvila* sopivat luontevasti suomen kieleen sellaisenaankin, kun ne äännetään suomalaisittain kirjoitusasun mukaan, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

(56) ”Kun haluan pullaa, kahvia ja sämpylää, suunnistan unikahvilaan. Kun haluan **lattea ja latteuksia** kavereiden kanssa, suunnistan Espalle.” Ylioppilaslehti 22.9.2006 Sakari Lauriala

Venäjänkielisestä aineistosta suurin osa, noin 57 %, oli lainoja tai vierasperäisen määritteen sisältäviä yhdyssanoja. Kari Moilasan vuonna 1997 keräämässä 500 sanan neologismikorpuksessa lainasanoja oli 153 – noin 31 % (Moilanen 1999: 73, 2006: 55). Lainasanat ovat mahdollisesti pistäneet sanastajan silmään vierauttaen useammin kuin vaikeammin tunnistettavat merkityksenmuutokset, uudet johdokset ja yhdyssanat.

Suomen- ja venäjänkielisessä aineistossa esiintyi myös samoja anglismeja. Venäjässä anglismien kirjoitustapa noudattaa tavallisesti vierassanan ääntämistapaa.

(57) Yhteisiä anglismeja

suomi	venäjä	venäjä translit.	< englanti
blogi	блоги	blogi	blog
brändi	бренд	brend	brand
fitness	фитнес	fitnes	fitness
flash	флэш	fleš	flash
geenimuunneltu	генно-модифицированный	genno-modifitsirovannyj	genetically modified

5.4.4 Merkityksen ja käyttökontekstin muutokset

Seuraavat *profilin* ja *herjata*-verbin semanttiset laajennukset liittyvät tietotekniikkaan:

- (58) Vanhat osuuspankin kortit **herjasivat** väärinkäytöstä. Kl 24.7.
- (59) Mialla on ilmoituksia, tai **profileja** kuten nettideittimaailmassa puhutaan, useilla kansainvälisillä deittisivustoilla. Il 26.5.

Uusin Kielitoimiston sanankirja (Net Mot 2007) ei tunne *herjata*-verbiä uudessa merkityksessään 'ilmoittaa virheestä'.

Poistokori ja *roskakori* esiintyvät metaforisessa merkityksessä:

- (60) Jopa 40000 aravavuokra-asuntoa joutuu lähivuosina **poistokoriin**. otsikko, HS 16.10.
- (61) Tulevaisuuden verkossa datapaketti vastaanotetaan vain jos se voidaan tunnistaa. Muuten se joutuu **roskakoriin**. Sk 29.5.

Ihmisperäinen (> *työperäinen*) (sävyiltään ironisesti väritynyt, tekstikontekstin merkityksessä todennäköisesti okkasionalismi) ja *painorasismi* (> *ikärasismi*) voitaisiin ajatella esimerkeiksi analogiaan perustuvasta yhdyssananmuodostuksesta, joissa vanhan käsitteen merkitys auttaa ymmärtämään uuden, epätavallisen, yhdistelmän merkityksen.

- (62) Työperäisetkin siirtolaiset ovat kaiketi **ihmisperäisiä**. Artikkelissa "Ihmisperäinen maahanmuutto" Al 28.10.

Merkityslaina englannista oli *muuli* > *mule*.

- (63) Toinen bisneksessä keskeinen ryhmä ovat välittäjät eli **muulit** (mules). Ne vastaanottavat pankkitileilleen verkkourkinnasta saatuja varoja ja saavat palkkioksi pitää noin puolet rahoista. Toinen puolikas voitosta päättyy usein mafian käsiin. Kl 14.2.

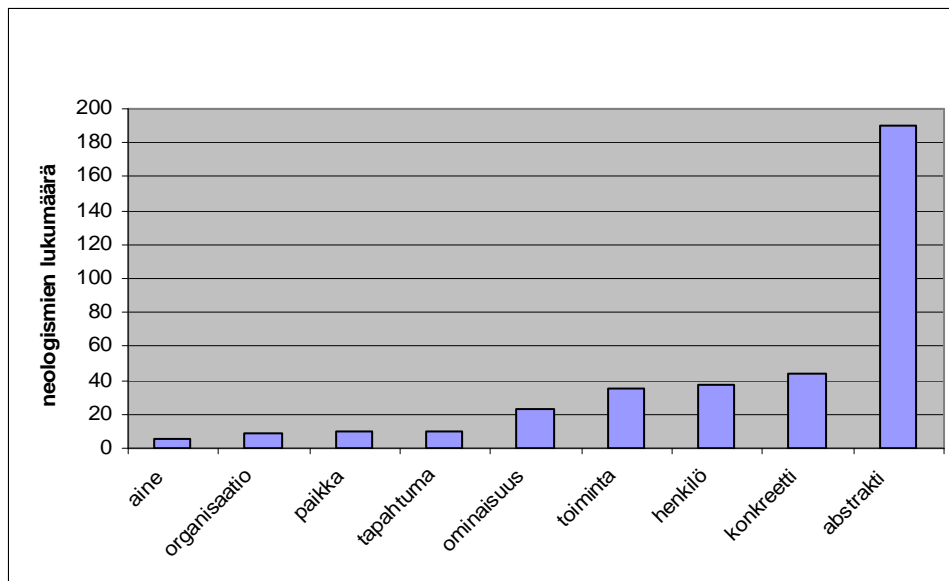
Venäjän merkityksenmuutoksista aineistossa esiintyivät mm. asean rekyyliä tarkoittava *otkat* merkityksessä 'lahjus' ja 'turhia krumeluureja, ylimääräistä kikkailua' tarkoittava *navorot* > verbistä *navoratšivat*, *navorotit* 'vierittää kasaan', 'läjätä'). 1900-luvun alussa *SR*-lyhenteestä johdettu *esery* viittasi sosialistivallankumouksellisiin (> *sotsialisty-revljutsionery*), nykyään *Spravedlivaja Rossijan* 'Oikeudenmukainen Venäjä' kannattajiin.

5.4.5 Referentti

Tavallisimmin aineiston neologismit viittasivat kummankin kielen aineistossa abstraktiin käsitteeseen. ”Abstraktilla” ymmärrettiin kaikkia käsitteitä, jotka eivät viittaneet käsin koskeltavaan konkreettiseen esineeseen. Esimerkkejä abstraktista luokasta ovat *avoin koodi*, ja myös *avoimen koodin ohjelmisto*, *ekoviihde*, *ilmatilaremontti*, *mielenterveysbarometri*.

Noin puolet (52 %) uusista suomen konkreettisten esineiden nimityksistä liittyi teknologiaan: *paperinen paristo*, *älykäs jäädytín*, *mobiililaite*, *2gb: n muistikortti*. Venäläisen aineiston teknologiaan liittyviä esineitä olivat esim. *флэшка* (*fleška*, *muistitikku*) ja *смартфон* (*smartfon*, *älypuhelin*). Muita olivat esim. erikoispyörät *lowrider*, *chopperi* ja *tyttöpyörä* sekä liikenneturvallisuuteen liittyvät *alkolukko* ja *huomiliivi*, venäjänkielisistä liikenneturvallisuuteen liittyivät *aerbeg* ’turvatuyny’ ja *alkotester* ’alkotesteri’.

Kuvaaja 4: Neologismien referentti

Henkilöön viittaavissa neologismeissa oli uusia ammattinimikkeitä: *HR -kehittäjä*, *psykogeriatr*, *prosessikonsultti*, puhekielisiä kuvaavia tai arvottavia nimityksiä *homofobikko*, *omegauros*, *riisipuikko* ja deverbaalisia tekijännimiä *tuunaaja*, *skypettäjä*, *sinkkubilettäjä*. Verbien ja teonnimien, myös urheilulajien, referentiksi luokiteltiin ”toiminta”; esim. *phishing*, *pimppaus*, *häröily*, *ylenjuominen*, *fitness*. Ominaisuuteen viittaavia esimerkkejä löytyy adjektiiveista (luku 5.4.1.2) ja substantiivikantaisista (*U*)us-johdoksista (luku 5.4.2.2.3).

*Virtuaali*amk, *innovaatioyliopisto*, ja *opiskeluhuollon kehittämiskeskus* olivat koulutukseen liittyviä organisaatioita, *superministeriö* politiikkaan. Muut organisaatiot toimivat Internetissä

(naamakirja, blogipalvelu) tai liittyivät talouteen (mentoripankki, paherahasto). Paikkaan viittaavien neologismien joukosta suurin osa liittyi hyvinvointiteemaan, esimerkkejä ovat hyvinvointineuvola, sauvakävelypuisto ja happibaari.

(64) Organisaation nimeäviä venäjän neologismeja

гильдия риелторов (glidija rieltorov 'kiinteistönvälittäjien ammattijärjestö', 'kilta') социально-досуговое отделение (sotsialno-dosugovoje otdelenije 'vanhusten hyvinvointipalveluosasto') мининформсвязь министерство информационных технологий и связи РФ (mininformsvjaz, ministerstvo informatsionnyh tehnologii Rossii 'Venäjän Suomen liikenne- ja viestintäministeriötä vastaava ministeriö') КБДХ (КВДН, комитет по благоустройству и дорожному хозяйству, komitet po blagoustroistvu i dorozhnomu hozjaistvu 'teiden ylläpidosta vastaava komitea') ЖКС (ŠKS, жилищно-коммунальный сервис, žilitštno-kommunalnyj servis 'kunnallinen asuntopalvelu')

5.4.6 Suomenkielisten neologismien teema

Taulukossa 3 on teemojen prosenttiosuudet aineistokorpuksessa ja Vuoden sanoissa.

Taulukko 3: Teemat aineistossa ja vertailulistoissa

	News Russian Finnish %	Vuoden sanat 1992–1995 %	Vuoden sanat 1982–1985 %
Teknologia	15	7	5
Talous	12	10	6
Vapaa-aika	10	4	4
Internet	8	0	0
Terveys ja sairaus	8	6	7
Luonnonsuojelu	7	3	3
Yhteiskunta	5	11	9
Kulttuuri	4	6	10
Politiikka	3	9	11
Koulutus	3	4	1
Urheilu	3	5	7
Seksuaalisuus	2	1	0
Vanhuus	2	0	1
Rikollisuus	2	2	1
Työelämä	1	4	6
Liikenne	1	5	5
Uskonto	1	1	1
Sota	0	3	8
Oikeusjärjestelmä	0	1	0
Luokittelemattomat	13	16	15

Internet ja teknologia, talous, vapaa-aika ja hyvinvointi – siinä teemat, jotka nousivat suomenkielisten neologismien semanttisessa luokittelussa selkeästi yli muiden. Internetiin ja teknologiaan liittyvien neologismien osuus yhteenlaskettuna on 23 % kaikista uusimman aineiston neologismeista. Määrä on miltei viisinkertainen verrattuna 80-luvun samansuuruiseen otok-

seen ja 90-lukuun verrattuna noin kaksinkertainen. Vaikka aineistojen vertailukelpoisuus on puutteellinen, tulos havainnollistaa intensiteettiä, jolla Internet ja teknologia kartuttavat suomen sanastoa. Myös kaikki aineistokorpuksen rikollisuus-aiheiset sanat: *nettipedofiili*, *phishing*, *internetrikollisuus*, *muuli*, *verkkorikollisuus*, *verkkourkinta*, liittyivät Internetiin.

Politiikkaan liittyvien sanojen määrä on 80- ja 90-luvun vuoden sanoissa suurempi kuin aineistokorpuksessa. 90-luvulla nimettiin mm. Euroopan unioniin liittyviä käsitteitä (*komissio*, *direktiivi* ja *subsidiariteetti*) ja käyttöön tulivat verbit *lobata* ja *koplata*. 90-luvun puolivälin jälkeen ilmestyivät lehtien palstoille *eurokraatti*, *eurosaurus* ja *bryssä* (Eronen 2007: 175, 82).

80-luvun vuoden sanoissa on runsaasti sisäpolitiikkaan liittyviä metaforia ja värikkäitä ilmauksia, esimerkkeinä *rötösherra*, *musta hevonen*, *pyrky*, *tuuletusneuvottelu*. 80-luvulla syntyi *teflonpoliitikko*, joka näyttää Google-haun ja *Helsingin Sanomien* arkistohaun perusteella hävinneen käytöstä. Poliitikkoja voitiin moittia *uuskielen* käytöstä (> *new speak*)¹, mikä tarkoitettiin vallankäytön tarpeisiin kehitettyä onttoa fraasikieltä. Nykyään sisällyksettömään puheeseen voidaan viitata tietokonemaailmasta otetulla vertauskuvalla:

- (65) Moottoriturvat osaavat sanoa, mistä kana pissaa, kahdellasadalla eri tavalla ja kielellä, höystettynä kunnioitettavalla määrällä sivistys- ja uudissanoja. Kestää aikansa ennen kuin kompetenssi paljastuu: sehän on **cut and paste -tekniikalla muodostettua hölöpölää**.
K1 3.2.

Digitaalinen demokratia ”mullistaa puolueiden vaalikampanjoinnin Yhdysvalloissa” (HS 24.7.), Venäjällä taas on vallalla *ohjattu demokratia* (II 9.10). Kotimaan politiikkaan liittyviä ilmauksia olivat *Wikipuolue* ja koostesanat *demarikratia* ja *kataistrofi*.

Koulutuspoliittiset uudistukset ovat synnyttäneet keskustelua *innovaatioyliopistosta* ja *pätkätutkimuksen* hankkimista seuraavasta *pätkäosaamisesta*. *Kohtaanto-ongelma* on työttömyyden seurausta, kuten myös *pakkoyrittäminen*.

Väestön ikärakenteen muutos, *kaksoisikäntyminen*, *eläköityminen* ja *seniorisoituminen* ovat synnyttäneet runsaasti *seniori*-alkuisia yhdyssanoja: *senioriliike*, *senioriasunto*, *senioritalohanke*.

Seksuaalisiin vähemmistöihin liittyviä neologismeja oli 80- ja 90-lukujen vuoden sanoissa vain kaksi, aineistokorpuksessa homoseksuaalisuuteen liittyi 9 sanaa, esimerkiksi *pride*, *homoturisti*, *homoystävällinen*, *homofobikko* ja *gay-kaupunkiopas*.

¹ George Orwellin teoksesta ”Nineteen-Eighty-Four”. Suomennettu 1949.

90-luvun vuoden sanoissa oli eniten yhteiskuntaan ja talouteen liittyviä neologismeja. Niissä näkyvät lama-aika (*uusavuttomuus, velkasaneeraus, velkaneuvoja, roskalaina, roskapankki*) ja Venäjän ja Itä-Euroopan poliittisiin muutoksiin ja kriisiaikaan liittyvät ilmiöt: *duuma, kleptokratia, talousesirippu, balkanisoitua, itäapu, itärikollisuus, itämafia, suojeluraha*.

2000-luvun talouselämää luonnehtivat erilaiset *talous*-päätteiset neologismit (Eronen 2007: 85). Aineistokorpuksessa esiintyivät *huomiotalous, luova talous, merkitystalous* ja *kvartaalitalous*. Maahanmuuttajiin liittyvä keskustelu on synnyttänyt käsitteet *kotouttamisindeksi* ja *työperäinen maahanmuutto*.

Luontoon ja globaaliin oikeudenmukaisuuteen liittyvä vastuu on synnyttänyt neologismit *eettinen tuote, feissari, kestovaippailu, ekoluksus, sademetsäystävällinen, ilmastotalkoot*. Ainoa sotaan liittyvä aineistokorpuksen neologismi *ilmastosota* liittyy ilmastonmuutoksen enustettuihin seurauksiin.

Mielenkiintoinen tulos oli sotaan liittyvien neologismien määrä 80-luvun *Vuoden sanoissa*. Kylmän sodan ilmapiiriä kuvaavaa sanastoa ovat mm. *avaruusase, minisukellusvene, START-neuvottelut, bioase, ensikäyttö, sädease, tuhoajasatelliitti. Dzihad, vihreä linja, itsemurhaterroristi ja kostoisku* taas kertovat Lähi-idän levottomuuksista ja sodista. 90-luvun sotaneologismeja synnytti Persianlahden sota (1991): *rypälepommi, täsmäase, videosota*.

Myös kulttuuriasiat ovat neologismien määrästä päätelleen olleet 80-luvulla pinnalla. *Gonzo-journalismi, kansanooppera, minimalismi, käsitetaide, museosilta* ja *näköispatsas* ovat esimerkkejä 80-luvun alun kulttuuriin liittyvistä neologismeista.

80-luvun sanoissa esiintyy verrattain paljon liikennejärjestelyihin liittyviä neologismeja (*lateraalimerkki, liityntäliikenne, ylitystie*), joita 90-luvun ja 2000-luvun otoksissa ei esiinny. Niissä on vastaavasti liikenneturvallisuuteen ja rattijuoppouden estämiseen liittyviä uudissanonoja, viimeisimpiä *huomioliivi* lapsen pukimena ja *alkolukko*.

Uudisverbit *mesettää, skypeuttaa, naamailla* ja *nettideittailla* kuvastavat vapaa-ajan viettoa tietokoneen ääressä. Televisio-ohjelmiin liittyviä sanoja olivat *tosi-tv, lifestyle-ohjelma* ja *tirkistelykulttuuri*. Myös *tuunaaminen, retro* ja *äijämeininki* ovat muodissa. *Kevytsuhde* on syntynyt kuvaamaan parisuhdetta, jossa ollaan käytännön syistä mutta johon ei sitouduta vakavasti. *Peter Pan -syndrooma* vaivaa miestä, joka ei kasva henkisesti aikuiseksi, mitä viimeksi mainittu sitten tarkoittaakaan. *Äijä*-sana on tullut muotiin ja todellisen *äijyyden* olemuksesta keskustellaan. Mutta mikä on *rakkausvalmentajan* toimenkuva?

Aineiston neologismit ja niiden lyhyt selitys löytyvät työn liiteosasta. Jos selitys on haettu Internetistä, lähdesivu on mainittu selityksen lopussa. Venäjänkielisten neologismien selityksen on laatinut Jenny Mustonen. Osa niistä on tekijän lyhentämiä. Jos selitykseen ei ole merkitty lähdettä, selitys on päätelty tai otettu suoraan aineistokorpuksen tekstiyhteydestä, jolloin lähde on sama kuin neologismin lähde. Lehdistä on käytetty johdannossa mainittuja lyhenteitä. Koko aineisto on vuodelta 2007. Lehden ilmestymispäivä löytyy tarvittaessa korpuspalvelin Mustikkapaikasta.

5.4.6.1 Venäjänkielisten neologismien teema

Suurin osa venäjänkielisistä neologismeista liittyi **talouteen**, mikä on ymmärrettävää talouden rakennemuutosta läpikäyvässä maassa. Yllättävää sen sijaan on, että yhteiskuntaan ja politiikkaan liittyviä neologismeja ei esiintynyt enempää kuin suomenkielisessä aineistossa. **Internetiin ja teknologiaan** liittyvien neologismien määrä oli toiseksi suurin, kolmannella sijalla olivat **terveyteen ja sairauteen** liittyvät neologismit. Kun tuloksia verrataan Moilasen (1999) tuloksiin, voidaan todeta, että politiikkaan ja yhteiskuntaan liittyvät neologismit ovat vähentyneet: tämä johtunee siitä, että suurimmat muutokset osuivat juuri viime vuosikymmenelle (Mustonen 2008). Länsimainen hyvinvointikulttuuri sen sijaan on saanut jalansijaa myös Venäjällä: terveyteen ja hyvinvointiteemaan liittyvien sanojen määrä on kasvanut (mts.).

5.4.7 Käytöstä pois jääneitä Vuoden sanoja

Vuosien 1982–1985 sanoista käytöstä pois jääneitä oli 13 % sanojen kokonaismäärästä (377). Poliitiikkaan liittyvät asenteet muuttuvat ja niitä kuvaavat sanat vanhenevat nopeasti (Eronen 2007:44). Vuosina 1992–1995 esillä olleista käsitteistä *EY-juna* on päässyt määräasemalle eikä *direktiivitaudistakaan* löydy Google-haulla 2000-luvun esiintymiä. *Talousesiripusta* ei puhuta, ja *turvasotilaat* ovat muuttuneet *rauhanturvaajiksi*. Urheilijat lepäävät nykyisin *vuoristokammiota* kodikkaammalta kuulostavassa *alppimajassa* (Eronen 2007: 45). Suunnitellut ja toteutumatta jääneet rahayksiköt *taalari* (Ahvenanmaa) ja *lats* (Latvia, nykyinen rahayksikkö on *lati*) ovat hävinneet tarpeettomina sanoina. Noin viidestä prosentista mainitun ajanjakson ”Vuoden sanoja” ei löydy esiintymää Google-haulla.

Talouselämän päättäjäien valta on tuskin vähentynyt 1980-luvusta, mutta *ekonokratiasta* ei enää puhuta. Yhdysvaltojen Latinalaiseen Amerikkaan suuntautuva *takapihapolitiikka* (> *backyard policy*) jäi päiväperhoksi, ja *puolantauti* (sosialistista maata koetteleva talouspoliittinen kriisi) ja *englannintauti* (Englannin talouselämää vaivaava lakkoiluherkkyys) ovat painuneet unohduksiin. 1980-luvun *rasvamatkat* Ruotsiin halpaa voita hakemaan ovat vaihtuneet rasvanpoistomatkoihin edullisen plastiikkakirurgian maihin. Esimerkkeinä kulttuuriin

liittyvistä pois käytöstä jääneistä sanoista ovat *neutraaliteatteri* (esityksen mukaan muunneltava teatteritila) ja *akseliteatteri* (’kahden lähekkäisen teatterin muodostama toimintayksikkö’).

Google-haun perusteella 80-luvun pois käytöstä jääneitä Vuoden sanoja oli noin kaksi kertaa enemmän kuin 90-luvun vanhentuneita ”Vuoden sanoja”. Suurin osa (76 %) päiväperhoista oli yhdyssanoja, johdoksia oli 5 %, lainasanoja 8 % ja sanaliittoa 5 %. Teemaltaan pois käytöstä jääneet sanat liittyivät suurimmaksi osaksi talouteen (36 %), yhteiskuntaan ja politiikkaan (28 %). On arkijärjenkin mukaista, että sana, jolla ei enää ole aktuaalista viittauskohdetta muuttuneessa kielenulkoisessa todellisuudessa jää pois käytöstä.

Liitteenä 1 olevat *Vuoden sanat* eivät Google-haun mukaan esiinny nykykielenkäytössä. Niiden selitys löytyy kirjasta *Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen*. (Eronen 2007: 122–175.)

6. Päätelmät ja pohdinta

Sanaston uusiutuminen on luonnollinen osa kieltä, jonka elämä on sidoksissa kieliyhteisön muuttuviin nimeämis- ja ilmaisutarpeisiin. Sosialismin lakkauttamista seurannut venäläisen todellisuuden perustavanlaatuinen muutos sysäsi alkuun voimakkaan uudistumisprosessin venäjän sanastossa, vaikka kielen muutos on vain osittain kielenulkoisten tekijöiden sanelema. 2000-luvulle tultaessa muutoksen vauhti ei ole enää niin kova kuin 90-luvun alkuvuosikymmeninä (Skljarevskaja 2006).

Suomalaisessa lehtikielenkäytössä näkyy vastaavasti suomalaisen yhteiskunnan muutos, joka sekin on nopeampaa, jos sitä verrataan kielen muutokseen perinteisessä agraariyhteiskunnassa (Paunonen 2003: 242). Muutokseen vaikuttavat uusien sähköisten kielenkäyttöfoorumien konventiot (Hakulinen 2002) ja eri elämänaloilla tapahtunut kansainvälistyminen. Globalisaatio ja sähköisen vuorovaikutuksen lisääntyminen ovat tekijöitä, jotka koskettavat sekä suomen että venäjän kieltä ja vaikuttavat siihen, millaisilla sanoilla ja ilmaisuilla kielet karttavat.

6.1 Yhtäläisyyksiä ja eroja venäjän ja suomen lehtikielen neologismeissa

Tarkasteltujen kielialueiden viimeaikaisissa sanastollisissa muutoksissa esiintyy yhteisiä piirteitä ja eroavuuksia. Lehtikielenkäytön vapautuneisuus ja variaatio on lisääntynyt sekä Venäjällä että Suomessa. Yhteistä on 1) **englannin** kielen vaikutuksen, 2) **puhekielen** elementtien ja 3) **lyhenteiden määrän kasvu**. Molemmilla kielialueilla syntyy runsaasti talouteen, teknologiaan ja terveyteen sekä hyvinvointiin liittyviä uusia sanoja, ja hyvin usein tarvittu sanat lainataan suoraan englannista. Erityisen vilkasta lainaaminen on teknologian alalla. Suomenkielisessä aineistossa vapaa-aikaan ja luonnonsuojeluun liittyvät teemat nousivat esiin, venäjänkielisessä aineistossa niiden osuus oli merkittävästi pienempi. Aineiston lähdeartikkelien eri valintaperusteet (ks. luvun 5.2 loppu) heijastuvat tosin luonnollisesti myös teemojen suhteellisiin osuuksiin.

Jännite purismin ja suvaitsevaisuuden, avoimuuden ja torjuvuuden välillä näkyy sekä venäjän että suomen kieltä koskevassa keskustelussa. Se liittyy sekä lainasanoihin että puhekielen elementteihin kirjoitetussa yleiskielessä.

Avoimempi asenne lainasanoihin voi olla tyypillisempää suuren kielialueen edustajille, torjuva pienen (ks. luku 4.2, Vintar ym.).¹ Kääntäjällä on tärkeä rooli vieraiden vaikuttajien suodattajana, kielipolitiikan toteuttajana. Suuri osa anglismeista kuuluu ns. kansainvälisiin sanoihin. Kansainvälisille sanoille on tyypillistä, että niiden semantiikka ja käyttö eriytyvät eri kielialueilla. Muodoltaan lähes samankaltaiset kansainväliset sanat saattavat aiheuttaa käännösvirheitä, kun kuvitellaan, että sanat automaattisesti vastaavat toisiaan myös semanttisesti (Majuri 2005). Olisi kiinnostavaa tutkia, esiintyykö näitä ”kääntäjän valheellisia ystäviä” myös neologismeissa? Voisi olettaa, että niitä esiintyy vähemmän kuin vanhemmassa sanastossa ja merkitys vastaa englannin kielen merkitystä useammin yksinkertaisesti siksi, että merkitykset eivät ole ehtineet vielä eriytyä.

Yhteistä venäläiselle ja suomalaiselle kieliyhteisölle on varmastikin angloamerikkalaisen kulttuurin ihannoiminen joillakin sanaston alueilla, varsinkin viihteen, musiikin ja muodin aloilla. Venäjän lehtikielessä lainasanoja suositaan ”sivistyneenä” ja kirjakielisenä vastapainona puhekielisyyksille ja alatyylisyyksille. Toisaalta kysytään, missä määrin lukijat (tai kirjoittajat) oikeastaan ymmärtävät kaikki tieteelliseltä kalskahtavat anglismit (Kostomarov 1999: 136, Moilanen 2006: 50).

Suomessa on tästä poiketen perinteisesti vallinnut vahva omakielisten synonyymien luomisen traditio, ja 1800-luvun lopun ”kansantajuisuuden” ihanne sanaston kehittämistä ohjaavana tendenssinä (Sajavaara 1989: 72) elää nykyäänkin, vaikkakin muotoaan muuttaneena. Ymmärrettävyyttä korostetaan hyvän uudissanan tunnusmerkkinä ääntämisen, kirjoittamisen ja taivuttamisen helppouden lisäksi (Eronen 2008). Toisaalta englannin kielen osaamista edellytetään. Lainasanoihin suhtaudutaan suvaitsevasti: niiden lisääntyminen nähdään kielen luonnollisena joustamisena ja taipumisena kansainvälistyvässä maailmassa (Nuolijärvi 2006b). Myös venäläiset lingvistit näkevät avoimuuden vieraille vaikutteille osoituksena kielen joustavuudesta ja elinkelpoisuudesta (Kostomarov 1999: 295).

Yhdyssanamuodostus oli tutkitussa suomenkielisessä aineistossa venäjänkieliseen verrattuna kaksi kertaa tavallisempi keino muodostaa uusi sana. Venäjässä yhdyssanojen muodostuksessa on tapahtunut laadullinen muutos: osien liittäminen toisiinsa englannin mukaisesti taipu-

¹ Tästä poikkeava näkemys on Kostomarovin (1999: 298) siteeraamalla Zemskajalla, jonka mukaan ”Общение с лингвистами других стран (Германии, Финляндии и др.) показало, что мы гораздо больше пуристы, чем многие другие народы. Диалектная фонетика или просторечные вкрапления в речь немца или финна не производят на слушателя такого впечатления, как у нас.”

mattomina perinteisen adjektiiviattribuutin tai genetiivin ja pääsanan liiton muodostamisen sijaan.

Suomenkielisessä aineistossa ei juurikaan esiintynyt yleisessä käytössä olevia uusia koostesanoja. Suomalaisen aineiston uudet lyhenteet olivat etupäässä englanninkielisen sanaliiton alkukirjaimista muodostettuja kirjainsanoja. Venäjän neologismeissa esiintyi runsaasti sanaliiton tavuista muodostettuja tiivistäviä koostesanoja. Lyhentymämuodoista johdetuista derivaateista oli joitakin esimerkkejä. Puhekielisyyksistä esiintyi venäjänkielisessä aineistossa vain muutama esimerkki.

Molempien kielten aineistossa uusi ilmaus näyttää tavallisimmin syntyneen nimeämään uuden käsitteen tai alakäsitteen. Lyhentävä funktio oli huomattavasti tyypillisempi venäjänkieliselle aineistolle. Adjektiiveja oli venäjänkielisessä aineistossa enemmän (7 %) kuin suomenkielisessä (4 %). Suomalaisen aineiston tulokset tukevat Aarre Huhtalan (1989: 130) havaintoa, jonka mukaan suomen kielelle perinteisesti vieraiden yhdysadjektiivien muodostus on lisääntynyt. Yli puolet aineiston neologismi-adjektiiveista oli yhdyssanoja.

6.2 Tavoitteet, tulokset ja avoimiksi jäävät kysymykset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää produktiivisten sananmuodostuskeinojen ja lainasanojen osuutta 2000-luvulla lehtikieleen tulleista uusista sanoista. Eri sanaluokkien, yhdyssanojen, englantilaisperäisten lainojen ja johdosten osuudesta lehtikielen neologismeissa saatiin suuntaa-antavia kvantitatiivisia tuloksia, mutta aineiston suppeuden takia esimerkiksi eri johdos-tyyppien yleisyydestä tai venäjän uusista puhekielisyyksistä ei saatu yleistettävää tietoa. Aikaisemmissa tutkimuksissa produktiivisiksi todetuista johtimista ja puhekielisyyksistä esiintyi kuitenkin havaintoja vahvistavia tuoreita esimerkkejä. Venäjänkielisiä uudissanoja löytyi satunnaisesti valituista artikkeleista oletettua vähemmän. On vaikea arvioida, johtuiko se metodisista eroista aineiston keruussa ja subjektiivisista tekijöistä vai siitä, että uudissanojen tulva venäjään on tällä hetkellä 90-lukuun verrattuna vähäisempää.

Neologismien teemasta, funktiosta ja referentistä monipuolisuutta silmällä pitäen valittu aineisto antoi kuvaa. Vertailu aikaisempien vuosikymmenten *Vuoden sanojen* teemoihin ja Kari Moilasen (1999) vuonna 1997 kerättyyn aineistoon havainnollisti teknologiaan ja Internetiin liittyvän sanaston voimakasta kasvua. Uudissanojen temaattis-semanttinen vertailu samoin kriteerein muodostetuissa eri vuosikymmenten lehtitekstiaineistoissa antaisi kuvaa siitä, mikä

minäkin aikana on puhuttanut, mitkä asiat ovat saaneet itseensä viittaavia sanoja? Vastaavasti voisi kysyä, mistä on vaiettu ja vaietaan?

Päiväperhoilla ja okkasionalismeilla, jotka eivät koskaan ehdi sanakirjan odotushuonetta pidemmälle, on niilläkin oma kulttuurihistoriallinen merkityksensä kadonneen ajan verbaalisina muistomerkkeinä. Uudissanakirjoilla olisi myös Suomessa paikkansa yleissanakirjojen rinnalla siksi, että uudissanakirjaan voitaisiin ottaa mukaan myös nopeasti vanhenevia sanoja ja yksilöllisiä sanainnovaatioita. Päiväperhot ja okkasionalismit ovat olennainen osa sitä lisääntyntä kielen variaatiota, josta sekä suomen että venäjän lehtikielenkäyttöä tarkasteltaessa on viime aikoina puhuttu.

Yhdyssanojen osuus näyttää aikaisempien tutkimusten suuntaisesti (Eronen 2007: 31, Vesikansa 1989: 213) selkeästi suomen kielen tavallisimmalta keinolta uuden sanan luomiseksi – toinen tärkeä uusien ilmausten lähde on englannin kieli. Mielenkiintoinen kvantitatiivisen jatkotutkimuksen aihe olisi lainasanojen määrän vertaaminen yhdyssanojen (tai johdosten) määrään tämän tutkimuksen aineistoa laajemmassa ja aikaisempien vuosikymmenten samoin perustein valituissa otoksissa. Avainkysymyksiä olisivat: Ovatko lainat uudissanastossa lisääntyneet? Kuinka paljon ne ovat lisääntyneet? Mikä on nykyiseen verrattuna ollut lainasanojen ja omaperäisten yhdyssanojen suhde menneiden vuosikymmenten uudissanoissa? Toisin sanoen: onko omaperäinen yhdyssananmuodostus vähentynyt lainaamisen kustannuksella? Sama kysymys voitaisiin luonnollisesti esittää koskien johdosten määrää. Anglismien määrän lisääntymisestä puhutaan yleisesti. Johdosten ja yhdyssanojen määrän vastaavasta väheneemisestä ei kuitenkaan puhuta. Jos yhdyssanojen, lainojen ja johdosten suhteellisissa osuuksissa ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, se tarkoittaa, että uusia sanoja syntyy nykyään kieleen määrällisesti enemmän kuin menneinä vuosikymmeninä, mutta laadullisesti omaperäisen sananmuodostuksen ja lainaamisen osuudet ovat pysyneet ennallaan.

Uutta tässä tutkielmassa oli venäläisen neologismin määrittelyn ja venäläisestä neologiasta omaksuttujen periaatteiden soveltaminen suomenkielisen aineiston käsittelyyn. Tärkeänä esikuvana oli Kari Moilasan (1999) pro gradu -työ, erityisesti sen analyysiosassa käytetty luokittelumalli. Uudissanan ”uutuus” itsestäänselvyytensä pyrittiin kyseenalaistamaan, ja uutuuksien konkretisoimisessa käytettiin välineenä N.Z. Kotjolovan määritelmää, joissa uutuus määrittyy suhteessa kielenkäyttökontekstiin ja rajattuun historialliseen ajanjaksoon. Määritelmää sovellettiin empiirisesti testaamalla jokaisen aineistoon hyväksytyyn sanan historiallinen uutuus.

Neologismien intuitionvaraisen esivalinnan perusteella syntynyttä listaa verrattiin *Helsingin Sanomien* arkiston avulla testattuun. Merkittävää ero listojen pituudessa oli yksi tutkimustulos: se havainnollisti intuition epätarkkuutta uudissanan historiallisen uutuuden määrittäjänä. Uudissanan subjektiivista tunnistamista voitaisiin tutkia yleisemminkin teettämällä kielenpuhujilla sanastustestejä: kuinka suuri osa esim. 2000-luvulla lehtikieleen tulleista sanoista jää tunnistamatta vuosikymmenen uudissanoiksi? Kuinka suuri osa sanoista taas arvioidaan uudemmaksi kuin ne todellisuudessa ovat?

Myös ilmauksen ”tilapäisyys” ja ”kieleen vakiintuneisuus” ovat suhteellisia käsitteitä. Kielen käyttäytyminen on vaikeasti ennustettavissa erityisesti yksittäisten ilmausten kohdalla. Se taas, onko intuitio riittävä peruste puhua kielen ilmauksen vakiintuneisuudesta, tilapäisyydestä tai uutuudesta, riippuu tilanteesta ja tavoitteista. Synnynnäisen kielenpuhujan intuition perusteella voi tehdä paljonkin kiinnostavia sanastohavaintoja, ja jos havaintojen tekijänä on kokenut kielentutkija ja leksikografi, niiden kiinnostavuus lisääntyy entisestään. Jos tavoitteena kuitenkin on saada uudissana-aineiston perusteella yleistettävää tietoa esimerkiksi produktiivisista sananmuodostuskeinoista tai uusimman lainatun sanaston piirteistä, uuden sanan määrittely empiirisesti testattavalla tavalla, joka ei ensisijaisesti riipu subjektiivisista tekijöistä (kuten tutkijan leksikografisesta kokemuksesta) on perusta, jonka varassa voidaan kerätä luotettava aineisto ja aloittaa tutkimus. Uudissanoja voidaan leksikografisen näkökulman lisäksi tutkia monesta muustakin näkökulmasta. Tärkeää näkökulmasta riippumatta on, että määritellään selkeästi, mitä kulloisessakin tutkimuksessa tarkoitetaan käsitteellä *uudissana* tai *neologismi*.

Luvussa 2 luotiin lyhyesti katsaus venäläiseen kielitieteen osa-alueeseen, neologiaan, jonka eri suuntauksille on yhteistä se, että teorianmuodostus ja neologismien ja sen lähikäsitteiden tarkka ja mahdollisimman konkreettinen määrittely ovat edellytys uudissanoiden tieteelliselle tutkimukselle. Venäjällä neologian kehitystä ovat vauhdittaneet yhteiskunnan dramaattiset muutokset, jotka ovat tehneet siitä erityisen ajankohtaisen ja yhteiskunnallisestikin merkittävän kielitieteen haaran. Jo sosialistisen vallankumouksen jälkeen lehtikielen merkitys propagandavälineenä tiedostettiin, ja 1920-luvun Neuvostoliitossa tehtiin useita ns. tavallisen kielenkäyttäjän sanavarastoon kohdistuvia tutkimuksia. Tulokset osoittivat, että valtaosa neologismeista meni yli työläisten tai talonpoikien ymmärryksen (Lehikoinen 1990).

Nykyään yhteiskunnallista merkitystä voisi olla sen selvittämisellä, kuinka suuri osa teknologiaan ja Internetiin liittyvistä lehtikielen sanoista jää ymmärtämättä keskivertolukijalta tai joltakin tarkemmin rajatulta lukijaryhmältä. Mistä ”vaikeus” johtuu, millaisia rektioita ja seurauksia se aiheuttaa?

Yksi kiinnostava kysymys, johon tässä työssä ei juuri ehditty paneutua, olisi sekin, millaisia asenteita uusien sanojen taakse kätkeytyy ja millaisia eufemismeja niissä esiintyy. Kirsti Mäkinen (1992) toteaa, että kielellisten valintojen välittämät asenteet ja arvostukset paitsi heijastavat, myös ohjaavat ja muokkaavat lukijayhteisön maailmankuvaa (Mäkinen 1992: 216, 231). Uusia sanoja tutkimalla voidaan lisätä tietoisuutta siitä, millaisin sanoin nyky-suomalaisen tai -venäläisen kokemus todellisuudesta rakentuu.

Käytännön tuloksena syntyi lehtori Mihail Mihailovin aloitteesta ja tuella kaksikielinen lehtitekstikorpus *News Russian Finnish*. Julia Sakurinan kanssa yhteistyönä kerättyä materiaalia voidaan korpuspalvelimessa hyödyntää monien muidenkin kontrastiivisten tutkimuskysymysten selvittämisessä. Liitteinä olevat uudissanalistat voivat toimia diakronisena vertailuaineistona seuraaville neologismeja käsitteleville tutkielmille.

Lähteet

- Andersen, Henning 1973. Abductive and Deductive Change. *Language* 69.
- Ayto, John 2004. Newspapers and neologisms. Teoksessa Aitchison, Jean & Lewis, Diana (toim.) *New Media Language*. Routledge. Lontoo.
- Ayto, John 1990. *The Longman Register of New Words*. Special Edition. Russkij jazyk. Moskova.
- Ašukina, M. G. 1976. Navstretšu novomu akademitšeskomu slovarju. Sovremennaja ruskaja leksikografija.
- Bauer, Laurie 1988. *Introducing Linguistic Morphology*. Edinburgh University Press.
- Belošapkova, V. A. , Belousov, V. N, Bryzgunova, E. A, Zemskaja, E. A, Krysin L. P. , Miloslavskij, I. G, Novikov, L. A. , Panov. M. V. 1999. (toim.) *Sovremennyj russkij jazyk*. Moskova.
- Benkovičová, Jana 1998. Innovatsii v sovremennoi russkoi i slovatskoi leksike. Bratislava.
- Dulitšenko, A. D 1994. Ruski jazyk kontsa XX stoletija. Verlag Otto Sagner. München.
- Eronen, Riitta 2007. Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen. Otava.
- Eskola, Sari 2002. Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden tarkastelua korpusmenetelmillä. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja.
- Feldman, N. I. 1957. Okkasionalnye slova i leksikografija. *Voprosy jazykoznanija* 4.
- Ferm, Ludmila 1994. Osobennosti razvitija russkoj leksiki v noveiši period (na materiale gazet). *Studia Slavica Uppsaliensia* 33. Uppsala.
- Gak, V. G. 1983. Novye slova i novye slovari. Teoksessa Kotjolova, N. Z. (toim.) *Novye slova i slovari novyh slov*. Nauka. Leningrad.
- Golovin, B. N. 1973. Obštšeje jazykoznanije. Moskova.
- Grönroos, Eija-Riitta 2004. Kielitoimiston sanakirja. Kielikello 4.
- Grönroos, Eija-Riitta 2002. Uudissanojen seulonta sanakirjatyössä. Terminfo.
- Haarala, Risto, Nissinen Irma 1994. Perussanakirjan uudissanat. Kielikello 3.
- Hiekkanen, Ossi 1997. Venäjän uudissanasto. Finn Lectura.
- Huhtala, Aarre 1989. Muotisanat. Teoksessa Vesikansa, Jouko (toim.) *Nykysuomen sanavarat*. WSOY.
- Hyvärinen, Irma 1995. Suomen ja saksan sananmuodostus vertailun kohteena. Teoksessa Luukka, Minna-Riitta & Mielikäinen, Aila & Kalaja, Paula (toim.) *Kielten kuulossa. Kielitieteen päivät Jyväskylässä 5. ja 6. 5. 1995. Jyväskylän yliopistopaino*.
- Jermakova, O. P. 1996. Semantitšeskie protsessy v leksike. Teoksessa Zemskaja Je. A. (toim.) *Russkij jazyk kontsa XX stoletija. Jazyki russkoj kultury*. Moskova.
- Kalinin, A. V. 1966. Leksika russkogo jazyka. Moskova.
- Karppinen, Hanna 2003. Harry Potter-kirjojen suomennoksissa käytetyt uudissanat. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Koivisto, Vesa 2004. Sananmuodostus. Teoksessa Hakulinen, Auli (toim.) *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 169–421.
- Kolehmainen, Taru, Huhtala, Aarre (toim.) 1979. Uudissanasto 1980. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. WSOY.
- Kolehmainen, Taru 1994. Karvomista kaukalossa – merkityksenmuutoksista Nykysuomen sanakirjasta Suomen kielen perussanakirjaan. Kielikello 3.

- Koski, Mauno 1982. Suomen johto-opin morfologiaa. Åbo Akademi, Finska institutionen. Fennistica 4.
- Kostomarov, V. G. 1994. Jazykovej vkus epohi. Iz nabljudenij nad retševoj parktikoj mass-media. Ensimmäinen painos. Pedagogika-Press. Moskova.
- Kostomarov, V. G. 1999. Jazykovej vkus epohi. Iz nabljudenij nad retševoj parktikoj mass-media. Kolmas painos. Zlatoust. Pietari.
- Kotilainen, Lari & Varteva, Annukka 2006. Mummonsuomi laajakaistalla. WSOY.
- Kotjolova, N. Z. 1978. Pervyi opyt leksikografitšeskogo opisaniya russkih neologizmov. Novye slova i slovari novyh slov. Nauka. Leningrad.
- Kotjolova, N. Z. 1973. (toim.) Novye slova i znatšeniya: slovar-spravotšnik po materialam pressy i literatury 60-h godov. Toinen painos. Sovjetskaja entsiklopedija. Moskova.
- Kotjolova, N. Z. 1987. (toim.) Novoe v russkoi leksike. Slovarnye materialy -83. Russkij jazyk. Moskova.
- Kotjolova, N. Z. 1995. (toim.) Slovar novyh slov russkogo jazyka 50–80 godov. Institut lingvistitšeskih isledovanij Rossijskoi Akademii Nauk.
- Krysin, L. P. 1996. Inojazytšnoje slovo v kontekste sovremennoi obštšestvennoi žizni. Teoksessa Zemskaja Je. A. (toim.) Russkij jazyk kontsa XX stoletija. Jazyki russkoj kultury. Moskova.
- Kudrjajtseva, L. A. 1993. Obratnyj derivatsionnyj slovar russkih novoobrazovanij. Yo-Isio. Kiova.
- Kuiri, Kaija 2004. Semantiikan peruskurssi. Luennot ja harjoitukset. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos, suomen kielen oppiaine. Tampereen yliopistopaino.
- Kuusinen, Martti, Ollikainen Veera 1997. Venäjä-suomi suursanakirja. Ruski jazyk. Moskova.
- Lehikoinen, Riitta 1990. Slovar revoljutsii, revoljutsija v slovare? Abbreviatory i inojazytšnaja leksika v russkom jazyke pervogo poslerevoljutsionnogo desjatiletija. Väitöskirja. Helsinki.
- Lehikoinen, Riitta 1990. Kieli heijastaa vallankäyttöä: Iskuriataljoonista kulttuuririntamaan. Artikkelit Aamulehdessä 7. 10. 1990.
- Lepämaa, Lieko, Silverberg 1996. Miten sanoja johdetaan. Suomen kielen johto-oppia. Hakapaino. Helsinki.
- Lykov A. G. 1990. Russkoe okkazionalnoe slovo v aspekte teorii i metodiki. Leksikologija. Tezisy vtoroi meštšvuzovskoi konferentsii. Moskova.
- Majuri, Elina 2005. Kumppani, dokumentti ja prinssiippi. Kyselytutkimus suomessa ja venäjässä esiintyvien kansainvälisten sanojen merkityksestä ja käytöstä. Proseminaari. Tampereen yliopisto.
- Maksimov V. I. 1992. Slovar perestroiki. Zlatoust. Pietari.
- Mihailov, Mihail 2003. Parallelnye korpusa xudožestvennyh tekstov: principy sostavlenija i vozmožnosti primenenija v lingvističeskih i perevodovedčeskih issledovanijah. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis.
- Moilanen, Kari 1999. Neologizmy v russkom jazyke postsovetskogo perioda: Analiz novyh slov 90-h godov po materialam pressy. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Moilanen, Kari 2006. Kielen uhmaikä —venäjän uudissanat yhteiskunnan peilinä, teoksessa Nikula, Jouko (toim.) Katse Venäjään – suomalaisen Venäjä-tutkimuksen antologia. Aleksanteri-sarja 3.
- Mäkilä, Kari 1984. Näkökulmia kansainvälisen sanaston kontrastiiviseen tutkimukseen. Skrifter utgivna av Institutionen för Filologi II vid Tammerfors universitet. Interlingua studier 10.

- Mäkilä, Kari 1996. Jänis juoksi samaa hotua. Risti ja raamattu ovat venäläisiä lainasanoja suomen kielessä. Aikalainen. 3
- Mäkinen, Kirsti 1992. Muuttuuko lehtikieli? Muuttaako lehtikieli? Teoksessa Yli-Vakkuri Valma, Länsimäki, Maija ja Nyman Aarre (toim.) Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu. Nykysuomen seuran 10-vuotisjuhlakirja. Wsoy.
- Määttä, Urho 1994. Funktionaalinen selittäminen morfologiassa. Metateoriaa suomen ja sen sukukielten tutkimusperinteestä. Väitöskirja. Opera Fennistica & linguistica. Tampere.
- Niemelä, Kyllikki 1989. Neologismit ja vastineenmuodostus – 1980-luvun uudismuodosteista venäjän kielessä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Nikunlassi, Ahti 2002. Johdatus venäjän kieleen ja sen tutkimukseen. Finn Lectura. Helsinki.
- Novikova, N. V. 1992. Zvonkoje inozazytsije. Russkaja retš 4/1992.
- Nuutinen, Olli 1989. Käännöslainat. Teoksessa Vesikansa, Jouko (toim.) Nykysuomen sanavarat. WSOY.
- Paunonen, Heikki 2003. Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. Teoksessa Laitinen, Lea, Lappalainen, Hanna, Markkola Päivi, Vaattovaara, Johanna (toim.) *Muotojen mieli*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Vammalan kirjapaino. Vammala. 187–248.
- Palmgren, Nina 2007: Ammattislangina finnish – Teknisten viestijöiden anglohybridi osana globalisaation diskurssia. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Peltokorpi, Pauliina 2000. Verkkokaupalla uudissanoja. Virke 4.
Popova, T. B. , Ratsiburskaja L. V. , Gugunava D. V. 2005. Neologija i neografija sovremennogo russkogo jazyka. Utšebnoje posobije. Flinta. Moskova.
- Rintala, Päivi 1978. Sananjohdon produktiivisuudesta ja sen rajoituksista nykysuomessa. Teoksessa Alhoniemi, Alho (toim.) Rakenteita. Juhlakirja Osmo Ikolan 60-vuotispäiväksi. Turku.
- Sajavaara, Paula 1989. Vierassanat. Teoksessa Vesikansa, Jouko (toim.) Nykysuomen sanavarat. WSOY.
- Salmi, Reetta 2003. Franchising ja tv-sovitin – näkökulmia termityöhön. Terminfo 4/2003.
- Senko, E. V. 1994. Innovatsii v sovremennom russkom jazyke. Vladikavkaz.
- Skljarevskaja, G. N. 1991. O sostojanii russkogo jazyka. Teoksessa Karaulov, Ju. N. (toim.) O sostojanii russkogo jazyka sovremennosti. Moskova.
Skljarevskaja, G. N. 1998. Tolkovyj slovar kontsa XX veka. Jazykovye izmenenija. Folio-Press. Pietari.
- Skljarevskaja, G. N. 2006. Tolkovyj slovar natšala XXI vaka. Aktualnaja leksika. Eksmo. Moskova.
- Sippola, Saija 2003. Savon sanomien uudissanoja vuodelta 2003. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Togojeva, S. I. 2000. Sovremennaja leksikografija i novye jedinitsey nominatsii. Monografija. Tver.
- Tommola, Hannu 2003. Kieliammatillaiset ja maallikot oikeakielisyyssuudistusten kourissa. Teoksessa Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Kieli ja asiantuntijuus*. AFinLAN vuosikirja 2003/61. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, Jyväskylä. 55–73.
- Turtia, Kaarina 2001. Sivistyssanat. Otava.
- Vaattovaara, Johanna 2003. Innovaattorin muotokuva. Teoksessa Laitinen, Lea, Lappalainen, Hanna, Markkola Päivi, Vaattovaara, Johanna (toim.) *Muotojen mieli*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Vammalan kirjapaino. Vammala. 121–160.

- Vesikansa, Jouko 1977. Johdokset. Nykysuomen oppaita. WSOY.
- Vesikansa, Jouko 1989. Yhdyssanat. Teoksessa Vesikansa, Jouko (toim.) Nykysuomen sanavarat. WSOY.
- Vintar, Špela & Hansen-Schirra, Silvia 2005. Cognates: free rides, false friends or stylistic devices? A corpus-based comparative study. Teoksessa Meaningful Texts, the Extraction of Semantic Information from Monolingual and Multilingual corpora. Continuum. Lontoo.
- Vysotšina, Olga 2002. Ponimanije i adaptatsija inozazytšnogo slova v soznanii nositelja jazyka. Väitöskirja. Jyväskylä studies in language 53. Jyväskylän yliopisto.
- Zemskaja, Je. A. 2004. Jazyk kak dejatelnost. Morfema. Slovo. Retš. Jazyki slavjanskoi kultury. Moskova.
- Zemskaja, Je. A. 1996. Aktivnie protsessy sovremennogo slovoproizvodstva. Teoksessa Zemskaja Je. A. (toim.) Russkij jazyk kontsa XX stoletija. Jazyki russkoj kultury. Moskova.
- Zemskaja, Je. A. 1997. Lingvistišeskaja mozaika. osobennosti funkcionirovanija russkogo jazyka poslednih desjatileti XX v. Studia Slavica Finlandensia XIV.
- Zemskaja, Je. A. 1992. Slovoobrazovanie kak dejatelnost. Nauka. Moskova.
- Zemskaja, Je. A. 1973. Sovremennyi russki jazyk. Slovoobrazovanie. Prosveštšenie, Moskova.
- Žuravl'ov G. E. 1977. Struktura eksperimenta po verojatnostnomu prognozirovaniju. Verojatnostnoje prognozirovanije v dejatelnosti tšeloveka. Moskova.
- Zybatow, L. N. 1995: *Russisch im Wandel. Die Russische Sprache der Perestrojka*. Veröffentlichungen der Abteilung für slavische Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Instituts Slavisches Seminar der freien Universität Berlin. Band 80. Wiesbaden: Verlag Harrassowitz.

Verkkolähteet:

- Aliaskarova, Guzel Fethanova 2006. Sravnitelnyj analiz neologizmov v russkom i nemetskom jazykah. Referat kandidatskoj dissertatsii. Kazanskij gosudarstvennyj universitet. [Venäläisen lisensiaatintutkielmaa vastaavan "kandidaatintutkielman" tiivistelmä Kazanin yliopiston sivuilla] http://www.chuvsu.ru/university/zaschita_dissertacy/aliaskarova.doc
- Brownin korpus. <http://icame.uib.no/brown/bcm.html>
- Djakov, A. I. 2003. Pritšiny intensivnogo zaimstvovanija anglitsizmov v sovremennom russkom jazyke. Jazyk i kultura. [*Jazyk i kultura* -lehdessä julkaistu artikkeli] <http://www.philology.ru/linguistics2/dyakov-03.htm>
- Fintwol: Helsingin yliopisto <http://www.ling.helsinki.fi/atk/ling/Fintwol.shtml> ja CSC <http://www.csc.fi/english/research/software/fintwol>
- Grönros, Eija-Riitta 2006. Sanoistakin voi tulla menestyjiä tai häviäjiä. Artikkelin Helsingin Sanomissa 21. 7. 2006. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Kotus: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1293>
- Hakulinen, Auli 2002. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan? Esitelmä Suomen kielen lautakunnan syysseminaarissa Nykysuomi ja sen huolto 11. 10. 2002. Helsingin Sanomien arkisto. <http://www.hs.fi/arkisto/> ; Kotus: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2069>
- ISK. Sanaselityksiä. Ison Suomen Kielioopin termejä http://kaino.kotus.fi/cgi-bin/julk1/termit.cgi?h_id=sCACBIDAI

Kielitoimiston sanakirja. Net Mot -sanakirjasto. <http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>

Kolehmainen, Taru 2007. Turhaa hifistelyä. Artikkelin Helsingin Sanomissa 29. 4. 2007.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielipoliittinen ohjelma 1998.
<http://www.kotus.fi/?s=2064>

Kunzelman, Doris 2004. Ja rock'n roll on cool juttu, englanninkieliset ilmaukset suomalaisissa ja saksalaisissa nuortenlehdissä. Kielikuvia 2: 3-7. Nykysuomen seura <http://nykysuomenseura.org/images/stories/Kielikuvia/kielikuvia-2-04.pdf> (3. 3. 2008)

Mustajoki, Arto 2003. Slaavilaisen kirjaston uusi elektroninen vetonaula. Artikkelin Helsingin yliopiston kirjaston sivuilla. Kirja tietoverkkojen maailmassa. III Kirjat ja kirjastot. <http://www.lib.helsinki.fi/julkaisut/kirjatietoverkkojenmaailmassa/mustajoki1.html>

Net Mot -sanakirjasto. <http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>

Nuolijärvi, Pirkko 2006a. Miksi kieli ei muutu? Esitelmä Ylen Radio 1:ssä 2. ja 3. 6. 2006. <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1997>

Nuolijärvi, Pirkko 2006b. Suomen kieli on pysynyt taipuisana ja elinvoimaisena. Artikkelin Helsingin Sanomissa 9. 7. 2006. Kotus <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1290>

Rmorph - System for automatic morphological analysis of Russian. Sidorov, Grigori & Gelbukh, Alexander. <http://www.cic.ipn.mx/~sidorov/rmorph/index.html>

Suomen media-arkisto. <http://www.media-arkisto.com/>

Suomi-englanti-suomi -sanakirja. Net Mot -sanakirjasto. <http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>

Suomi-venäjä-suomi sanakirja. Net Mot -sanakirjasto. <http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>

Vuoden sanoja. Otava. Historian nettilehti. <http://www.otavanoppimateriaalit.net/tuotanto/mmm/vs-a.htm>

Ruscorpora. Национальный корпус русского языка. Venäjän kielen kansalliskorpus. <http://www.ruscorpora.ru/>

SMI. СМИ.ru. Средства массовой информации в интернете. Perustiedot sisältävä lehtien luettelo verkossa. <http://www.smi.ru/sources/408/>

YLE Lehtihuone. <http://yle.fi/lehtihuone/>

Muut painamattomat lähteet

Eronen, Riitta 2008. Haastattelu Kotuksessa 22. 4. 2008, ja vastaus sähköpostitse 1. 4. 2008.

Kolehmainen, Taru. Haastattelu Kotuksessa 22. 4. 2008.

Lantee, Anna 2008. Pitkien yhdyssanojen merkitys. Pro gradu -työn esittely suomen kielen laitoksen järjestämällä Kielipäivillä 22. 2. 2008 Tampereen yliopistossa. [Tutkielma tulossa]

Mihailov, Mihail 2008. Sähköpostivastaus 27. 3. 2008.

Mustonen, Jenny 2008. Uudissanat venäjän lehtikielessä. Proseminarityö. Tampereen yliopisto. Käännöstiede, venäjä.

Sakurina, Julia 2008. Idiomit venäjän ja suomen lehtikielessä. Proseminarityö [tulossa]. Tampereen yliopisto. Käännöstiede, venäjä.

Liitteet

Liite 1

Vuosien 1982-1985 ja 1992-1995 päiväperhoja

1992-1995

direktiivitauti
elvytysyhtiö
EY-juna
hammaskilpi
hätäsiirtolainen
kauneusloukku
kivijalkaturisti
korvamerkkiraha
kulttuuriterrorismi
kuutostuki
lats
lämpöseinä
oikotutti
osto-oikeusasunto
parkkikello
parkkipankki
ranskanlettu
riistajärvi
sijoitusliittymä
simpsiino
taalari
talousesirippu
teflonpoliitikko
turvasotilas
vuoristokammio

1982-1985

akseliteatteri
avokummi
junanvalvoja
kulttuuriseminologi
madzlis
mudzahid
stroller
tsador
tukitalletus
turveseikki
avaintemppu
huoneke
kaksikaasuammus
kiekkokamera
kolmas linja
kolmas tasavalta
Lapin-lisä
Mitterand-ilmiö
neutraaliteatteri
presidentinpuolue
puolantauti
ruskea raha
takapihapolitiikka
vieroituskapseli
EFP-ryhmä
paimentolaistyyli
pikajunatavara
pistenauhuri
pumppuvene
rasvamatka
tiurismi
transavantgardismi
ekonokratia
englannintauti
IPB
kiinanhousut
mandariini
myrkkysukeltaja
periskooppitauti
puheistunto
raja-asukastodistus
rappioherra
rauhanketju
sininen vallankumous
sopuloida
tuhoojasateliitti
tuuletusneuvottelu
vesipommittaja
virtaustuotanto

Liite 2

Suomenkieliset neologismit *News Russian Finnish* -korpuksessa

Neologismi, lähde	Selitys, selityksen lähde
2gb:n muistikortti K1	taskumuisti USB 2.0 -liitännään, http://www.tarvikekauppa.com/product_info.php?products_id=315
agrobiotekniikka K1	soveltava biotekniikka, Kuopion yliopisto, http://www.uku.fi/sbi/agro/gradut/outikemilainen.pdf
akordijärjestelmä HS	akordi = sopimus velkojan ja velallisen välillä velan osittaisesta anteeksi antamisesta tai kohtuullistamisesta, Wikipedia/akordi
alfanaaras Ks, II, HS	poikkeuksellisen menestyvä tyttö tai nainen
alfauros	poikkeuksellisen menestyvä poika tai mies
alkolukko HS	laite, joka estää ajoneuvon käynnistymisen kuljettajan hengitysilma- mitattavan alkoholipitoisuuden perusteella http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050015
ansaintalogiikka K1	looginen suunnitelma, jolla yrityksestä aiotaan tehdä kannattava, Awecore Oy, http://www.awecore.com/su/johtorhymatyoskentely_ansainta_ja_arvologiikka.html
arkiliikkua HS	harrastaa hyötyliikuntaa
avoimen koodin ohjelmisto HS	vapaasti käytettävä ja kopioitava ohjelmisto
avoin koodi HS	avoin lähdekoodi > <i>open source</i> , tarkoittaa ohjelmia, joita kuka tahansa voi korjata, kehittää, kopioida ja käyttää vapaasti, esim. GNU ja Linux, Wikipedia/avoin koodi
avoin lähdekoodi HS	ks. avoin koodi
ayurveda A1	muinaisesta Intiasta peräisin oleva luonnonmukainen terveydenhoitojärjestelmä, Wikipedia/ayurveda
B2B K1	> <i>business to business</i>
babyleaf-salaatti A1	salaatti, joka korjataan keskenkasvuisena
beibsi HS	tyttö, slangi
beta A1	tietokoneohjelman kokeiluversio, Wikipedia/beta, korpuksessa metaforisessa merkityksessä; toisen luokan, huonompaa
biohuuma K1	innostus bioyritysten palveluiden käyttämiseen
blogi A1, HS, K1	verkkopäiväkirja
blogipalvelu K1	verkkopalvelu, jonka avulla voi perustaa Internet-päiväkirjan

bmx-runkoinen HS	Pyörän ominaisuus. Pienikokoinen pyörä, jolla voi tehdä temppuja, Wikipedia/bmx
boksi A1, K1	lyhentymä digiboksista
born global -tuote HS	tuote, jolla on kansainvälistä kysyntää
bottiverkko HS	tietokoneohjelma tai skripti, joka näyttää IRC:ssä normaalilta käyttäjältä, mutta toimii tietokoneohjelman tai skriptin tavoin, Wikipedia/bottiverkko
brändätty viihde HS	ks. <i>branded entertainment</i>
branded entertainment HS	musiikkivideo, johon on ujutettu jonkin firman tuotteiden mainostusta mukaan
brassiveskari	maalivahti
C customer K1	asiakas
C2B K1	> <i>customer-to-business</i> Wikipedia en./c2b
care-liiketoiminta K1	hoiva-alan palveluun erikoistunut liiketoiminta
cd-näyttö K1	levytietojen näyttäminen esim. kotiteatterijärjestelmässä, Samsung, http://downloadcenter.samsung.com/content/UM/200507/2005072309444-9125_HT-UP30-FI.PDF
chopperi HS	pyörä, jossa on erikoispitkä keula, HS arkisto, http://www.hs.fi/arkisto/artikkelit/Chopperfillari+ei+ole+vain+koriste/HS20060326SI1HU01xf3
cleantech K1	ympäristöystävällinen teollisuus
cosplay-kisa A1	<i>costume play</i> , anime-, peli-, sarjakuva-, elokuva- ja muiden kuvitteellisten hahmojen esittämistä pukeutumisen ja siihen liittyvien tehokeinojen, kuten kampausten, asusteiden ja maskeerauksen avulla, http://cosplay.animeunioni.org/cosplay.shtml
cross-over HS	siirtyminen, vaihtuminen, NetMot eng-su, http://mot.kielikone.fi/mot/uta-netmot.exe
cruiseri HS	pyörä, jossa kaareva, korkea runko, Biltema, http://www.biltema.fi/osteri/data/kuvat/27_166max.jpg
cut and paste -tekniikka K1	leikkaa ja liimaa, irrallisia ulkoa opeteltuja hienoja fraaseja tyhjässä puheessa
day spa-hoitola HS	kylpylä, jossa voi viettää muutaman tunnin tai koko päivän, spa > Span kaupungista, Helsinki day spa, http://www.dayspa.fi/ , Wikipedia/spa
demarokratia A1	sosiaalidemokraattien enemmistöasema, ylivalta
digiaika A1	siirtyminen digitaalisiin tv-lähetyksiin 1.9.2007, http://www.mustaporssi.fi/digiaika/
digiboksi K1	digisovitin
Digikummiprojekti K1	neuvonta digisovittimen asentamisessa

digisovitin Kl	laite, joka vastaanottaa digitaalisia TV-lähetyksiä ja muuntaa lähetykset katsottavaksi millä tahansa televisiovastaanottimella, Wikipedia/digitaali-sovitin
digitaalinen brändi Kl	yrityksen tuotteiden näkyvyys Internetissä
digitaalinen demokratia Al	tieto- ja viestintäteknologioiden käyttöä poliitikoiden ja kansalaisten yhdistämiseen. Välineinä voivat olla informaatio, äänestykset, mielipidekyselyt ja keskustelut, e-demokratia, Mutanen, Janne, http://www.it.lut.fi/kurssit/05-06/Ti5319200/Janne_Mutanen.pdf
digitaalinen liiketoiminta Kl	liiketoiminta Internetissä
digital native Kl	tietokonesukupolvi, 90-luvun lapset?
digitelevisio Kl	digitaaliseen ohjelmasiirtoon perustuva televisiojärjestelmä, Wikipedia/digitaalitelevisio
digi-tv Kl	ks. digitelevisio
digiusko Kl	vakuuttua digitaalisen liiketoiminnan edullisuudesta
digiviritin Kl	ks. digisovitin
disneysaatio Al	elämysten tuottaminen kuluttamista varten luotuihin ympäristöihin
dosha Al	fysiologiaa hallitsevaa pääperiaate ayurvedassa, Maharishi Ayurveda -käsikirja, http://www.samhita.fi/esittely.htm
DVB-H-standardi Kl	> <i>digital video broadcasting - handhelds-</i> , digitaalisten televisiolähetysten standardi matkapuhelintyyppisiä päätelaitteita varten, Wikipedia/dvb-h-standardi
e-bisnes Kl	liiketoiminta Internetissä
eettinen tuote Kl	tuote, jonka tuottamisprosessissa ja hinnassa on otettu huomioon kaupankäynnin oikeudenmukaisuus ja ympäristövaikutukset
egomaanikko Kl	narsisti
eheytetty koulupäivä Ks	koulutilat ovat oppilaiden käytössä klo 7-17 myös vapaa-ajan toimintaan http://www.peda.net/verkkolehti/jyu/agc/eheytetty?m=content&a_id=18
eko HS	etuliite, tekstiyhteydessä yksin merkityksessä ”ekologinen asuminen”
ekoluksus Kl	tuotteet joiden hinnassa ympäristövaikutukset ovat mukana, http://keijublogi.blogspot.com/2007/09/muotia.html
ekomuovi HS	kestomuovi, pitkäikäinen, monikäyttöinen materiaali, http://www.ekomuovi.fi/
ekosysteemi-palvelu HS	kuvaannollisesti: luonnon itsestään toimivia ilmiöitä, jotka ovat ihmisille välttämättömiä/hyödyllisiä
ekoviihde Ks	luonnonsuojeluun liittyvien teemojen mukana olo viihdeohjelmassa
eläkekolmikanta Al	eläkepolitiikan johto

eläköityminen Kl	eläkkeelle siirtyminen
eläköitynyt Kl	eläkkeelle jäänyt
elämäntapa-remontti HS	elintapojen muuttaminen terveellisemmiksi
e-lasku Kl	verkkolasku
elektroninen paperi Kl	e-paperi, ohut paperimainen näyttökäyttö, joka kuvioidaan sähköisellä ohjauksella vastaamaan painetun kirjan tai lehden sivua, Tekniikka-Info, http://www.tekniikka.info/?page=selite&word=44827&keyword=&criteria=1&ID=377de24ad42d970b5fcedb333573c29f
elinkaarivaikutus HS	tuotteen ympäristövaikutukset raaka-aineen hankinnasta siitä syntyvän jätteen hävittämiseen
energiaskalku Al	tarvittavat energiareсурssit
epogeeni HS	erythroetiinin tuotantoon vaikuttava doping-aine, HS, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Bengt+Saltin+Epogeenien+rooli+urheilussa+ratkaistava/HS20070713SI2SP03dy9
etäterveydenhoito Kl	sisältää omatoimiset terveyteen liittyvät mittaukset, painon ja ruokavalion seurannan, terveydentilaan liittyvien tietojen, esim. laboratoriotulosten, lähettämisen sähköisesti, VTT, http://64.233.183.104/search?q=cache:w-JtdGFib8J:www.it.lut.fi/kurssit/0405/010630000/12a.pdf+et% C3% A4terveydenhoito&hl=fi&ct=clnk&cd=1&gl=fi
eurodance-tähti Il	eurodance=elektroninen tanssimusiikki, Wikipedia/eurodance
eurokraatti Kl	Suomen edustaja Euroopan parlamentissa
express-jumppa Al	pikajumppa
extreme-elämä HS	rajojen rikkomista arvostava elämänsenne
face-to-face Kl	kasvokkain
fag hag HS	nainen joka viettää paljon aikaansa homomiesten seurassa
fanittaa HS	ihailla julkisuuden henkilöä > <i>fan</i>
feissari HS	vapaaehtoinen jäsen- tai kannattajahankkija. Feissaus = kansalaisjärjestöjen tapa hankkia jäseniä ja tukijoita kasvokkain > <i>face-to-face</i>
fitness HS	kuntoilu, yleisnimenä uusi "Harrastan fitnessiä." Netmot-englanti-suomi sanakirja, http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe
fitness-park Al	urheilupuisto
fitness-ruoka Al	proteiinipitoinen vähärasvainen ruoka
flash-tiedosto Al	flash = kehitysympäristö, jonka avulla voidaan tuottaa multimedia-esityksiä esimerkiksi web-sivustoille ja mobiililaitteisiin Wikipedia/flash
FSC-sertifioitu Kl	FSC = <i>Forest Stewardship Council</i> , Hyvän metsänhoidon neuvosto, http://finland.fsc.org/
gay-kaupunkiopas HS	kaupunkiopas, joka on suunnattu homoseksuaaleille, Qlife-CityGuides, http://www.aamumedia.fi/clients/fhpt/index.php?option=com_rudeforms&fo

	rmid=6&Itemid=61
globalisaatio-rahasto Kl	tukee maailmankaupan rakenteellisten muutosten seurauksena työnsä menettäneitä ihmisiä uudelleen koulutuksessa, uudelleensijoittumisessa ja työllistymisessä, Työvoimatoimisto, http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/00_2006/2006-12-19-01/index.jsp
googlata Al	etsiä Internetistä Google-hakupalvelimella
gprs-teknologia Kl	> <i>general packet radio services</i> , mahdollistaa langattomat IP-pohjaiset palvelut GSM-verkossa jopa 115 kilobittiä sekunnissa olevilla datansiirtonopeuksilla Prosessori, http://www.prosessori.fi/uutiset/uutinen-2.asp?id=32026
gps-laite Kl	> <i>global positioning system</i> , paikannin, paikannuslaite, Wikipedia/gps
gsm Kl	> <i>grouped special mobile tai global system for mobile communications</i> , joukko standardeja, joita käytetään maailmanlaajuisesti matkapuhelinviestintään, Wikipedia/gsm
haittaohjelma Kl	yleisnimi tietokoneohjelmille, jotka tarkoituksellisesti aiheuttavat ei-toivottuja tapahtumia koneessa tai tietojärjestelmässä, Wikipedia/haittaohjelma
hand over Kl	En.hand-over. Tukiaseman vaihto langattomassa verkossa, Uudet slangitermit, http://www.sci.fi/~mato/kirja/fin_newterms.htm
happibaari Kl	paikka jossa voi maksusta hengittää puhdasta happea
harmaat vedet Kl	kodin pesu- ja saunavedet, Kangasala, http://www.kangasala.fi/ymparisto/vesijarvi.html
hedonisoituminen Al	mielihyvän korostuminen
herjata Kl	ilmoittaa virheestä, atk
hifistelijä Al	uuteen, hienoon teknologiaan mieltynyt henkilö
high-end-asiakas Kl	asiakas, joka haluaa luonnollisen äänentoiston mahdollistavan äänentoistolaitteiston, Wikipedia/ highend
highfashion Il	katumuodin vastakohta, muotinäytöksissä esiteltävät luomukset, http://www.stara.fi/silver/?p=57
hilavitkutin Kl	yleisnimitys laitteelle, yleensä pienikokoiselle, suunnilleen sama kuin "mökkula", Uudet slangitermit, http://www.sci.fi/~mato/kirja/fin_newterms.-htm#H
hiljainen sivistys Al	huomiotalouden vastakohta
hiljentämis-adressi Il	Susan Kuroselle esitetty vetoamus lopettaa julkinen ”avautuminen” suhteestaan Matti Vanhaseen
homofobikko Ks	henkilö, jossa homoseksuaalisuus aiheuttaa pelkoa
homoturisti HS	homoseksuaalinen turisti
homoviisut HS	Euroviisut
homoystävällinen	homoseksuaaleja syrjimätön

HS	
höpöhöpö- linjoilla Ks	vrt. asialinjalla
HR-kehittäjä Kl	henkilöstöresurssikehittäjä
hsdpa Kl	> <i>high-speed downlink packet access</i> , matkaviestinten yhteyskäytäntö, joka nopeuttaa UMTS-pohjaista 3G-matkapuhelinverkkoa, Wikipedia/hsdpa
hullut päivät HS	alennusmyynti ja siihen liittyvä käyttäytyminen kuvaannollisessa merkityksessä: ”Työmarkkinoiden hullut päivät”
huomioliivi Al	lasten (tai aikuisten) neonvärinen, valoa heijastava liivi
huomiotalous Al	Jari Sarasvuon kirjan nimi. ”Se, joka hallitsee keskustelua ja rakentaa kaikkien seuraamia paraateja, pystyy kääntämään rahavirrat puoleensa”, Sami Rainisto 13.5.2005, Talouselämä, http://www.talouselama.fi/doc.te?f_id=729029
hype Kl	kohu, yletön innostus, NetMot en-su sanakirja http://mot.kielikone.fi/mot-/uta/netmot.exe
hyvinvointiala Kl	sosiaali- ja terveysala, http://www.ktao.fi/Soster/hyvinvointi_esite092005.-pdf
hyvinvointineuvoa HS	toimintamalli, jossa neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri ovat yhteistyössä perheen kanssa äidin raskausajasta lapsen kouluikään asti, Tampereen kaupunki, http://www.tampere.fi/terveyspalvelut/neuvolat/hyvinvointineuvo-ola.html
hyvinvointiseteli Ks	lahjakortti, jonka voi käyttää terveyden ylläpitämiseen
häröily Kl	armeijaslangissa härö = epäotilaallinen. Käytetään esim. henkilöstä, jonka varustuksessa on puutteita tai joka ei seiso kunnolla asennossa, myös verbi ”häröillä” käytössä
ihmisperäinen Al	kontekstissa ”ihmisperäinen verrattuna työperäinen maahanmuutto”, inhimillisistä tekijöistä johtuva
ilmastosota HS	sota, jonka aiheuttaa ilmastonmuutos ja siitä johtuva nälänhätä erityisesti Afrikassa, esim. Darfur
ilmastotalkoot HS	yhteiset toimet hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi, Markkinointi&Mainonta, http://www.marmai.fi/doc.te?f_id=1299205&s=k
ilmatilaremontti Kl	lentoreittien lyhentäminen ja lentojen nopeuttaminen, HS arkisto http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ilmatilaremontti+on+j%C3%A4rkev%C3%A4+hanke/HS20070727SI1MA01gm2
innovaatioyliopiso HS	Taideteollinen korkeakoulu + Teknillinen korkeakoulu + Helsingin kauppa-korkeakoulu, http://www.tekniikkatalous.fi/tk/article39751.ece
instant-juttu Kl	hetken, pika-, välittömästi tapahtuva
instant-laji Kl	laji, jota voi harrastaa vähillä välineillä missä vain
integroitu alusta Kl	samassa virtuaalisessa ympäristössä puitteet ja sisältö, esim. interaktiivinen oppimisympäristö Moodle
internetrikollisuus	= verkkorikollisuus

Kl	
internetstrategi HS	Internet-palvelujen kehittäjä http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Internetstrategi+patistaa+lehtitaloja+uudistumaan/HS20070705SI4ET01ru4
ip-televisio Kl	Internet-protokollan käyttöön perustuva teknologia, mahdollistaa myös sovittimeen integroidun Internet-selaimen käytön TV-ruudulta, Wikipedia-/iptv
iptv Kl	ks.edellinen
irkata Al	keskustella reaaliaikaisesti Internetissä IRC-pikaviestintäpalvelussa, lyhenne > <i>Internet Relay Chat</i> , puhekielessä <i>irkki</i> , Wikipedia/irc
it-infrastruktuuri-palvelu Kl	tietojärjestelmien ja -verkon toimimisen takaaminen, http://www.komanssi.fi/index.php?id=65
it-laiteräkki Kl	tietotekniikan laiteteline
it-miljonääri Ks	informaatioteknologian alalla rikastunut
it-puisto Kl	it-yrityskeskus
it-yhteiskunta Kl	yhteiskunta, jonka toiminta perustuu paljolti sähköisiin tietoverkkoihin, > <i>information technology</i>
jalanjälki Kl	metaforinen, edustaa käsitettä "ekologinen jalanjälki"
jeditari Al	<i>Tähtien sota</i> - elokuvasta, hyvätahdonlähettiläs, rauhan, oikeuden ja kunnian vartija, korpuksessa "politiikan jediritari", Jediakatemia, http://www.kolumbus.fi/jedi.akatemia/jediakatemiayhdistys.ht
johdannais-rakenne Al	liittyy strukturoituun lainaan, rakenne, joka maksaa asiakkaalle luvatus lisätuoton markkinoiden niin kehittyessä, johdettu rahoitusinstrumentti =johdannainen, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, http://www.lut.fi/fi/a-jankohtaista/Kuulumisia3_2007_www.pdf Yksinkertaistettu rahastoosite, http://64.233.183.104/search?q=cache:cZU-UQMAvWkJ:www.evli.com/pub/dms/pdf/rahastot/Credit-Suisse/CSFye_fi/CSFye_fi.pdf+viiteindeksi&hl=fi&ct=clnk&cd=34&gl=fi
kaapista ulos-kul-kue HS	seksuaalisten vähemmistöjen mielenosoitus
kahden lautasen malli Al	huippukokouksiin osallistuu sekä presidentti ja pääministeri, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Kiljunen+Alho+ja+Jaakonsaari++v%C-3%A4%C3%A4r%C3%A4ss%C3%A4+Eun+perustuslaista/HS20050312SI-1YO06la1
kaksoisikäntyminen Kl	laskeva syntyvyys ja kuolleisuus keski-ikäisen ja vanhuusväestön piirissä. Seurauksena väestön keski-ään nousu ja ikääntyneiden suhteellisen osuuden kasvu. Pohjois-Pohjanmaan yrittäjät, http://ennakointi.fi/Adobe/valiraportti2_terveys&hyvinvointi.pdf
kalkulaattori Al	arkaismi, laskin" "Otin kalkulaattorin käteen ja ryhdyin ynnäämään Suomen EM-karsintalohkon tilannetta" Al 28.10.
kapha Al	ayurvedaan kuuluva käsite
karvanäyte Al	urheilijalta doping-testauksessa otettava näyte
kasvuyrittäjyys	keskisuurten yritysten markkinaosuuksien kasvattamiseen pyrkivä toiminta

HS	
Katastrofi Al	Jyrki Kataisesta
kehonkoostumusmittari Al	vaaka, jonka mittaustuloksina saadaan mm. sisäelinrasvaprosentti ja lepoaineenvaihdunta, TrekNet, http://www.treknet.fi/epages/Kaupat.axl/?ObjectPath=/Shops/treknet/Products/%22Omron%20BF500%22
keltainen luokka Kl	puutarhahuonekalujen ympäristöystävällisyysluokitus, keltainen luokka=tropiikin viljelypuun kauppiat, Tropiikin puutarhahuonekalut, http://www.sademetsa.fi/2007/
kertakäyttösalasana Kl	tunnus, jolla voi rekisteröityä sähköiseen palveluun vain kerran
kesäystävä Al	vapaaehtoinen, joka käy katsomassa vanhusta tämän kotona tai vanhainkodissa ja lähtee hänen kanssaan ulos
kestovaippailu Ks	kestovaippojen käyttö kertakäyttöisten sijaan
kevytsuhde	suhde, johon ei sitouduta, tärkeää käytännöllisyys ja mukavuus
kidult	Adult + kid, aikuisen vastakohta, ikuinen lapsi
kirjajulkarit Il	Kirjan julkistamistilaisuus
klassikkopuhelin Kl	helppokäyttöinen ja edullinen matkapuhelinmalli
kohtaantongelma Ks	tilanne, jossa työnhakija ja työnantaja eivät kohtaa työmarkkinoilla
kokonaiskoulupäivä Ks	ks. eheytetty koulupäivä
konvergoitunut verkko Kl	verkko, joka on ”oppinut” uudet reitit aliverkkoihin, http://koti.mbnet.fi/mrin/paattoty/reititys.html
kotouttaa HS	lokalisoida, auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan ja säilyttämään oma kulttuuri-identiteetti, NetMot, Kielitoimiston sanakirja, http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe
kotouttamisindeksi HS	vertailee maahanmuuttajia koskevaa lainsäädäntöä
kustomointi HS	räätälöinti asiakkaan toiveiden mukaiseksi NetMot, Kielitoimiston sanakirja, http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe
kuulomaisema Al	äänimaisema
kvartaalitalous Al	neljännesvuosirytmä, tili yrityksen tuloksesta tehtävä sijoittajalle vuosineljänneksittäin, Pyykkö, Aki, http://www.kemi.fi/aki.pyykkö/tekstit/kvartaalitalous_ja_yhtiopainen_individualismi12.03.2005.htm
kännykkälippu Kl	lippu, joka tilataan tekstiviestinä matkapuhelimeen
kännykkäparkki Al	Paikka, johon koululainen voi jättää kännykän koulupäivän ajaksi

kännykkä-tv Kl	televisolähetykset matkapuhelimessa
lattekahvila Kl	kahvila, josta saa erikoiskahveja > italia, <i>caffè e latte</i> , Wikipedia/latte
lestis Il	lestadiolainen
lifestyle-ohjelma Ks	tv-ohjelma, jossa käsitellään elämäntyyliin esim. sisustukseen, matkailuun, kauneudenhoitoon liittyviä teemoja
liikuntaresepti Al	liikunnan tarjoaminen lääkkeeksi, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Pit%C3%A4isi+tarjota++my%C3%B6s+liikuntaa+l%C3%A4%C3%A4kkeeksi/H20001206SI1SE01fqn
lowrider HS	lastenpyörästä muokattu pyörä, HS http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Chopperfillari+ei+ole+vain+koriste/HS20060326SI1HU01xf3
luomu-folk Al	luonnolliselta kuullostava folk-musiikki
luomusoundi Al	kuulostaa luonnolliselta, ilman tekniikan vahvistusta tuotetulta
luonnonarvo-kauppa HS, Kl	Metsänomistaja saa valtiolta korvauksen siitä, että säilyttää/lisää luonnonarvoja, esim. jalopuut, lahoppuut, omistamassaan metsässä. http://www.metsakeskus.fi/web/fin/metsakeskukset/Lounais-Suomi/luonnonarvokauppa/etusivu.htm
luova luokka Al	ne, joiden ammatti ja toimeentulo perustuvat uusien ideoiden tuottamiseen; opettajat, insinöörit, arkkitehdit, taiteilijat, tutkijat, Kirsi Piha, Talouselämä, http://www.talouselama.fi/doc.te?f_id=729030
luova talous Al	uusi tapa tehdä ja yhdistää asioita yritystoiminnassa, kulttuuritoimijoiden ja elinkeinoelämän vuorovaikutusta ja siitä syntyvää lisäarvoa, Knuutila, Annikaisa, http://www.tammistoknuutila.fi/kauppakamarilehti/Lehtiarkisto/2005/3_05/luova_talous.html
lyhytvaihto HS	lyhytvaihto-ohjelma, koululaisille ja opiskelijoille, jotka eivät halua viettää koko vuotta poissa kotimaasta, kesto 3-11 viikkoa, Suomen Y-kiltojen liitto ry, http://netti.nic.fi/~miikat1/ysmen/sivut/nuoriso.htm
lämpösensori Kl	lämpötilantunnistin
läppäri Kl	kannettava tietokone, > <i>lap top</i>
magea HS	upea
manga Al	japania,= sarjakuva. Japanin ulkopuolella mangalla tarkoitetaan yleensä japanilaista sarjakuvaa, Wikipedia
mcdonaldisaatio Al	muuttaa yhteiskunnallista todellisuutta entistä ennakoitavammiksi ja hallittavammiksi
mediataulu Kl	interaktiivinen mainostaulu, jossa osoitusnäyttö, jota voi käyttää vaikkapa lasin tai ikkunan läpi. Suunniteltu viestintään ja markkinointiin suurelle yleisölle, Digibusiness, http://www.digibusiness.fi/portal/news/?id=159-24&area=5
megalaji Kl	erittäin suosittu laji
megapikseli Kl	> <i>pixel</i> , kuvan tarkkuuden mittayksikkö, Wikipedia/pikseli
mentoripankki Kl	aloitteleville yrittäjille eli aktoreille annettava vapaaehtoinen palkaton

	henk.koht. tuki. Mentoripankki sisältää tiedot yhteistyökumppaneista, Yrityssuomi, http://www.yrityssuomi.fi/?contentID=11486&nodeid=13019
merirosvo-operaattori Kl	rakentaa ja kasvattaa liiketoimintansa muiden verkko-operaattoreiden kustannuksella, Poropudas,Timo, http://www.digitoday.fi/mielipide/2006-10/24/Merirosvoperinne+e1%E4%200618653/66
merkitystalous Al	"jokainen itse etsii itselleen tärkeät asiat" Aalto-Setälä, Pauli, Talouselämä, http://www.talouselama.fi/doc.te?f_id=813023
mesettää HS	lähettää viestejä pikaviestiohjelman välityksellä, Tietotekniikan termitalkoot, 2006-06-07, http://www.tsk.fi/termitalkoot/search.php?page=get_id&id=ID-21&vocabulary_code=TSKTT
Messenger-pikaviestit HS	> <i>instant messenger</i> , reaaliaikaisen viesti kahden tai useamman ihmisen välillä Internetissä, Wikipedia/messenger pikaviestit
meta Kl	sanasta "metaelokuva"
metroseksuaali Ks	heteroseksuaalinen mies, joka pukeutuu trendikkäästi ja käyttää kosmetiikkaa, "fruittari" Wikipedia
mielenterveyden bodaaminen HS	= vahvistaminen, hoitaminen
mielenterveyden ensiaputaidot HS	Suomen Mielenterveysseura ryhtyy järjestämään mielenterveyden ensiapukursseja. Tarkoitus on kohentaa tavallisten kansalaisten tietämystä mielenterveydestä ja sen ylläpitämisestä. Hs, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Mielenterveys-++seura+j%C3%A4rjest%C3%A4%C3%A4+ensiapukursseja/HS20051121SI1YO03yd9
mielenterveysbarometri HS	mielenterveyden muutoksia mittaava indeksi, NetMot, http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe/barometri
miestyyny Il	japanilainen keksintö, miehen muotoinen tyyny
mobiili HS, Al, Kl	> <i>mobile</i> , kannettavassa, siirrettävässä, mukaan otettavassa muodossa oleva
mobiilidata Kl	langattomasti, kannettavaan laitteeseen siirrettävä tieto, Wikipedia/mobiililaitte
mobiililaajakaista Kl	kannettavassa laitteessa toimiva nopea Internetyhteys, Elisa, http://www.elisa.fi/laajakaista/mobiililaajakaista/
mobiililaitte Kl	> <i>mobile device</i> , mukana kannettava ja langattomaan tiedonsiirtoon soveltuva laite, esim. taskutietokone, matkapuhelin, Sanastokeskus, termitalkoot, http://www.sanastokeskus.fi/termitalkoot/SearchFie-ld2.asp?S-Value=mobiililaitte&SType=AllWords&Column=Termi&Table=-Termit-suomi_vara
mobiilipalvelu HS	ks. langattomaan tiedonsiirtoon liittyvä palvelu
mobiilipeli Al	mobiililaitteessa toimiva peli
mobiili-tv-palvelu Kl	mahdollistaa tv:n katsomisen verkossa matkapuhelimesta, Elisa, http://www.e-finland.org/center/etusivu/informaatiota/uutispalvelu/tiedotteet/?ID=press:3095
mobiili-tv-puhelin Kl	vrt. edellinen

mustat vedet Kl	wc-vedet
muuli Kl	> <i>mule</i> , välikäsi, jonka avulla kansainväliset rikollisryhmät häivyttävät Internet-petoksilla hankittujen rahojen alkuperän, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Krp+Nettihuijarit+v%C3%A4rv%C3%A4%C3%A4v%C3%A4t+ihmisi%C3%A4+rahanpesij%C3%B6iksi/HS20061010SI1YO03rdn
naamailija Kl	Facebookin käyttäjä
naamakirja Kl	Facebook, Internetsivusto, joka tarjoaa käyttäjille mahdollisuuden käyttäjäprofiilin ja blogin luomiseen ja yhteydenpitoon, Wikipedia/facebook
nauhakirjasto Kl	äänitelainaamo
naurujooga HS	jooga, jossa nauretaan ryhmässä, ”haetaan yhteyttä omaan nauruun”, http://www.himoscatering.fi/naurujooga.htm
navy Ks	laivastonsininen
nettiadressi Il	verkossa allekirjoitettava vetoamus
nettideitti Il	treffit Internetissä
nettietiketti Al	hyvä tapa Internetin käytössä
nettifoorumi Al	keskustelufoorumi Internetissä
nettipedofiili Ks	lapsipornoa internetissä levittävä henkilö
neuvostoretro HS	nostalginen neuvostotyylin harrastus
ohjattu demokratia Il	Venäjän politiikan uudissana, ”upravlajemaja demokratija”, ylhäältä ohjattu demokratia Susiluoto, Ilmari, ProKarelia, http://www.prokarelia.net/en/?x=artikkeli&article_id=255&author=15
ohjelmapalikka Kl	tietokoneohjelman osa
omegauros Ks	alfauroksen vastakohta, ”luuseri”
omenalihava Sk	ylipainoinen henkilö, jolla rasva on kertynyt vyötärön ympärille
on-demand-periaatteella Kl	maksu suoritetaan vain palvelua tai toimintoa käytettäessä, Wikipedia/on-demand
opiskeluhuollon kehittämiskeskus Al	suuniteltu organisaatio, tehtävänä olisi tehtävänä arvioida, seurata ja ohjeistaa oppilashuollon toimintaa, SAK, http://www.sak.fi
oppimistakuu Al	hoitotakuun mallin mukaan
orjakontrahti Il	työntekijää riistävä sopimus
pääomaturvattu sijoituskohde Al	säästäjä voi menettää korkeintaan pienen osan rahoista, jotka panee säästöön, silti mahdollisuus pankkitiliä parempaan tuottoon, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/%C3%84%C3%A4+osta++jos+et+yymm%C3%A4rr%C3%A4/HS20060920SI1AU028rl
paherahasto Kl	uhkapeli-, tupakka-, alkoholi- ja aseteollisuuteen sijoittava rahasto, http://www.voima.fi/content/view/full/2212
painorasismi Ks	ylipainoisten syrjintä työelämässä ja sosiaalisessa elämässä, http://blogit-

	.yle.fi/node/1644
pakkoyrittäminen K1	vastentahtoinen yrittäjäyys, esim. kun entinen työnantaja haluaa kiertää työehtosopimusta ja työsuhteeseen liittyviä velvollisuuksia kuten työnantajamaksuja ja loma-ajan palkkoja, HS, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Vastentahtoista+yritt%C3%A4jyytt%C3%A4++eniten+kampaamoissa/HS20070517SI1YO05j38
palaverointi K1	palaverien pitäminen
palvelunestohyökkäys HS	> <i>denial of service, DoS</i> , verkkopalvelun lamauttaminen niin, että palvelu ei ole käytettävissä, tavoitteena järjestelmän toiminnan häiritseminen, Wikipedia/palvelunestohyökkäys
paperilasku K1	erotukseksi verkkolaskusta
paperinen paristo HS	ohut, paperinen 1,5 V:n paristo, Keksinötsäätio, http://www.keksintosaa-tio.fi/default.asp?docId=12881
parasta ennen-päiväys II	korpuksessa metaforisessa merkityksessä, ”aikansa elänyt, ei enää muodissa oleva”
pelittää K1	toimia
Peter Pan -syndrooma A1	"miehellä, joka haluaa olla ikuinen poika, vain seikkailla eikä kasvaa koskaan aikuiseksi." Lysmä, Isto, http://www.google.fi/search?hl=fi&q=peter+pansyndrooman&btnG=Hae&meta=
phishing K1	ks. verkkourkinta
pika-ajattelu A1	nopea, mutta lyhytjänteinen ja pinnallinen ajattelu ja päätöksenteko
pikatuote A1	tuote, jota markkinoidaan ajalla, joka sitä käyttäessä säästyy
piknik-kirkko A1	hengellinen tilaisuus/jumalanpalvelus ulkona kesällä, eväät mukana
pimppaus HS	"personointi", muokkaus
pitta A1	ayurvedan käsite
pohjan prosessit K1	meren pohjasedimentissä tapahtuvat prosessit, http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1821&lan=fi
poistokori HS	metaforisessa merkityksessä
polttorobotti K1	ohjelmoitu tallentava automaatti
portfolioryrittäjä K1	omistaa monta yritystä samanaikaisesti
potkijaiset K1	juhla, jossa yhdeksäsluokkalaiset "potkaistaan" yläasteelta
Prader-Willin oireyhtymä A1	PWS, hidastunut kehitys, polyfagia eli ylensyönti, oppimisvaikeudet, lihasten heikkous, poikkeuksellinen lyhytkasvuisuus
pride HS	seksuaalisten vähemmistöjen mielenosoituskulkue
proaktiivisesti K1	aktiivisesti jonkun puolesta, jonkin suuntaan
profiili II	ilmoitus, jolla henkilö kertoo itsestään Internetissä
prosessikonsultti A1	konsultoi yritystä muutostilanteessa, PKT-säätiö, http://www.pkt.fi/pdf/yrjakon2002.pdf

psykogeriatr Al	vanhusten psykiatriaan erikoistunut lääkäri
punainen luokka Kl	ympäristöystävällisyysluokitus, luonnonvaraisista sademetsistä peräisin olevasta puusta tehdyt tuotteet, Trooppiset puutarhahuonekalut, http://www.sademetsa.fi/2007/
päntiönään Ks	jatkuvasti, Outoja suomalaisia sanoja, http://www.amoriini.com/amoriini-bb/viewtopic.php?p=292031&highlight=&sid=b2ecba1130cd54717146468a1036e5e
pätkäosaaminen HS	seurauksena koulutuksesta, jossa opintopätkät lyhyitä ja sisällöltään suppeita, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Suppeat+p%C3%A4tk%C3%A4tutkinnot+tuskin+pelastaisivatkoulupudokkaita/HS20071001SI1MP02mj
pätkätutkinto HS	uudistus, jossa opiskelija voi halutessaan suorittaa vain osan ammatillisesta tutkinnosta ja valmistua "kohdennetummin", http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ammattikoululaisten++edustaja+torjuu++p%C3%A4tk%C3%A4tutkinnot/HS20070911SI1YO03j3p
rakkausvalmentaja Il	auttaa lopettamaan huonojen rakkaussuhteiden kierteen, Apu, http://www.apu.fi/koti/article116490-1.html
rämerock HS	manguebeat, brasilialaisen musiikin laji, jossa yhdistetään rockia perinnesusiikkiin, HS, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/R%C3%A4merock+tulee+Brasiliasta/HS20070714SI1KM01ghr
remontoida Al	abstrakti merkitys, uudistaa
retro HS	etuliitteenä tarkoittaa takaisin- ja taaksepäin, vanhojen muotien harrastaminen, Wikipedia
RF-modulaattori Kl	> <i>radio frequency modulator</i> . Modulaattori on yleisnimitys sekoittimille, joissa hyötysignaalia ja paikallisoskillaattoritajuutta käsitellään niin, että saadaan välitajuinen tai lopputajuinen RF- signaali. http://wiki.ham.fi/Modulaattori
riisipuikko HS	haukkumanimi 1) aasialaisesta 2) hyvin laihaa henkilöstä, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Kun+haukkumisesta+tuli+muotia/HS20070712SI1RT01ba4 ja http://kitina.net/viewtopic.php?t=4196
rinnakkaispoltto SSI	lajiteltua, koostumukseltaan tunnettua poltetaan pienissä kaukolämpö- tai energialaitoksissa tavallisen polttoaineen ohella, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Suomi+ja+EU+eri+mielt%C3%A4+j%C3%A4tteen+poltosta/HS20000222SI1YO02qmf
rohea Al	karhea, rohiseva?
roolittaa HS	jakaa rooleihin, luoda roolit
roskakori Sk	metaforinen, sähköpostista tai muusta tietokoneohjelmasta poistettujen viestien/tietueiden tiedosto, http://www.laurea.fi/net/fi/02_Opiskelu/08_Tietotekniikkapalvelut/Sahkoposti/index.jsp
rumpalius Al	rumpalina oleminen
sademetsäystävällinen Kl	sademetsien suojeluun pyrkivä, sademetsäpuun käytöstä kieltäytyvä, http://www.maanystavat.fi/metsa/060427.htm
sarjayrittäjä Kl	> <i>serial entrepreneur</i> , yrittäjä, joka myy yrityksen ja perustaa taas uuden
sauvakävelypuisto	urheilupuisto

Al	
scart-liitin Kl	> <i>syndicat des constructeurs d'appareils radiorécepteurs et téléviseurs</i> , liitántästandardi, jonka välityksellä voidaan kuljettaa videokuvaa ja ääntä laitteelta toiselle, Wikipedia/scart-liitin
sektorikohtaisuus Al	asioita hoidetaan hallinnossa ylhäältä alaspäin sektorikohtaisesti näkemättä kokonaisuutta, Pennanen, Esko, http://www.satakylat.fi/ABC/kumppanuu-della.htm
senioriasunto Kl	talo, joka on suunniteltu vanhoille ihmisille
seniorisoituminen Ks	vanheneminen
setelietu Kl	se, että työpaikalta saa etusetelin, esim. liikuntasetelin
sijaispankki Al	sijaisten rekrytointijärjestelmä, https://www.quickatwork.fi/info.php
sinkkubilettäjä HS	yksineläjä, joka juhlii paljon
sisäisen turvallisuuden ohjelma Ks	Valtioneuvosto hyväksyi sisäisen turvallisuuden ohjelman vuonna 2004. Ohjelmaan kuuluu turvallisuusnäkökohtia terrorismista kotitapaturmiin ja talousrikoksista hukkumistilastoihin. http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/-Maan+turvallisuutta++parannetaan++monivuotisella+ohjelmalla/HS200409-24SI1YO04d43
skypettäjä Kl	Skype-ohjelman käyttäjä
slow food -ideologia Kl	slow food -liike, syntyi vastaiskuksi pikaruualle 1980-luvulla
slow-ajattelu Al	kiireettömyyden suosiminen, ydinajatus: Ihmisen pitää itse pystyä määrittämään oma tahtinsa, Dahl, Rita, http://arjentola.blogspot.com/2007-/02/hitaammin-hyv-tulee.html
strukturoidu laina Al	lupaa maksaa vähintään lainan nimellisarvon takaisin muutaman vuoden kuluttua, Vaihekoski, Mika, http://www2.lut.fi/~vaihekos/pdf/Strukturoidut_lainat.pdf
strukturoidu tuote Al	tavallista monimutkaisempi sijoituskohde, jossa mukana useamman erilaisen sijoituskohteen ominaisuuksia, esim. pääomaturva, millä tarkoitetaan, ettei sijoittaja voi menettää alun perin sijoittamiaan varoja, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Pieni%C3%A4+riskej%C3%A4+suuria+odotuksia/HS20031112SI1AU02hzb
superhelle Il	ilmastonmuutoksen aiheuttama kuumuus
superministeriö Il, Kl	uusi työ- ja elinkeinoministeriö vuoden 2008 alusta: entisistä kauppa- ja teollisuusministeriöstä sekä työministeriöstä, http://www.taloussanomat.fi/superministerio/2007/04/15/Elinkeinoministeri%F6st%E4+tulee+superministeri%F6/20079087/318
sähköinen verkkolasku Kl	erotukseksi paperilaskusta
sähköinen paperi Kl	muovikalvo, josta voidaan tehdä paperinkaltaisia näyttöjä, heijastaa valoa kuten perinteinenkin paperi, lukeminen sujuu helposti myös aurin-gonpaisteessa. Yhdellä akun latauksella voi lukea satojatuhansia sivuja,

	http://www.talouselama.fi/doc.te?f_id=559838
sähköinen reissuvihko Al	yhteydenpito koulun ja kodin välillä sähköpostitse ja tekstiviestein
syöpävakuutus Il	erillis- eli täsmävakuutus syövän varalle
takaisinkyntämekanismi Al	ilmastosysteemin ilmiö, joka muuttaa reaktion alkuperäistä vaikutusta, esim. jään sulaminen voi aiheuttaa lisämuutoksia säteilyenergiatasapainossa, Termiselite, http://gis.joensuu.fi/termit/selite/grhouse/fin/3170sel.htm
tallennusrobotti Kl	ks. nauharobotti
tallennusympäristö Kl	storage area, tallennusmuoto
taparyrittäjä Kl	sarja- ja portfolioyrittäjä, yrittäjäkokemus on peräisin vähintään kahdesta eri yrityksestä, Kauppalehti, Pesola, Ritva, http://www.kauppalehti.fi/avar/plehti/index.jsp?xid=2249961&date=2007/02/15
tasa-arvotupo Al	palkkaratkaisu, jossa koulutusta edellyttävät naisvaltaiset alat saavat reilusti muita suuremman palkankorotuksen, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Suoriin+kysymyksiin+kiertelevi%C3%A4+vastauksia+MTV3tentiss%C3%A4/HS20070208SI2YO01dsv
teaser Al	mielenkiinnon herättäjä
tekstari-festarilippu Kl	festarilippu tekstiviestin muodossa
tekstitaidon ylioppilaskoe Al	äidinkielen uudistettu ylioppilaskoe. Uutta viiden tehtävän tekstitaidon koe, jossa eritellään asia- ja kaunokirjallisia tekstejä ja laaditaan niiden pohjalta lyhyehköjä kirjoituksia, HS, Liiten, Marjukka, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Uudistettu+%C3%A4idinkielen+ylioppilaskoe++ei+parantanut+poiki en+tuloksia+odotetusti/HS20070809SI1YO03jmp
tekstiviestilippu Kl	tekstiviestillä tilattavalla lippu, jolla voi matkustaa Helsingin kaupungin sisäisessä liikenteessä, http://www.matkalla.org/blog/archives/2005/10/matkantekoa_knn.html
tirkistelykulttuuri Al	ilmenee juorulehdissä ja tosi-tv:ssä, Villa, Janne, http://www.kirkkojakaupunki.fi/?newsid=1519&depid=127&languageid=3&NEWS=1
tosielämän laboratoriot HS	> <i>living lab</i> , menetelmä, jolla uusi kehitelmä saadaan mahdollisimman nopeasti oikeiden käyttäjien kokeiltavaksi
tosi-tv-viihde Al	> <i>reality show</i> , televisio-ohjelman laji, joka pyrkii esittämään käsikirjoittamattomia dramaattisia tai humoristisia tilanteita, dokumentoi todellista elämää ja suosii "tavallisia" ihmisiä ammattinäyttelijöiden sijaan, alkoi tulla tunnetuksi vuoden 2000 tienoilla, Wikipedia/tosi-tv
transgender Ks	yhtä aikaa nainen ja mies/ ei kumpikaan Transseksuaalisuus ja transgender, http://pikkunelintu.blogspot.com/2007/11/transseksuaalisuus-ja-transgender.html
triplapotti HS	kolminkertainen hyöty
tukiputki Kl	asema rahoitusavustusten saajana, HS, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/L%C3%A4hes+sata+kuntaa+sai+valtiolta++lis%C3%A4rahaa+tilap%C3%A4isiin+vaikeuksiin/HS991127SI1YO077mq

tukkahevi Al	<i>glam metal</i> , myös <i>hair metal</i> tai <i>pop metal</i> , metallimusiikin tyyliuunta, joka kehittyi <i>heavy metalista</i> 1980-luvun alussa Yhdysvalloissa, juuret ovat hard rockissa ja glam rockissa, Wikipedia/tukkahevi
tuotemerkitty HS	= brändätty
tuotteistettu elämys Al	elämyksen markkinointi myytävänä ja ostettavana
tuotteistettu hyvinvointi HS	tuotteistettua hyvinvointia myydään erilaisina wellness- ja fitness-tuotteina ja -palveluina, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Hyv%C3%A4n+el%C3%A4m%C3%A4n+ainekset++1%C3%B6ytyv%C3%A4t+tavallisesta+arjesta/HS20070708SI1MA010fa
tuunaja HS	ks. tuunata
tuunata HS	muokata omannäköiseksi, kustomoida, pimpata, ”personoida”
tv-puhelin Kl	matkapuhelin, jonka näytöltä voi katsoa suoria tv-lähetyksiä, http://www.samsung.com/fi/presscenter/samsunglocalpress/samsunglocalpress_20060831_0000283976.asp
työperäinen maahanmuutto Al	muutto vieraaseen maahan työn takia
tyttöpyörä HS	pieni ja kevyt moottoripyörä tai feminiinisen näköinen polkupyörä, http://www.moottoripyora.org/cgi-bin/palsta/ikonboard.cgi?act=ST;f=21;t=-74908;st=0
tyylinhallinta Al	kyky toimia tyylikkäästi, antaa itsestään edustava kuva
tähteys Al	tähden asema
täppä Al	piste (esim. urheilukilpailussa)
u-arvo HS	lämmönläpäisykerroin. Mitä pienempi U-arvo, sitä parempi lämmöneristys, Wikipedia / u-arvo
USB Kl	> <i>universal serial bus</i> , sarjamoottoinen väylä, jonka kautta laitteet voivat kommunikoida keskenään. Yleensä toisena laitteena tietokone, Sanasto, http://fin.afterdawn.com/sanasto/termit/usb.cfm
USB-liitäntäinen Kl	ks. USB
vanhuskielteisyys HS	nuoruuden ihannoimisen vastakohta
vdsl2 Kl	> <i>very high bit rate digital subscriber line 2</i> , mahdollistaa nopeat laajakaistayhteydet tiheään asutuilla alueilla paikallista kuparista puhelinlankaverkkoa pitkin, Wikipedia/vdsl2 http://www.digitoday.fi/page.php?page_id=24&news_id=200716536
verkkohyökkäys Sk	tavoitteena linjojen tukkiminen ja tietokoneiden kaataminen, HS, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Tietokoneisiin++hy%C3%B6k%C3%A4ttyy++Suomessakin/HS20000225SI2ET01r5h
verkkopoliisi Sk	verkossa tapahtuvia asioita valvova henkilö tai laite, http://www.google.fi/search?hl=fi&q=verkkopoliisi&meta=lr%3Dlang_fi
verkkorikollisuus	ks. internetrikollisuus

K1	
verkkourkinta K1	rikollista toimintaa, jolla pyritään saamaan haltuun luottamuksellisia tietoja, kuten henkilö- tai tilítietoja, esiintymällä tiedon saantiin oikeutettuna tahona, Wikipedia/verkkourkinta
vesihygieneiapassi A1	vesilaitoshenkilöstölle suunnattu kokeella suoritettava todistus vesikemian ja hygienian osaamisesta, Wikipedia
viikkoliikunta A1	johdettu viikkoliikunta = kontrolloitua liikuntaa, voi tarkoittaa myös viikon aikana suoritettuja, yhteenlaskettuja liikuntakertoja, http://www.google.fi/search?hl=fi&q=viikkoliikunta&meta=lr%3Dlang_fi
viisuilija I1	henkilö, joka laulaa Euroviisukappaleita tai osallistuu kilpailuun http://www.google.fi/search?q=viisuilija&hl=fi&lr=lang_fi&start=10&sa=N
viiteindeksi A1	liittyy pankkialaan, indekseistä laskennallisesti annetuilla paino-arvoilla muodostettu indeksi, Suomen hypoteekkiyhdistyksen joukkovelkakirjalaina, http://www.hypo.fi/documents/64200612754lainakohtaiset_ehdot5406.pdf
virtuaaliamk A1	virtuaaliammattikorkeakoulu, ammattikorkeakoulujen yhteistyöverkosto, johon pääsee VirtuaaliAMK-portaalista, http://www.amk.fi/fi/index/palvelut/amkesittely.html
virtuaalivauva A1	lastenhoitopelissä, jossa pelaajan on hoidettava lasta; puettava, syötettävä ja viihdytettävä virtuaalista vauvaa, http://pelaajalehti.com/2007/10/19/hoida-vauvaa-ds-konsolilla-baby-pals/
virtualisointi K1	tietojenkäsittelyssä tekniikka, jolla fyysisen resurssin tekniset piirteet piilotetaan resurssin käyttäjiltä, Wikipedia/virtualisointi
viskeraalinen A1	sisäelimiin liittyvä, sisälmys-, Duodecim, Terveyskirjasto, http://www.terveysportti.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_haku=viskeraalinen&p_artikkeli=ltt03762
voip-liittymä K1	> <i>voice over Internet protocol</i> , kattotermin tekniikalle, jonka avulla voidaan siirtää ääntä ja videokuvaa reaaliaikaisesti Internetissä, Wikipedia/voip
voip-puhelu K1	Internetin kautta soitettu puhelu
vvata A1	ayurvedan käsite
väriaksentti HS	värikorostus
wannaberikas A1	rikasta jäljittelevä
wellness-konsepti HS	valmiiksi suunniteltu vähärasvainen ateriakokonaisuus, jonka ruokailija saa erillisestä linjastosta, Helsingin amk, http://www.stadia.fi/Opiskelu/kulpa-palvelujen/Fed/leila_tiiivistelma.asp
wellness-linja HS	ravintolan linjasto, jolta saa vähärasvaista terveystuokaa
WGS84-järjestelmä SS1	geosentrinen, 3-ulotteinen koordinaattijärjestelmä, Maanmittauslaitos, http://www.maanmittauslaitos.fi/default.asp?id=915
windsurfing K1	surffaus
win-win-tilanne A1	tilanne, jossa kaikkien intressiryhmien odotukset täyttyvät MPS, http://www.mps.fi/?newsid=2005&deptid=11&languageid=3&NEWS=1&sh

	owmodul=20
wlan-verkko Kl	lyhenne sanoista <i>wireless local area network</i> , langaton lähiverkko, Wikipedia/wlan
yhdysmaksu HS	yhdysliikennemaksu, terminointimaksu, teleoperaattoreiden toisilleen maksama korvaus kilpailijaverkkoon soitetuista puheluista. Halmesaari, Satu, http://www.tieke.fi/?E=11687&SINGLE_EMBED=11687&num=5498
ylenjuominen Kl	alkoholin liikakäyttö
ylipsykologisoituminen HS	psykologinen tai terapeuttinen lähestymistapa ja diagnosointi ilman ammattipätevyyttä, Hamilo, http://www2.hs.fi/klik/arkisto/psyykkikone99-/psyykkikone9901.html
yläijä Ks	tosi mies, machomies, "yli" tuo ironisen sävyn, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/%C3%84ij%C3%A4meininki%C3%A4/HS20060514SI1KU02vp3
äijäenergia Al	maskuliininen energia, mieheyden korostaminen
äijäily Ks	miesporukassa oleminen, miehiseksi koettujen asioiden harrastaminen
äjäkulttuuri HS	maskuliinisuuden korostaminen ja arvostaminen
äjämeininki Ks	ks. äijäily
äijyys Ks	perinteinen miesrooli, miesten veljeys ja yhteisöllisyys, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/%C3%84ij%C3%A4meininki%C3%A4/HS20060514SI1KU02vp3
älykäs alkolukko HS	tunnistaa kuskin humalatilaa, http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/%C3%84lyk%C3%A4st%C3%A4+alkolukkoa++pit%C3%A4%C3%A4+viel%C3%A4+odottaa/HL20071027SI1AL04oc9
älykäs auto Kl	tulevaisuuden auto, joka kommunikoi kuljettajan, ympäristön ja jopa muiden autojen kanssa, entistä turvallisempi http://www.vtt.fi/uutta/2007/2007091-2.jsp
älykäs jäädytin Kl	jäädytin, jossa sensorit mittaavat ilman lämpötilaa ja jäädytys ohjataan vain niille alueille, jotka tarvitsevat sitä, http://h41131.www4.hp.com/fi/fi/stories/fs_emea_02_08.html
älykäs suunnittelu Al	> <i>intelligent design</i> , kannattajiensa mukaan tieteellinen teoria maailmankaikkeuden ja elollisten olentojen synnystä, jonka on saanut aikaan älykäs suunnittelija eikä evoluutio, Wikipedia/älykäs suun.
äänimaamerkki Al	> <i>soundmark</i> , jollekin paikalle tyypillinen, pitkään vaikuttanut, harvinaislaatuinen tai omaperäinen ääni, joka on tärkeä alueen asukkaille, http://www.100aanimaisemaa.fi/aanimaisema_mika.php

Liite 3

Venäjänkieliset neologismit *News Russian Finnish* -korpuksessa

Neologismi, translit-teroitettu asu, lähde	Selitys, selityksen lähde
автозагар avtozagar Og	keinotekoinen rusketus
акциз aktsiz Og	aksiisi, kotimaisista tavaroista peritty valmistevero (> <i>excise, excise tax</i>) http://www.saunalahti.fi/hirvela/historismi_sivut/termitnew.html
алкотестер alkotester Og	laite, jolla mitataan veren alkoholipitoisuutta
антигламур antiglamur Sp	yhteiskunnallinen ilmiö, joka korostaa tavallisuutta, vastareaktio (uusrikkaiden) glamour-kulttuurille
антиретровирусый antiretrovirusnyj Spv	antiretrovirus-, lääke esimerkiksi HI-virus on retrovirus, Wikipedia
антицеллюлитный antitseljulitnyj Og	selluliittia vastaan käytettävä tuote tai hoito, esim. selluliittivoide tai hieronta (> <i>anti cellulite</i>)
антропоцен antropotsen Ng	antroposeeni, ihmisen aikakausi, ”Эпоха человека”, ihmisen toiminnan aiheuttamat muutokset maapallon ekosysteemissä. http://www.rbcdaily.ru/2008/02/18/cnews/322467 (Käänös Jenny Mustonen) The Anthropocene: anthropo = ihminen ja cene = uusi [geologinen ikä].
атрибутика atributika Ng	yhteisön tunnusmerkit
ээрбег aerbeg Spv	(auton) turvavyö (> <i>airbag</i>)
бакалавризация bakalavrizatsija Vn	Venäjän koulutusjärjestelmän uudistuksen myötä pakolliseksi tullut kandidaatintutkielma korkeakouluissa
бизнесинкубатор biznesinkubator Spv	yrityspuistoa muistuttava projekti, jonka tarkoituksena on edesauttaa pieniä ja aloittelevia yrityksiä vakiinnuttamaan asemansa markkinoilla tarjoamalla niille erilaisia tukipalveluita
бизнес-план biznes-plan Spv	liiketoimintasuunnitelma, etenkin perustattavan yrityksen kaavailtua kaupallista toimintaa kuvaava dokumentti, Wikipedia
биогаз biogaz Ng	biokaasu, ilman happea orgaanisesta materiaalista hajottamalla syntyvä kaasu, Wikipedia
биоэтика bioetika Og	etiikan haara, joka tutkii biotieteisiin liittyviä eettisiä ongelmia, Wikipedia
блоги blogi Sv	blogi, verkkopäiväkirja
блог-роман blog-roman Sv	blogi-materiaalista julkaistu kirja
болонская декларация bolonskaja deklaratsija Spv	Bolognan julistus 1999: Koulutusjärjestelmät yhtenäistetään niin, että opiskelija voi ylittää helpommin perinteiset valtiorajat ja liikkua yhteisellä Euroopan koulutusalueella. Wikipedia
брателья	браток -sanon synonyymi, puhuttelunimi rikollisten kesken

bratela Og	
бренд brend Og, Ved	brändi
венчур ventšur Vn	riskirahoitusyhtiö, riskirahoitus, engl. venture
венчурный фонд ventšurnyj fond Spv	riskisijoitusrahasto (> <i>venture fund</i>). Sijoitusrahasto, joka keskittyy toimintansa alkuvaiheessa oleviin yrityksiin.
вертодром vertodrom Og	helikoptereille tarkoitettu lentokenttä (esiintyy jo vuoden 1999 sanakirjassa: http://www.kroka.ru/html/v/vertodrom.html)
Ветроэлектростанция Vetroelektrostantsija Kp	tuulivoimala
видеобизнес videobiznes It	videoihin ja elokuvatalenteisiin liittyvä liiketoiminta
видеоконтент videokontent It	videon sisältö
видеомедиа videomedia It	videomedia, videomuotoinen mediatiedosto
вип-коттедж vip-kottedž Og	VIP-huvila, -lomamökki
вип-номер vip-nomer Og	hotellin VIP-huone, sviitti
вип-сектор vip-sektor Og	VIP-alue, VIP-vieraille varattu erillinen alue esim. konsertissa (> <i>VIP sector</i>)
вице-спикер vitse-spiker Ved, It	duuman varapuhemies
гаджет gadžet Ng, Og	innovatiivinen laite tai kone, jolla on tietty käyttötarkoitus. Mielletään suunnittelultaan tai toteutukseltaan tavallista teknologiaa nokkelammaksi ja kekseliäämmäksi. (> <i>gadget</i>), Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Gadget
генно-модифицированный genno-modifitsirovannyj Og	geenimuunneltu.GMO.Myös geenimanipuloitu, muuntogeeninen, siirtogeeninen organismi http://fi.wikipedia.org/wiki/Geenimuunneltu_organismi
геном genom Og	genomi, organismin koko perintöaines, joka on koodattu DNA:han.Wikipedia
гепатопротектор gepatoprotektor Mk	maksan suojelemiseksi käytettävä rohdos. (> <i>hepatoprotector</i>) Hepat(o)-etuliite tai yhdysosa, käytetään viitattaessa maksaan. Kreikk. Hepar - maksa. MedicineNet.com: http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=39873
гигабайт gigabait It	gigatavu, tunnus GB, digitaalisen tiedon tallennuskapasiteetin yksikkö HUOM: ei gigabitti, tunnus Gb, digitaalisen tiedon koon yksikkö, ven. бит, bit). Wikipedia
гильдия риелторов gildija rijeltorov Og	kiinteistönvälittäjien kilta

гимнастрада gimnastrada Vn	kansainvälinen voimistelun suur tapahtuma, kilpailumuotoinen voimistelufestivaali (> <i>gymnaestrada</i>)
гипермаркет gipermarket Vn	pinta-alaltaan vähintään 20 000 m ² :n kokoinen kauppa, jossa on pitkälle automatisoitu lastaus- ja purkuliiikenne ja joka keskittyy myymään suhteellisen suuria tavaraeriä valmistajan tukkupakkauksissa, (> <i>hypermarket</i>), Glossary.ru
гламур glamur Sv, Og	hohto, lumo, loisto
глэм glem Ng	glam-rock, rockmusiikin tyyliä, joka tuli suosioon 1970-luvun alkaessa. Sen tyypillisiä piirteitä ovat huomiota herättävä ja usein androgyyninen pukeutuminen, melodramaattisuus, identiteeteillä leikkely ja ironia, Wikipedia. Esiintyy yleensä yhdyssanoissa: глэм-рок, glem-rock, глэм-метал, glem-metal
глянцевое производство gljancevoje proizvodstvo Sv	illuusioteollisuus, sanamukaisesti ”kiiltävä tuotanto”
ГМО Og	GMO, geneettisesti muunneltu organismi, geenimuunneltu organismi, geenimanipuloitu organismi, muuntogeeninen organismi
ГУ ЖА gu ža Spv	государственное учреждение ”Жилищное агентство”, http://www.ptd-om.spb.ru/page1.html , valtion asuntoyhtiö
девелопер developer Ved	rakennuttaja, http://job.kulichki.net/articles/developer.php
дефолт defolt Ved	1) (maksun ym.) laiminlyönti, (oikeudesta, kilpailusta ym.) pois jääminen 2) atk: oletusarvo
джереник džernik Og	geneerinen lääke, geneeriset valmisteet, geneerinen valmiste, rinnakkaislääkkeet, rinnakkaislääke, rinnakkaisvalmisteet, rinnakkaisvalmiste, sukulaisvalmisteet, sukulaisvalmisteet, jäljitelmävalmisteet, jäljitelmävalmiste, Duodecim, Terveysportti: http://www.terveysportti.fi/rex/rex.metatesaurus.termi?p_sfui=SF053053&p_cfui=CF015715&p_sab=FINMSH&p_hierarkia=K
диверсификация экономики diversifikatsija ekonomiki Spv	talouden monipuolistaminen. Raaka-aineisiin keskittyvästä taloudesta kohti yhteiskunnallisiin palveluihin ja korkean teknologian aloihin keskittyvää taloutta, Talouselämä, 11.3.2008: http://www.talouselama.fi/docview.do?f_id=1312644
дилер diler It	jälleenmyyjä, arvopaperivälittäjä, huumeakauppias
дистрибьютор distribjutor Ng	jakelija, tukkumyyjä, maahantuojia (> <i>distributor</i>) MOT Sanakirjasto
домен domen Og	verkkotunnus, > <i>domain</i>
допэмиссия dopemissija Ved, It	(дополнительная эмиссия акций) täydentävä osakeanti, lisäosakeanti, lisäemissio
евро jevrosv, Kp, Ved, Og	euro
евростандарт jevrostandart Og	eurostandardi, viittaa tuotteiden tai palveluiden hyvään laatuun

ЕГЭ jege Ng	единый государственный экзамен, peruskoulun viimeisenä vuonna suoritettava loppukoe, vastaa Suomen valtakunnallista ylioppilaskoetta
единороссы jedonorossy Ved	puolueen Yhtenäinen Venäjä (Единая Россия) kannattajat
ЖКС žks Spv	жилкомсервис, жилищно-коммунальный сервис huoltoyhtiö, joka vastaa asunto-osakeyhtiöiden kunnossapidosta, kuten rappujen siivouksesta ja hissien toiminnasta, jätekuljetuksen järjestämisestä, http://www.objectiv.tv/140307/952.html
имплантат implantat Og	myös: имплант, имплантант Implantit eli istutteen tai siirrännäiset ovat keinotekoisia esineitä tai elektronisia laitteita, jotka lisätään kirurgisesti ihmisruumiiseen korvaamaan jokin biologinen toiminto tai parantamaan sitä tai pelkästään esteettisistä syistä (hiusistutteen, rinta-implantit sarvi-istutteen), Wikipedia. Glossary.ru
инаугурация inauguratsija Og	virkaanastujaisseremonia (> lat. <i>inauguro</i> 'vakuutan')
инновационный innovatsionnyj Vn, Spv	innovatiivinen
инсайдер insaider Ved	sisäpiirin jäsen (> insider)
инсайдерский insaiderskij It	sisäpiiri- инсайдерская информация -sisäpiirin tieto (yrityksissä) инсайдерская торговля - sisäpiiriläisten (henkilöiden, joilla on hallussaan sisäpiirin tietoa yrityksen toiminnasta ja tulevaisuudennäkymistä) tekemät osakekaupat (laittomat ja lailliset)
интернет-голосование internet-golosovanije Kp	internet-äänestys, nettiäänestys
интернет-дневник internet-dnevnik Sv	internet-päiväkirja, nettipäiväkirja, blogi
интернет-издание internet-izdaniye Vn	internetjulkaisu
интернет-корпорация internet-korporatsija Og	internet-yritys http://www.ficora.fi/index/viestintavirasto/lehdistotiedotteet/2006/P_60.html
интернет-проект internet-projekt Sv	internet-projekti
интернет-сообщество inetrnet-soobštšestvo Og	virtuaaliyhteisö, nettiyhteisö, internet-yhteisö (vastineet esiintymisyleisyytensä mukaisessa järjestyksessä!)
интернет-технология internet-tehnologija It	internet-teknologia (> <i>internet technology</i>)
интерферон interferon Mk	interferoni, solujen tuottamia proteiineja, jotka mm. estävät virusten ja syöpäsolujen lisääntymistä ja lisäävät syöpäsolujen toimintakykyä ja T-solujen syöpäsoluja tuhoavaa myrkyvaikutusta, Duodecim, Terveyskirjas-

	to, http://www.terveysportti.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt01373-&p_haku=interferoni
ипотека ipoteka Og	hypoteekkilaina
ипотечное кредитование ipotetšnoje kreditovanije Ved	hypoteekkilainojen myöntäminen
ипотечный кредит ipotetšnyj kredit Og	hypoteekkilaina, laina, jonka vakuutena on kiinteä omaisuus, Projekt Runeberg, Pieni Tietosanakirja: http://runeberg.org/pieni/1/0712.html
кавер-версия kaver-versija Ng	cover-versio, suom. lainakappale, myös koveri tai kover-biisi, tarkoittaa populaarimusiikissa kappaletta, jonka joku toinen yhtye tai artisti on jo aikaisemmin levyttänyt, Wikipedia
кардиореанимобиль kardioreanimobil Spv	akuuttien sydäninfarktien hoitamiseen varustettu ambulanssi
КБДХ kdbh Spv	комитет по благоустройству и дорожному хозяйству, teiden kunnossapidosta vastaava organisaatio
комарилка komariika Ng	hyttyskarkotin, hyönteiskarkotin puhek. versio termistä фумигатор (lat. <i>fumigare</i> 'savustaa', 'kaasuttaa'), jolla tarkoitetaan joko sähköistä tai poltettavaa hyönteiskarkotinta, jossa vaikuttavana aineena on jokin hyönteismyrkky.
консалтинговая компания konsaltingovaja kompanija Ved	konsulttiyritys
контент kontent It	sisällys, sisältö (> <i>content</i>)
креативность kreativnost Ng	luovuus, kekseliäisyys (> <i>creativity</i>)
кризис ликвидности krizis likvidnosti Og	likviditeettikriisi, rahan puute
крышевать kryševat Vn	harjoittaa laitonta suojelutoimintaa (> <i>to roof</i>), Lara Ryazanova-Clarke; Criminal Rhetoric in Russian Political Discourse, The University of Edinburgh: http://elies.rediris.es/Language_Design/LD6/ryazanova.pdf
МДМА mdma Spv	метилендиоксиметамфетамин, ekstasi, huume. Sokr.ru
мегарегулятор megareguljator Ng	viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa pankkeja ja muita luottolaitoksia. Suomessa Rahoitustarkastus, Wikipedia
медицинский аэродром Spv	sairaalan välittömään läheisyyteen rakennettu lentokenttä
месячник mesjatšnik Og	projekti, joka toteutetaan kuukauden kuluessa, www.edudic.ru
мининформсвязь miniformsvjaz Og	министерство информационных технологий и связи РФ Lähde: http://www.minsvyaz.ru/ Venäjän federaation tietotekniikka- ja viestintäministeriö, Suomalais-Venäläinen kauppakamari
минифест	myös: мини-фест pienoisfestivaali, minifestari, pienellä budjetilla

minifest Vn	toteutettu pelkistetty ja lyhytkestoinen festivaalitapahtuma
мирамистин miramistin Vn	(> lat. <i>myramistin</i>) antiseptinen, desinfioiva lääkeaine, jota voidaan käyttää vaikeiden palovammojen hoitoon, intiimialueen haavaumiin, mätiviin haavoihin ja ennaltaehkäisevästi sukupuoliteitse tarttuviin tauteihin, РЛС, регистр лекарственных средств России, Wikipedia
мобильник mobilnik It, Ng	matkapuhelin, kännykkä
МРОТ mrot Og	минимальный размер оплаты труда, minimipalkka minimipalkka
Наворот navorot Sv	ylimääräinen kikkailu, turhat krumeluurit, parantelu, tuunaus, Словарь автолюбителя от А до Я, http://abvgd-auto.narod.ru/Slovo/navorot.htm
наномода nanomoda It	sana, jolla viitataan nanoteknologiaan tämän päivän trendi-ilmiönä
нанотехнология nanotehnologija It	nanoteknologia, atomitason kokoisten rakenteiden teknologia. Yksi nanometri on miljoonasosa millimetristä, Wikipedia
наноткань nanotkan It	nanokangas, kangas, joka sisältää nanoteknologisia komponentteja, nanotekniikalla paranneltu tekstiili
наночастица nanotšastitsa It	nanohiukkanen Eduskunta, valtiopäiväasiakirja, http://www.riksdagen.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_1145_2006_p.shtml
невидимый родитель nevidimyj roditel Og	”näkyvätön vanhempi”, viittaa nykyajan vanhempiin, jotka käyvät töissä kodin ulkopuolella ja ovat pitkät päivät poissa
незамерзайка nezamerzaika Og	(незамерзаемая жидкость) jäätyminenestoaine, jota sekoitetaan tuulilasinpesunesteeseen tai pakkasenkestävä tuulilainpesuneste.
нефробластома nefroplastoma Vn	Wilmsin tuumori, nefroblastooma, etenkin lapsilla esiintyvä pahanlaatuisen munuaiskasvain, munuaissyöpä, Duodecim, Terveyskirjasto
оптимизировать optimizirovat Ved	optimoida
отель эконом-класса otel ekonom-klassa Og	edullinen säästöhotelli, vastaa luokitukseltaan kahden tähden hotelleja
откат otkat Og	lahjonta, lahjus, Журнал «Деньги» № 34(640) от 03.09.2007 «От рассвета до отката», Дмитрий Ткаченко. Vanha merkitys: aseiden rekyyli (MOT Sanakirjasto)
оцифрованный otsifrovannyj It	digitalisoitu
паб pab Og	pubi, engl. pub (> lyhenne <i>engl. public house</i>), Wikipedia
пандемия pandemija Spv	pandemia, maailmanlaajuinen epidemia
папик papik Og	isukki
паркинг parking Og	parkkeeraus (MOT Sanakirjasto), myös pysäköintitalo, parkkihalli
пафосный pafosnyj Kp	yhteisön omaksumat maneerit, käytöstavat, jotka eroavat yhteiskunnassa tavallisesti vallitsevista tavoista ja edellyttävät rahallista panostusta (>

	kreikk. pathos - intohimo, innostuneisuus) Автор: Лютик Дата: 30-11-05. Keskustelu sanan merkityksestä: http://forum.gramota.ru/forum/read.php?f=15&i=1564&t=1564 Очень интересно, но любимая ”Грамота.Ру” объясняет это слово так: 1. Страстное воодушевление, приподнятости. 2. Воодушевление, энтузиазм, вызываемый чем-л. 3. Воодушевляющий, творческий источник, основная идея, основная направленность чего-л. А в жизни-то мы его сейчас понимаем по-другому! Для меня «пафос» - манера поведения, принципы, принятые в определенном кругу, отличный от общепринятого стиль жизни, требующий определенных денежных вливаний.
пиар piar	suhdetoiminta, PR (> public relations), yrityksen tai järjestön suhteiden hankintaa ja ylläpitoa, mainostusta. Wikipedia
пиар-кампания piar-kampanija Spv	PR-kampanja
пилинг piling Og	ihon kuorinta (> <i>peeling</i>)
приоритетный контроль prioritetnyj kontrol Vn	tärkeysjärjestykseen asettaminen
продакт-плейсмент prodakt-pleisment It	tuotesijoittelu, (> <i>product placement</i>), mainonnan muoto, jossa mainostettava tuote on sisällytetty esimerkiksi elokuvaan tai televisio-ohjelmaan, Wikipedia
пролонгированный prolongirovannyj Vn	venytetty, pitkitetty (> lat. <i>prolongo</i>)
профицит profitsit Spv	ylijäämä (esim. budjetin), voitto
птичье грипп ptišje gripp Ng	lintuinfluenssa, linnuissa esiintyvä virustauti, jonka eräs muunnelma (H5N1) saattaa tarttua linnuista ihmisiin, http://lintuinfluenssa.com/
реалити-шоу realiti-šou Sv	tosi-TV (> <i>reality show</i>), televisio-ohjelman laji, joka pyrkii esittämään käsikirjoittamattomia dramaattisia tai humoristisia tilanteita, dokumentoi todellista elämää ja suosii ”tavallisia” ihmisiä ammattinäyttelijöiden sijaan, Wikipedia
регалия regalija It	regaalit, kuninkaan tai keisarin vallan merkit, kruunu, valtikka, valtakunnanomena. Nykymerkitys leikillinen, kunniamerkit, mitalit ym., Wikipedia
релиз reliz Og	esim. tiedon, äänilevyn julkaiseminen, julkistaminen (> <i>release</i>), MOT Sanakirjasto
репеллент repellent Og	karkote (> <i>repellent</i>), MOT Sanakirjasto
реструктурировать restrukturirovat Ved	muuttaa, uudistaa rakennetta, järjestellä uudelleen, MOT Sanakirjasto. Myös: реструктурировать долги, tehdä velkojen uudelleenjärjestely
риелтор rijeltor Vn	kiinteistövälittäjä, tavataan myös muodoissa риэлтер, риэлтор, риелтер
сайентолог	skientologi

saientolog Sv	
сайентология saientologija Sv	skientologia, scientologia, ”sovellettu uskonnollinen filosofia” (Skientologiakirkon oma virallinen määritelmä), Wikipedia
саундтрек saundtrek Ng	soundtrack, levy, joka sisältää musiikkia esim. jostain tietyistä elokuvasta
сенсор sensor Ng	sensori, anturi (> <i>sensor</i>)
серия буллитов serija bullitov Spv	rangaistuslaukauskisa, maalittoman jatkoerän jälkeen pelattava osuus, jossa yksi pelaaja vuorotellen kummastakin joukkueesta yrittää maalintekoa vastassaan vain maalivahti niin kauan, että ottelu ratkeaa, Jääkiekkosanasto, Vaasan yliopisto, http://lipas.uwasa.fi/termino/WasaTerm/jaakiekkorangaistuslaukauskisa.html
сермяга semjaga Kp	raaka totuus, jotain yksinkertaisuudessaan ja aitoudessaan kunnioitusta herättävää .Wikisanakirja. Myös karkea kotikutoinen, usein värjäämätön verka, tai talonpoikien verkkankaasta tehty kauhana, tai rikollisslangissa köyhä.
система доменов sistema domenov Og	> <i>Domain Name System</i> (DNS), Internetin nimipalvelujärjestelmä, joka muuntaa nimiä IP-osoitteiksi. Wikipedia
скинхед skinhed Ng, Kp	skini, skinhead, (usein) muukalaisvastaiseen alakulttuuriin kuuluva henkilö
смартфон smartfon It	(> <i>smartphone</i>), älypuhelin, uuden sukupolven matkapuhelin, missä on kämmentietokonetta muistuttavia ominaisuuksia, Wikipedia
сноуборд-парк snoubord-park Vn	paikka, jossa voi harrastaa lumilautailua, laskettelukeskus (> <i>snowboard park</i>)
совместный диплом sovместnyj diplom Spv	myös двойной диплом kaksoistutkinto, tutkinto, joka suoritetaan kahdessa eri maassa toimivassa korkeakoulussa ja se myönnetään molemmissa korkeakouluissa samojen, yhteisesti sovittujen opintosuoritusten perusteella, Valter Valtioneuvoston termipankki, http://mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot.exe?Opt=256&dic=4&SearchWord=Opinnot&UI=fivl
социально-досуговый центр sotsialno-dosugovyj tsentr Spv	palvelukeskus
соцналог sotsnalog Og	Единый социальный налог (ECH), valtiollisen budjetin ulkopuolisten eläkesäätöiden, kuten pakollisen sairaskassan, eläke- ja sosiaaliskassan, rahoittamiseksi kerättävä vero, jota työnantajat maksavat työntekijöille maksamastaan palkasta Lähde: Российская Газета, http://www.rg.ru/2004/03/23/socnalog.html
суппортер supporter Mk	kannattaja, tukija, fani (> <i>supporter</i>)
таблоид tabloid Sv	sensatiohakuinen lehdistö, keltainen lehdistö (> <i>tabloid</i>), Wikipedia. (Venäjässä siis sama merkitys kuin englannissa.)
телевизионные фабрики televizionnye fabriki Sv	okkasionalismi, joka viittaa Venäjällä nyt jo 7. kertaa esitettävään erittäin suosittuun musiikkiohjelmaan ”Фабрика звезд” -ohjelmaan ja sitä kautta muihin tosi-TV-ohjelmiin, joissa osallistujina ovat tavalliset ihmiset

технологическая квазирента tehnologitšeskaja kvazirenta Ng	tuloylijäämä, joka saadaan ottamalla käyttöön innovatiivisia energian hankinta-, käsittely-, kuljetus ja käyttömenetelmiä. (> saks. <i>Quasirente</i>), Научно-образовательный Интернет-портал Новая Парадигма http://www.energy.newparadigm.ru/energy1.htm
трансен transgen Og	siirtogeeni (> <i>transgene</i>), DNA-jakso, joka on liittynyt organismin genomiin koeolosuhteissa, ts. ihmisen toiminnan ja suunnittelun tuloksena, Bioteknologia info, www.bioteknologia.info Google antaa suom. sanalle transgeeni 83 osumaa, siirtogeenille 2290
трейдер treider Ved	pörssissä toimiva henkilö, joko jonkin rahoituslaitoksen palveluksessa oleva tai yksityinen sijoittaja tai keinottelija, joka myy ja ostaa osakkeita (> <i>trader</i>)
тренд trend Og	trendi, muotivirtaus
тюнинг tjuning Og	sananmukaisesti virittäminen, (> <i>tuning</i>), auton tai muun laitteen suorituskyvyn parantamista eli virittämistä. Tuning-termillä tarkoitetaan myös auton ulkonäön muuttamista. Wikipedia
факторинг faktoring It	factoring-toiminta, yrityksen saatavien myyminen (siirtäminen) rahoitusyhtiölle, Lakiwiki
фигурант figurant Og	1) osallistuja, esiintyjä, uusi merkitys). Русский язык, N02/2002, http://rus.1september.ru/articlef.php?ID=200200204 2) oikeudessa epäilty, syytetty. Google. Esim. balettianssija, joka esiintyy ryhmässä (toisin kuin solisti), näyttelijä, jolla ei ole vuorosanoja 3) statisti, tai (kuv.) 4) ilveilijä, kukkoilija, teeskentelijä (vanha merkitys), Толковые словари онлайн, http://www.efremova.info/word/figurant.html
фитнес fitnes Mk	fitness, fitness-urheilu, päämäärätietoinen kehon hyvinvointiin ja hyväkuntoisuuteen tähtäävä liikunta ja kuntosaliharjoittelu.
фитнес-клуб fitnes-klub Og	täyden palvelun kuntosali
флэшка fleška Ng	flash-muisti, esim.USB-muistitikku. Lähde: Wikipedia myös: флешка, юсбишка Lähde: http://promo-usb.ru/ Флеш память (> <i>flash memory</i>)
флэш-технология fleš-tehnologija Ng	flash-teknologia (> <i>flash technology</i>)
фрисби frisbi Og	liitokiekko (yleisesti tunnettu nimitys <i>frisbee</i> on leluja valmistavan Wham-O -yhtiön rekisteröity tavaramerkki), Wikipedia ven. myös: летающая тарелка 'lentävä lautanen', диск, 'levy'
фьюжн fjužn Og	fuusio-musiikki (> <i>fusion</i>), musiikkityyli, jossa yhdistellään eri tyylejä. Viittaa musiikin lisäksi mm. ruokakulttuuriin (fuusio-keittiö, joka yhdistelee eri maiden ruokakulttuureja) ja sisustamiseen (fuusio-sisustus, jossa sisustetaan yhdistelemällä eri sisustustyyliä).
халф-пайп half-paip Vn	lumikouru (> <i>half-pipe</i> , puhek. paippi) on lumilautailuun tarkoitettu, puolikasta putkea muistuttava muodostelma jossa pyritään tekemään temppuja, kuten pyörähdyksiä eli spinnejä ja tarttumaan laudasta kiinni grabeilla. Monissa hiihtokeskuksissa on half-pipe, Wikipedia
хантавирус hantavirus Og	bunyavirusten -heimoon kuuluvia viruksia, jotka aiheuttavat niin sanottuja viruszoonooseja eli selkärankaisista eläimistä ihmiseen ja päinvastoin tarttuvia virustauteja, Wikipedia
хардрокер hardroker Ng	rokkari, hevirokkari (> <i>hardrocker</i>)

харизматичный harizmatitšnyj	karismaattinen, toinen kirjoitusmuoto: харизматический
хаттабка hattabka Kp	kranaattikonekivääri AGS-17 panoksesta tehty omatekoinen kranaatti Lähde: Komsomilskaja Pravda, 21.11.2006. Umar ibn al-Khattab (1969 Saudi-Arabia - 2002) oli islamilainen taistelija ja terroristi, joka osallistui mm. Afganistanin ja Tsetsenian sotaan sekä useisiin terrori-iskuihin.
чарт tšart Og	lista, taulukko (> <i>chart</i>)
чат tšat Kp	chat, chatti, chat-keskustelu (> <i>chat</i>)
эдьютеймент edjutejment Og	viihteellinen opetusteknologia, koostuu koulutuksesta ja viihteestä, kuvaa niitä interaktiivisen multimedian tuotteita, jotka esittävät opettavaa materiaalia viihteen keinoin (> <i>edutainment</i> , education + entertainment), http://www.cs.helsinki.fi/u/ovalkki/TAO/Rap3_2.html
эколагерь ekolager Vn	ympäristöaktivistien protestileiri
эпатаж epataž Kp	skandaalinkäryinen tempku, huomiotaherättävä, sokeeraava käytös, yhteiskunnassa vallitsevien normien vastainen käytös (> ransk. <i>epatage</i>)
эпиген-спрей epigen-sprei Vn	intimiialueen tulehduksiin ja erilaisten virusperäisten sukupuolitautilien oireisiin käytettävä lääkeaine
эпидсезон epidsezon Vn	epidemiakausi, ajankohta, jolloin virustartunnan voi saada erityisen helposti
эргономичный ergonomitšnyj Og	ergonominen, ihmisille sopiva
эсеры esery Spv	Puolueen Oikeudenmukainen Venäjä (Справедливая Россия) edustajista lehdistössä käytetty nimitys. Vanha merkitys: (социалисты-революционеры, с.-р.) Sosialistivallankumouksellinen puolue, oli ennen bolševikkien marraskuussa 1917 suorittamaa vallankaappausta. Venäjän suurin ja tärkein vasemmistopuolue, Wikipedia
юрлицо jurlitso Kp	юридическое лицо, oikeushenkilö, joka voi olla luonnollinen henkilö, yritys ja yhteisö tai julkisoikeudellinen taho, Wikipedia
яппи jappi Og	juppi (> <i>yuppie</i> , "Young Urban Professional") koulutettu, menevä ja muodikas (kaupunkilais)nuoresta, joka pyrkii etenkin taloudelliseen menestykseen. Sanaa käytetään kielteisessä sävyssä kuvaamaan kaupunkilaista hienostelijaa, Wikipedia

Резюме

Неологизмы в финском и русском языках XXI века (на материале прессы)

1. Введение

Динамизм и открытость – существенные признаки естественного языка. Наиболее быстро изменения, происходящие в обществе, отражаются на лексическом уровне языка. Лексикализация является бесконечным явлением: потребности общества в наименовании и экспрессии меняются постоянно, и окружающий мир классифицируется вновь при помощи языка. Диахроническое изменение и вариативность – естественные части системы языка. (Куйри 2004:16, Паунонэн 2003: 187–188, 242, Мьятта 1994: 90–115.)

В новой лексике обнаруживаются активные процессы заимствования и современного словообразования. В данной дипломной работе рассматриваются морфологические черты новых сложных слов, производных слов и заимствований. Контрастивное описание неологизмов финского языка по отношению к неологизмам русского является довольно полезным для переводчиков-профессионалов, поскольку оно, во-первых, иллюстрирует, структурные расхождения сопоставляемых языков и, во-вторых, показывает отраженные в языках общественные отношения и ценности. Мы будем сопоставлять собранные нами неологизмы также с неологизмами, зафиксированными другими исследователями русского и финского языков, что позволит провести диахронический анализ.

Целью дипломной работы является, в первую очередь, анализ способов образования неологизмов: Какие способы являются продуктивными на материале неологизмов? В работе рассматриваются далее следующие вопросы: Какова сегодня роль заимствования? С какими тематическими сферами связаны новые выражения? Какие семантические изменения произошли? Какими являются уходящие из языка слова?

Материалом дипломной работы послужил собранный автором работы совместно с Юлией Сакуриной осенью 2007 г. корпус статей российских и финских печатных изданий, объем которого составляет 195 992 словоупотреблений. На основе этого материала был составлен корпус неологизмов. Финской частью занимался автор данной работы, а русской – Йенни Мустонен и Юлия Сакурина. Неологизмы

классифицировались по тематике, частям речи, словообразовательным типам и типам заимствования, референтам и функциям. Было также составлено краткое толкование каждого неологизма.

Для составления корпуса мы обратились к языку прессы, который является зеркалом процессов, происходящих в языковом окружении. Газета незамедлительно фиксирует все новое и охватывает огромное количество читателей – поэтому именно она способствует быстрому распространению неологизмов. (Мойланен 1991:6, Ферм 1994:15, Эйто 2004: 182.)

Теоретическая часть работы состоит из 6 глав и является основой для исследовательской части. В первой главе проводится краткий обзор работ русистов по неологизмам, определяется основное понятие *неологизма* и его соотношение с близкими понятиями *потенциального слова* и *окказионализма*, а также рассматриваются функции образования неологизмов. Во второй главе описывается создание неологизмов путем словопроизводства и словосложения. Особое внимание уделяется продуктивным аффиксам и типам образования сложных слов. В третьей главе рассматривается заимствование.

В **исследовательской части работы** описывается процесс составления корпуса *News Russian Finnish* и объясняется система классификации неологизмов. В главе 5.4. представляются результаты классификации неологизмов финского языка. В главе 6 проводится контрастный анализ полученных на финском материале результатов и результатов классификации неологизмов русского языка.

2. Теоретическая часть работы

2.1 Изменения языка финских и российских газет

Изучение неологизмов представляет собой актуальную область языкознания в России, где радикальные изменения в политической, экономической и социальной жизни не могли не повлиять на процесс неологизации языка. По словам Елены Земской:

«Переломные времена всегда вызывают сдвиги в языке... Раскрепощение, возможность свободно выражать свои мысли и чувства, игры с языком и при помощи языка – вот что характерно для русского языка нашего времени». (Земская 2004:514, 532)

Состав участников коллективной коммуникации расширился, по сравнению с постсоветским временем: новые слои населения стали писать в газете, цензура

ослаблялась, возросли диалогичность, раскованность, эмоциональность и личностное начало устного, а также письменного общения (Земская 1991:12).

Изменения в условиях функционирования языка привели и к изменениям в языке российской прессы. Уходят бюрократические, казенные элементы, широко употребляются и смешиваются элементы разных стилей: жаргона и просторечия, архаизмов. Обилие иноязычных слов и выражений, в основном англицизмов, обращает на себя внимание. Резкая граница между неофициальным, личным и публичным размывается. (Земская 2004: 513, 547, 1991: 13.)

С одной стороны, вариативность – естественная часть живого языка. С другой стороны, избыточность вариативности – свидетельство кризисного состояния, ослабления социального контроля языкового общества (Паунонэн 2003: 242, Земская 1991: 24 > Складаревская 1991: 262-263). На основе многих исследований, изменение русского языка происходит стремительными темпами. Освобождение речевой культуры от регулирования тоталитарного государства, формирование новых норм публицистического стиля являются длительными процессами. Однако многие исследователи показывают, что язык является самоочищающейся системой: лишние элементы уходят со временем (Земская 1991: 24–25, Нуолийярви 2006, Мойланэн 2006:66, Мяття 1994: 89).

Так и в Финляндии наблюдалось медленное проникновение элементов разговорной речи в язык газет. Газетные тексты стали, в какой-то степени, похожими на тексты электронных СМИ; их диалогичность возросла (Хакулинэн 2002). Скорость процессов изменения финского литературного языка ускорилась (см. в частности Паунонэн 2003:242). Некоторые исследователи констатируют, что хотя интернет расширил области употребления языка, его влияние на язык может быть преувеличено (Нуолийярви 2006). Общими чертами изменения языка газет в России и Финляндии являются рост диалогичности, проникновение элементов разговорного стиля в публицистический стиль и сверхактивное заимствование из английского языка.

2.2 Определение понятия неологизма

Непрерывный приток новых слов вызвал необходимость их описания и изучения в России. Неология – это наука, изучающая неологизмы. Она возникла в конце 60-х годов в Советском Союзе и образует сегодня активно развивающуюся отрасль лексикологии. Неография, раздел неологии, занимающийся лексикографическим описанием неологизмов, отпочковалась от нее в 70-х годах прошлого века. Новое

лексикографическое направление было теоретически обосновано Н.З.Котеловой. (Попова и др. 2005: 6, 117.)

Термин *неологизм* до сих пор не имеет однозначного понимания. Среди теорий, пытающихся раскрыть сущность неологизма, можно выделить стилистическую, психолингвистическую, лексикографическую, денотативную, структурную и конкретно-историческую теорию (Попова и др. 2005: 8). В определении понятия неологизма отражаются самые важные точки зрения каждого направления. Новизна как стилистическая маркированность, «ореол новизны», у появившегося в языке слова или выражения, является ключевым понятием по психолингвистическим и стилистическим теориям. Сторонники лексикографической теории полагают, что неологизмы – это слова, не зафиксированные в словарях. Согласно денотативной теории неологизмы – это только слова, обозначающие новый референт слова, новое внеязыковое явление или понятие. Самый узкий ракурс видения неологизмов у сторонников структурной теории: они относят к неологизмам лишь слова, обладающие абсолютной, формальной новизной; т.е. уникальные звуко сочетания. (Попова и др. 2005: 8–18.)

Ощущение новизны – это существенный, но субъективный признак неологизма: Он не может быть измерен и не имеет формализованных характеристик (Попова и др. 2005: 9 > Лыков 1976: 100). 1) Лексикографическое, 2) структурное и 3) денотативное определение вызывают, в том числе, следующие возражения:

1) Фиксация слов в словарях зависит от лексикографической ситуации в стране, логическим следствием узкого понимания лексикографического определения неологизма является представление о том, что неологизмы есть только в том языке, который имеет письменную форму (Попова и др. 2005: 14–15).

2) Большинство новых слов образованы с помощью уже известных языку морфем и мотиваторов, что не предполагает формально-структурной уникальности неологизмов – современные номинации стремятся к мотивированности (Попова и др. 2005: 15–16).

3) Неологизмы могут обозначать разные точки зрения новизны понятия: кроме внеязыковых, есть и внутриязыковые причины появления неологизмов (стремление выразительности, экономности? номинации и т.п.) (Попова и др. 2005: 15).

Согласно конкретно-историческому определению Н. З. Котеловой, признак «новизны» уточнен и конкретизирован с точки зрения времени и языкового пространства. К неологизмам должны относиться слова, которые являются новыми для национального

языка или конкретного подязыка (например для литературного языка), существуют в нем в определенный период, и не зафиксированы в предшествующий период. Третий конкретизатор – это тип новизны языковой единицы: слово может обладать новым значением (семантический неологизм) или новой формой (неологизм-синоним уже существующего слова). (Котелова 1978: 14–16, Попова и др. 2005: 19.)

Список неологизмов, составленный в рамках данной работы, включил в себя новые производные и сложные слова, а также семантические изменения финского и русского языков, появившиеся в языке в основном в 2000-х годах.

2.3. Образование неологизмов: производные и сложные слова

Большинство неологизмов русского и финского языков образуются с помощью уже известных языку лексем и деривационных морфем. Основными способами образования новых слов в обоих рассматриваемых языках являются 1) словопроизводство (*деривация*) и 2) словосложение (*композиция*) (Эронен 2007: 27, Койвисто 2004: 171). В финском языке деривационное значение выражается в основном суффиксальным способом, а префиксальный способ считается подтипом деривации (Коски 1982: 10).

Для русского языка, помимо суффиксального, характерен префиксальный и префиксально-суффиксальный способ. В русском языке увеличивается количество различных сокращенных словоформ (универбатов и аббревиатур), а также в финском языке, особенно в качестве первого компонента сложного слова.

Продуктивными являются словообразовательные типы, по образцу которых производятся новые слова определенной эпохи (Земская 1973: 208). Продуктивность – понятие относительное (Бауэр 1988: 57, Земская 1973: 210). К наиболее продуктивным, сходным по семантике типам суффиксального словопроизводства финского и русского языков относятся, например, отприлагательные дериваты на суффикс *-ость / -Us* (*преступность, rikollisuus*) и отглагольные синтаксические дериваты *-ние / -minen* (*пение, laulaminen*).

Со временем изменяется активность употребления словообразовательного типа. Сейчас в русском языке высокоактивны, например, приставки *анти-, псевдо-, пост-* и *супер-* и образования от аббревиатур (Земская 2004: 526). В финском языке увеличилось количество дериватов на *-Us*.

В обоих языках наблюдался рост сокращенных способов словообразований. Чрезвычайно распространены в финском языке буквенные сокращения, относящиеся к терминологии вычислительной техники. В русском языке активизировалось употребление производных от буквенных аббревиатур (Земская 1991: 123). В последние годы аббревиатура нередко пишется большими буквами, а суффикс и окончание – маленькими: ГАИшники (Земская 2004: 526). Основную часть аббревиаций составляют названия экономических, общественных и политических организаций.

В финском языке подавляющее большинство новых слов образуется путем словосложения (Эронен 2007: 31). В качестве первого компонента сложного слова в финском языке чаще всего используются самостоятельные существительные, в русском основы (Земская 1973: 270, Койвисто 2004: 204). Первый компонент служит конкретизатором значения опорного компонента (Земская 1973: 270, Койвисто 2004: 396). В последнее время в русском языке распространялись аналитические сложные конструкции, создаваемые по образцу английского языка: *одежда секонд-хэнд*, *хит-парад* (Земская 2004: 525; Мойланен 2006: 58). В финском языке увеличилось количество сложных прилагательных: *ihmisperäinen*, *omenalihava*, *sademetsäystävällinen* (примеры из материала данной работы) (Хухтала 1989: 130).

2.4 Заимствования- англицизмы в финском и русском языках

Иноязычное слово осваивается языком-рецептором фонетически, орфографически и морфологически (Мякиля 1984: 94). Все-таки, в обоих рассматриваемых языках, многие заимствованные слова употребляются в их иноязычной форме. Обилие англо-американских заимствований-варваризмов (*sitaattilainat*) заметно в обоих рассматриваемых языках (Грёнроос 2006, Мойланен 2006: 65 > Земская 1997: 12 .)

Причинами интенсивного заимствования англицизмов, общими для рассматриваемых языков являются потребность в наименовании нового для языкового общества референта (*блог*, *blogi*), необходимость специализации понятий и тенденция к замене словосочетаний однословными наименованиями (Дяков 2003). Социально-психологическими причинами заимствования являются восприятие иноязычного слова как более престижного (*фитнес*, *уэлнес*, *fitness*, *wellness*), а также коммуникативная актуальность понятия (*глобализация*, *globalisaatio*, *бренд*, *brändi*, *фишинг*, *phishing*) (Дяков 2003 > Крысин 1996: 146, примеры автора). В русском языке англицизмы нередко представляются эвфемистической заменой слишком прямых, неприятных

выражений: *кансер* (рак), *киллер* (наемный убийца) (Мойланен 2006). В финском языке для похожей цели используются в основном сложные слова и словосочетания: *ikäihminen, seniorikansalainen* (*vanhus, престарелый*), *valtionhallinnon tuottavuusohjelma* (*virkojen lakkauttaminen, ликвидация должностей*), *aikuisviihde* (*porno, порнография*).

Согласно и финским (Нуолиярви 2006) и русским (Костомаров 1999: 295 > Скляревская) исследователям открытость к внешним заимствованиям свидетельствует о гибкости и жизнеспособности языка. С другой стороны обилие в заимствований может противоречить коммуникативной целесообразности и вызывать возмущение большинства читателей (Костомаров 1999: 112).

3. Исследовательская часть работы

3.1 Описание корпуса и системы классификации

Корпус *News Russian Finnish* состоит из полнотекстовых статей и отрывков из центральных (*Helsingin Sanomat, Aamulehti, Iltalehti, Комсомольская правда, Независимая газета, Московский комсомолец*), региональных (*Sisä-Suomen Lehti, Keski-suomalainen, Вечерний Новосибирск, Санкт-Петербургские ведомости*) и специализированных газет (*Kaupparehti, Ведомости*), а также из журналов (*Suomen kuvalehti, Seura, Огонёк, Итоги*). В главе 5.1 представлены относительные доли вышеупомянутых газет и журналов. Корпус *News Russian Finnish* размещен на сервере кафедры перевода русского языка "Черничник" по адресу <http://mustikka.uta.fi/corpora/>.

Все российские статьи были взяты из архива на домашних интернет-страницах газет, исключением является газета "Итоги". Статьи этой газеты были взяты из Интегрума (Сакурина, просеминарская работа). Финские статьи взяты из электронных архивов. Одним из критериев для включения текста в корпус был месяц публикации: в него вошли статьи, опубликованные в феврале, мае, июле и октябре 2007-ого года. Чтобы лексика была разносторонней, для анализа были выбраны следующие темы: политика, экономика, культура, общество, здоровье и болезнь, технология, система образования, природа, спорт и досуг. Российские статьи выбраны методом случайной выборки. При отборе финских статей попытались выбрать сознательно те статьи, которые наиболее вероятно содержали бы неологизмы. Фоновая гипотеза была такова, что в российской прессе существует больше неологизмов, чем в финской (см. Лехикоинен 1990: 241), и, таким образом, чтобы получить достаточное количество финских примеров, их надо сознательно искать.

Создание списка неологизмов было многоэтапным процессом. Стремилась к тому, чтобы объектом исследования были слова и сочетания слов, которые вошли в широкое употребление только в 2000-х годах. Сначала в материале отметили те слова, новизна которых ощущалась у языконосителя русского (Юлия Сакурина), и финского языка (автор). После интуитивного отбора новизну слов проверяли систематически с помощью поиска в архиве самой распространенной газеты Финляндии *Helsingin Sanomat* и в *Национальном корпусе русского языка*. Если «новое» финское слово употреблялось в *Helsingin Sanomat* больше, чем один раз уже в 90-ые годы, его удаляли из списка неологизмов. Окончательный исследуемый список финских неологизмов содержит 364 слова и устойчивых словосочетания, список русских – 170. Объем интуитивно собранных неологизмов был в два раза больше (738), что позволяет сделать вывод о ненадежности определения новизны слова только на основании языковой интуиции.

В проведенном нами анализе различались следующие категории, по которым классифицировались неологизмы: 1) язык, 2) часть речи 3) тематическая область, 4) способ номинации, 5) функция в текстовом контексте 6) референт. Все части речи учитывались. Что касается распределения способов номинации, мы различали заимствование, словообразование путем сложения, сокращения и деривации, а также семантические изменения. Различалась номинативная, компрессивная, эвалуативная, экспрессивная, и дескриптивная функция. При референциальном распределении различались категории: абстрактное понятие, конкретный предмет, лицо, организация, мероприятие, действие, свойство.

3.2 Основные результаты исследования

Тема неологизмов

Первое место по количеству финских неологизмов занимают технология и Интернет (23%), затем идет лексика, связанная с экономикой (12%). Тема «экономика» является самой большой группой среди русских неологизмов, составляющей 19% всего субкорпуса. В обоих субкорпусах значительна доля неологизмов, связанных со здоровьем, что позволяет сделать вывод о том, что «велнесс-культура» распространилась также в российские СМИ. В финском субкорпусе значительно больше новых слов, связанных с проведением досуга (10%) и охраной природы (7%), в русском субкорпусе соответствующие доли 4% (досуг) и 2% (охрана природы).

Функция неологизмов

Большинство неологизмов, 72% финских, 64% русских, создано для наименования новых понятий в русском и финском языках. В русском субкорпусе значительно больше (17%) неологизмов, образованных для целей языковой экономии, в финском их доля составляет 6%.

Способ номинации

Результаты настоящего исследования показали, что сложение продолжает быть наиболее продуктивным способом словообразования финского языка. Большинство (58%) финских неологизмов образованы путем словосложения. Количество заимствованных слов и сложных слов, содержащих иноязычный компонент, составляет 23%.

По данным русского субкорпуса заимствование из английского языка идет с очень высокой активностью: англицизмы составляют 56 % (включая сложные слова с иноязычным компонентом). Количество сокращенных словоформ и аббревиаций 17%. Деривация играет в нашем корпусе значительно меньшую роль: только 15% русских неологизмов образованы этим способом.

4. Заключение

Задачи, поставленные нами в начале работы, были частично выполнены: получены предварительные данные о долях разных частей речи, сложных слов, англицизмов и дериватов среди неологизмов СМИ, но объем корпуса неологизмов оказался недостаточным для ответа на все заданные в начале работы вопросы. Например, по частоте употребления отдельных типов производных слов или элементов разговорной речи появились лишь некоторые свежие примеры, совпадающие с прежними наблюдениями. Количество русских неологизмов оказалось меньше ожидаемого: трудно оценить, в какой степени это произошло из-за субъективных факторов и разных методов выборки источников, а в какой степени из-за реального замедления процесса неологизации по сравнению с 90-ыми гг.

Тематически многообразный материал дает представление о темах, референтах и функциях новых слов. Сопоставление с прежними коллекциями финских (*Vuoden sanat*) и русских (дипломная работа Кари Мойланена (1999), материал от 1997 г.) неологизмов показало рост лексики, связанной с технологиями и Интернетом. Сопоставление семантико-тематической структуры лексики разных десятилетий отражает то, что

вчера и сегодня заставляет людей говорить: какие понятия получили наименование? (Можно также спросить, о чем молчали и молчат?)

Помимо неологизмов, окказионализмы и индивидуально-авторские неологизмы, которые никогда не будут зафиксированы в словарях, отражают изменчивую, неповторимую картину жизни языка. Частично именно в них выявлена та повышенная степень вариативности, которая наметилась в финской и русской публицистике. Было бы интересно и с филологической и общественно-научной точек зрения, если бы также в Финляндии выпускались словари-десятилетники и словари-ежегодники, в которые могут быть включены окказионализмы и слова-однодневки.

Результаты исследования совпали с данными прежних исследований в том, что сложение – это самый распространенный способ образования новых слов в финском языке. Второе место занимают заимствования из английского. Интересным с точки зрения дальнейших исследований является вопрос о том, в какой степени увеличилось количество заимствований? Произошло ли это за счет сложения? Тот же вопрос касается также количества дериватов-неологизмов. Если в относительных долях дериватов и сложных слов не произошло значительных сдвигов, следовательно, количество неологизмов возросло, но роли заимствования и словообразования внутри языка остались неизменными.

Новизна данной работы заключается в применении методов определения и изучения неологизмов российской неологии при анализе (в основном) финского материала. Образцом служила представленная в дипломной работе Кари Мойланена (1999) модель категоризации неологизмов. Было поставлено под вопрос понятие *новизны* неологизма как очевидность, ее конкретизировали с точки зрения времени и языкового пространства согласно теории Н. З. Котеловой. Новизну каждого неологизма тестировали с помощью поисков в архиве самой распространенной газеты *Helsingin Sanomat* и в Национальном корпусе русского языка. Количественная разница между интуитивно отмеченными и тестированными неологизмами иллюстрировала неточность и субъективность определения неологизма на основании интуиции. Можно поставить под вопрос также понятия *закрепленности* и *окказиональности*, по крайней мере, что касается отдельных слов потому, что развитие языка трудно предсказать.

Кажущаяся очевидность может оказаться чисто субъективной оценкой. Зависит от ситуации, от задачи, является ли субъективная интуиция достаточным основанием для того, чтобы говорить о *новизне*, *закрепленности* или *окказиональности* понятия. На

основании интуиции носителя языка можно делать интересные наблюдения над языковыми фактами, но если целью является изучение, например, продуктивных моделей словообразования или заимствованной лексики последних годов, объективное определение неологизма является основой для отбора материала и его исследования.

В обзоре литературы во второй главе мы кратко рассмотрели разные точки зрения некоторых представителей российской неологии. Общая черта для разных направлений – констатирование определения неологизма как предпосылки для его изучения. Структурные изменения российского общества способствовали развитию науки о новых словах. Уже после социалистической революции было осознано пропагандистское значение языка газет. В 1920-ые годы в Советском Союзе изучали словарный запас рядового носителя языка: Результаты показали, что значительная часть неологизмов, вошедших в язык, были малопонятными рабочим и крестьянам.

Сегодня общественное значение мог бы иметь вопрос о том, в какой степени англицизмы, связанные с технологиями и Интернетом, остаются непонятными рядовым читателям или какому-либо определенному социальному слою. Интересен и вопрос, выпавший из данной работы: какие отношения скрываются за неологизмами? По словам Кирсти Мякинен (1992) ценности и отношения, отражаемые в языке, не только отражают, но и воздействуют на картину мира читателей. При изучении неологизмов увеличивается знание о том, из каких элементов формируется картина мира современного человека.

Практическим результатом работы был созданный совместно со студенткой Юлией Сакуриной, по инициативе и при поддержке преподавателя переводоведения Михаила Михайлова корпус News Russian Finnish. Двужычный корпус может быть полезен студентам, интересующимся вопросами контрастивного анализа русского и финского языков с разных точек зрения. Списки неологизмов можно использовать в качестве диахронического сопоставительного материала для дальнейших исследований по данной теме.

Библиография

- Бауэр 1988 = Bauer, Laurie 1988. *Introducing Linguistic Morphology*. Edinburgh University Press.
- Грёнроос 2006 = Grönroos, Eija-Riitta. Sanoistakin voi tulla menestyjiä tai häviäjiä. Artikkeleli Helsingin Sanomissa 21. 7. 2006. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Kotus: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1293??>
- Дяков 2003 = Дяков, А. И. 2003. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке. *Язык и культура* <http://www.philology.ru/linguistics2/dyakov-03.htm>
- Земская 1973 = Земская, Е. А. 1973. *Современный русский язык. Словообразование*. Просвещение, Москва.
- Земская 1997 = Земская, Е. А. 1997. Лингвистическая мозаика. Особенности функционирования русского языка последних десятилетий XX в. *Studia Slavica Finlandiensia XIV*.
- Земская 2004 = Земская, Е. А. 2004. Язык как деятельность. Морфема. Слово. Речь. Языки славянской культуры Москва.
- Койвисто 2004 = Koivisto, Vesa 2004. Sananmuodostus. Hakulinen, Auli (ред.) *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 169–421.
- Коски 1982 = Koski, Mauno 1982. *Suomen johto-opin morfologiaa*. Åbo Akademi, Finska institutionen. Fennistica 4.
- Костомаров 1999 = Костомаров, В. Г. 1999. *Языковой вкус эпохи*. Из наблюдений над речевой парктикой масс-медиа. 3-е изд. Златоуст, СПб.
- Котелова 1978 = Котелова, Н. З. 1978. Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов. *Новые слова и словари новых слов*. Наука. Ленинград.
- Крысин 1996 = Крысин, Л. П. 1996. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни. Земская Е.А. (ред.) *Русский язык конца XX столетия*. Языки русской культуры, Москва.
- Куйри 2004 = Kuiri, Kaija 2004. Semantiikan peruskurssi. Luennot ja harjoitukset. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos, suomen kielen oppiaine. Tampereen yliopistopaino.
- Лехикойнен 1990 = Лехикойнен, Риитта 1990. *Словарь революции, революция в словаре? Аббревиатуры и иноязычная лексика в русском языке первого послереволюционного десятилетия*. ДД. Helsinki.
- Лыков 1976 = Лыков А. Г. 1990. Русское окказиональное слово в аспекте теории и методики. Лексикология. *Тезисы второй межвузовской конференции*. Москва.
- Мойланен 1991 = Мойланен, Кари 1999. Неологизмы в русском языке постсоветского периода: Анализ новых слов 90-х годов по материалам прессы. Дипломная работа. Helsingin yliopisto.
- Мойланен 2006 = Moilanen, Kari 2006. Kielen uhmaikä —venäjän uudissanat yhteiskunnan peilinä, teoksessa Nikula, Jouko (toim.) *Katse Venäjään – suomalaisen Venäjä-tutkimuksen antologia*. Aleksanteri-sarja 3.
- Мустонен 2008 = Mustonen, Jenny 2008. Uudissanat venäjän lehtikielessä. Proseminarityö. Tampereen yliopisto. Käännöstiede, venäjä.
- Мякиля 1984 = Mäkilä, Kari 1984. Näkökulmia kansainvälisen sanaston kontrastiiviseen tutkimukseen. *Skrifter utgivna av Institutionen för Filologi II vid Tammerfors universitet*. Interlingua studier 10.

- Мякинен 1992 = Mäkinen, Kirsti 1992. Muuttuuko lehtikieli? Muuttaako lehtikieli? Yli-Vakkuri Valma, Länsimäki, Maija ja Nyman Aarre (ред.), *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu*. Nykysuomen seuran 10-vuotisjuhlakirja. WSOY, Helsinki.
- Мягтя 1994 = Määttä, Urho 1994. Funktionaalinen selittäminen morfologiassa. Metateoriaa suomen ja sen sukukielten tutkimusperinteestä. Väitöskirja. Opera Fennistica & linguistica. Tampere.
- Нуолийярви 2006a = Nuolijärvi, Pirkko 2006a. Miksi kieli ei muutu? Esitelmä Ylen Radio 1:ssä 2. ja 3. 6. 2006. <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1997>
- Нуолийярви 2006b = Nuolijärvi, Pirkko 2006b. Suomen kieli on pysynyt taipuisana ja elinvoimaisena. Artikkelit Helsingin Sanomissa 9. 7. 2006. Kotus <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1290>
- Паунонэн 2003 = Paunonen, Heikki 2003. Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. Teoksessa Laitinen, Lea, Lappalainen, Hanna, Markkola Päivi, Vaattovaara, Johanna (toim.) *Muotojen mieli*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Vammalan kirjapaino. Vammala. 187–248.
- Попова и др. 2005 = Попова, Т. Б., Рацибурская Л. В., Гугунава Д. В. 2005. *Неология и неография современного русского языка*. Учебное пособие. Флинта, Москва.
- Сакурина 2008 = Sakurina, Julia 2008. Idiomit venäjän ja suomen lehtikielessä. Proseminaaritö. Tampereen yliopisto. Käännöstiede, venäjä.
- Скляревская = Скляревская, Г. Н. 1991. О состоянии русского языка. Караулов, Ю. Н. (ред.), *О состоянии русского языка современности*. Москва. *Актуальная лексика*. Эксмо, Москва.
- Ферм 1994 = Ферм, Людмила 1994. *Особенности развития русской лексики в новейший период (на материале газет)*. *Studia Slavica Uppsaliensia* 33. Uppsala.
- Хакулинэн 2002 = Hakulinen, Auli 2002. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan? Esitelmä Suomen kielen lautakunnan syysseminaarissa Nykysuomi ja sen huolto 11. 10. 2002. Helsingin Sanomien arkisto. <http://www.hs.fi/arkisto/>; Kotus: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2069>
- Хухтала 1989 = Huhtala, Aarre 1989. Muotisanat. Vesikansa, Jouko (ред.), *Nykysuomen sanavarat*. WSOY, Helsinki.
- Эйто 2004 = Ayto, John 2004. Newspapers and neologisms. Aitchison, Jean & Lewis, Diana (ред.), *New Media Language*. Routledge. Lontoo.
- Эронен 2007 = Eronen, Riitta 2007. *Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen*. Otava, Helsinki.